

“Man får en blåstempling af,
at man ikke er en komplet idiot...”

En kritisk psykologisk undersøgelse af
Familieiværksætterne og forældreskabet i et
sundhedsfremmende perspektiv.

Af:

Nina Maria Briguglio Johansen (61951)

Thilde Hedegaard (62047)

Vejleder:

Tine Aagaard

Anslag: 259.441

Antal normalsider: 108

Speciale i Sundhedsfremme & Sundhedsstrategier, Roskilde Universitet, maj 2019.

Resume

Formålet med dette speciale har været at undersøge, hvilke modsigelser er der mellem den kommunale indsats Familieiværksætterne og førstegangsførelses forældres daglige livsførelse samt herunder undersøge, hvordan Familieiværksætterne ændrer forældrenes handlemuligheder. Formålet har ligeledes været at undersøge, hvordan Familieiværksætterne som koncept kan styrkes som en sundhedsfremmende indsats set ud fra den opnåede indsigt i forældrenes daglige livsførelse.

Med kritisk psykologi som teoretisk ramme blev fem forældrepar, der deltager i Familieiværksætterne, interviewet om deres daglige livsførelse. Fokus i interviewene var på forældrenes livsbetingelser, betingelsernes betydning for forældrene samt hvilke begrundelser forældrene har for at handle, som de gør i deres hverdagsliv. Den kommunale indsats Familieiværksætterne blev undersøgt gennem tre deltagerobservationer i to forskellige kommuner samt gennem et interview med en sundhedsplejerske fra den ene kommune. Indsigt i Familieiværksætternes formål og baggrund blev tilegnet gennem et interview med chefkonsulenten for Familieiværksætterne i Fonden for Socialt Ansvar.

Med udgangspunkt i en betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse blev forældrenes daglige livsførelse inden forældreskabet, den daglige livsførelse som forældre samt Familieiværksætternes betydning for forældrenes daglige livsførelse analyseret. Tre modsigelser mellem forældrenes daglige livsførelse og Familieiværksætterne blev fremanalyseret: strukturelle modsigelser, modsigelser i netværksdannelsen samt sundhedsnormer som modsigelser.

På baggrund af analyserne og diskussionen konkluderes det, at modsigelserne mellem Familieiværksætterne og forældrenes daglige livsførelse, ligeledes kan ses som aspekter i Familieiværksætterne der styrker forældreskabet og udvider forældrenes handlemuligheder. For at styrke den sundhedsfremmende indsats Familieiværksætterne er det nødvendigt at sætte sig ind i forældrenes betingelser, samt hvad betingelserne betyder for dem, for at indsatsen bliver meningsfuld for forældrene at deltage i. På baggrund af denne undersøgelse opfordres der til, at kommuner der tilbyder Familieiværksætterne kender til disse modsigelser, hvis Familieiværksætterne skal styrkes som en sundhedsfremmende indsats.

Nøgleord: Forældreskab, førstegangsførelse, Familieiværksætterne, daglig livsførelse, handlemuligheder, livsbetingelser, sundhedsfremme, sundhedsnormer, netværk, modsigelser.

Abstract

This thesis explores the contradictions between the municipal initiative Familieiværksætterne and first-time parents' conduct of everyday life, as well as how Familieiværksætterne changes the parents' possibilities for action. Finally, the thesis explored how Familieiværksætterne as a concept can be strengthened as a health promotion measure given the acquired insight into the parents' conduct of everyday life.

With Critical Psychology as the theoretical framework, five couples participating in Familieiværksætterne were interviewed about their conduct of everyday life. The focus of the interviews was on the parents' life conditions, the meaning of the conditions for the parents, as well as the parents' reasons for acting as they do in their everyday lives. Familieiværksætterne was examined through three observations in two different municipalities as well as through an interview with a healthcare practitioner. Insight into the purpose and background of Familieiværksætterne was obtained through an interview with the chief consultant of Familieiværksætterne in the Fonden for Socialt Ansvar.

Based on an analysis of the above-mentioned conditions, meanings and reasons of the parents, the parents conduct of everyday life before and after becoming a parent as well as the significance of Familieiværksætterne for the parents' conduct of everyday life was examined. Three contradictions between the parents' conduct of everyday life and Familieiværksætterne were found and analyzed: structural contradictions, contradictions in networking, and health norms as contradictions.

The study concludes that the contradictions between Familieiværksætterne and the parents' conduct of everyday life can also strengthen parenting and the possibilities for action of the parents. Strengthening the Familieiværksætterne initiative requires an understanding of the conditions of the parents as well as what the conditions mean for them if participation in Familieiværksætterne is to be meaningful for the parents. On the basis of this study, municipalities offering Familieiværksætterne are encouraged to be aware of these contradictions if Familieiværksætterne is to be strengthened as a health promotion measure.

Keywords: parenting, first-time parents, Familieiværksætterne, conduct of everyday life, possibilities for action, health promotion, contradictions.

Indholdsfortegnelse

Resume	1
Abstract	4
1. Indledning	10
2. Problemformulering	12
3. Begrebsafklaring	12
3.1. Sundhedsfremme	12
3.2. Handlemuligheder	13
4. Specialet placering i forskningsfeltet	14
5. Specialets videnskabsteoretiske afsæt	17
6. Specialets teoretiske ramme	20
6.1. Kritisk psykologi som teoretisk ramme	21
6.1.1. Daglig livsførelse - et grundbegreb i kritisk psykologi	21
6.1.2. Den daglige livsførelses tre dimensioner	23
6.1.3. Betingelser, betydninger og begrundelser som teoretisk grundforståelse	24
7. Metode	25
7.1. Adgang og kontakt til praksis	27
7.2. Deltagerobservationer	28
7.2.1. Overvejelser før deltagerobservationerne	29
7.2.2. Udførelsen af deltagerobservationerne	30
7.2.3. Efter observationerne	30
7.3. Interview	31
7.3.1. Interview med forældrene	31
7.3.2. Interviewguiden	32
7.3.3. Ændring af fokus	32
7.3.4. At komme igen	33
7.3.5. Interviewsituationen	34
7.3.6. Interview med en sundhedsplejerske	35

7.3.7. Interview med chefkonsulenten for Fonden for Socialt Ansvar	36
7.3.8. Transskription af interview	37
7.4. Ethiske overvejelser	37
7.4.1. Anonymitet	38
7.4.2. At interviewe førstegangsførelse	39
7.5. Metodiske efterrefleksioner	40
7.5.1. Interviewet som handlesammenhæng	40
7.5.2. Medforskernes intentionalitet	40
7.5.3. Medforskere med ressourcer	41
8. Præsentation af Familieiværksætterne	41
8.1. Konceptet	42
8.2. Formålet	43
8.3. Præsentation af kommunerne	44
8.3.1. Kommune Vest	44
8.3.2. Kommune Øst	45
9. Analysestrategi	47
9.1. Processen	47
9.2. Analysedesign	48
10. Analyse	49
10.1. Første analysedel	49
10.1.1. Trine og Rasmus' daglige livsførelse	49
10.1.1.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet	49
10.1.1.2. Den daglige livsførelse som forældre	50
10.1.1.2.1. Vi vedkender os vores roller	50
10.1.1.2.2. Vores treenighed er vigtigere end meget andet	52
10.1.1.3. Familieiværksætternes betydning for Trine og Rasmus' daglige livsførelse	53
10.1.1.3.1. Jeg havde forestillet mig, det ville være mere end det	53
10.1.1.3.2. Vi er aldrig gået hjem med en følelse af, at det var lige meget	54
10.1.1.3.3. Så har jeg nogen at spejle mig i	55
10.1.1.4. Opsamling	56
10.1.2. Mathilde og Frederiks daglige livsførelse	57
10.1.2.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet	57

10.1.2.2. Den daglige livsførelse som forældre _____	59
10.1.2.2.1. Vi får det bedste ud af det, vi har _____	59
10.1.2.2.2. At styrke det her madmod _____	60
10.1.2.3. Familieiværksætternes betydning for Mathilde og Frederiks daglige livsførelse _____	61
10.1.2.3.1. En god guideline _____	61
10.1.2.3.2. Vi kan godt lide at være forberedte _____	62
10.1.2.3.3. Vi taler om, hvad de andre har sagt _____	63
10.1.2.4. Opsamling _____	64
10.1.3. Britt og Michaels daglige livsførelse _____	65
10.1.3.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet _____	65
10.1.3.2. Den daglig livsførelse som forældre _____	66
10.1.3.2.1. Vi teamer den godt op _____	66
10.1.3.2.2. Piver han, så er han sheriffen, og så kører vi hjem _____	67
10.1.3.2.3. Man bliver jo lidt mos af at gå hjemme _____	68
10.1.3.3. Familieiværksætternes betydning for Britt og Michaels daglige livsførelse _____	69
10.1.3.3.1. Det er helt normalt _____	70
10.1.3.3.2. Der kommer nogle tanker i spil, og så grubler man lidt over det _____	71
10.1.3.3.3. Vi vil ikke gå glip af det _____	71
10.1.3.4. Opsamling _____	72
10.1.4. Mona og Brians daglige livsførelse _____	72
10.1.4.1. Den daglig livsførelse inden forældreskabet _____	73
10.1.4.2. Daglig livsførelse som forældre _____	74
10.1.4.2.1. Man skal ikke stå i vejen for hinandens drømme _____	74
10.1.4.2.2. Det er sådan lidt sin sag, når jeg ikke kan køre bil _____	75
10.1.4.3. Familieiværksætternes betydning for Mona og Brians daglige livsførelse _____	76
10.1.4.3.1. Vi ville gerne kende nogle andre mennesker i lokalområdet _____	76
10.1.4.3.2. Nogle har tænkt noget andet, som vi ikke selv havde tænkt på _____	78
10.1.4.4. Opsamling _____	78
10.1.5. Tanja og Peters daglige livsførelse _____	79
10.1.5.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet _____	79
10.1.5.2. Den daglige livsførelse som forældre _____	80
10.1.5.2.1. Så bliver der bare ikke gjort noget herhjemme _____	80
10.1.5.2.2. Det der med at have rutiner, når vi bor i lejlighed _____	81
10.1.5.3. Familieiværksætternes betydning for Tanja og Peters daglige livsførelse _____	83
10.1.5.3.1. Så tror jeg, jeg havde følt mig mere alene _____	83
10.1.5.3.2. Der var så mange ting, man ikke lige tænker over _____	84
10.1.5.3.3. Man får en blåstempling af, at man ikke er en komplet idiot _____	85

10.1.5.3.4. Kærligheden sidder ikke i brysterne	86
10.1.5.4. Opsamling	87
10.1.6. Delkonklusion	88
10.2. Anden analysedel	90
10.2.1. Strukturelle modsigelser	90
10.2.2. Modsigelser i netværksdannelsen	92
10.2.3. Sundhedsnormer som modsigelse	96
10.2.4. Delkonklusion	97
11. Diskussion	99
11.1. Problematiske modsigelser	99
11.2. Er Familieiværksætterne en indsats rettet mod alle?	101
12. Konklusion	102
13. Perspektivering	104
14. Specialets kvalitet	105
15. Referenceliste	108
16. Bilagsliste	113

1. Indledning

Forældreskabet har stort fokus i samfundet, og der sættes store krav til forældrene (Aamann, 2017: 8). Sine Penthin Grumløse er ph.d. og adjunkt ved Professionshøjskolen UCC og forsker i børns skoleliv. Hun har i sin ph.d. *‘Den gode barndom - dansk familiepolitik 1960-2010 og forståelsen af småbarnets gode liv’* (2014) beskrevet, hvordan der gennem tiden er sket ændringer i dansk familiepolitik. Grumløse beskriver, hvordan der op gennem år 2000 hersker en forståelse af at: *“(...) forældre træffer de bedste valg for deres småbørn, hvis valget blot er frit (...)”* (Grumløse, 2014: 167). Videre beskriver hun: *‘Forestillingen, om at forældre træffer gode valg, når blot valget er frit, fungerer således sammen med interventioner som forældrekompetenceundersøgelser, -kurser, -kontrakter, -programmer og lign.’* (Grumløse, 2014: 167). Dette ser ud til fortsat at være aktuelt.

I januar 2018 udkom Kommunernes Landsforening seneste udspil om sundhedsfremme og forebyggelse *‘Forebyggelse for fremtiden’*. I dette udspil er der fremsat seks pejlemærker, som skal give kommunerne en fælles retning for, hvordan kommunerne kan arbejde med borgernes sundhed (KL, 2018: 5). Pejlemærkernes fokusområder er børn og unge, samt tobak, alkohol og mental sundhed, da dette er de centrale målgrupper og livsstilsfaktorer i forhold til kommunernes sundhedsfremmende- og forebyggende indsatser (ibid.: 6).

Pejlemærke 2 har overskriften *‘Alle børn skal have en sund start på livet, der fremmer deres trivsel, udvikling og læring’*. I dette pejlemærke lyder de første sætninger: *“Barndommen er afgørende for, hvordan vi lykkes senere i livet. Det er vigtigt, at vi som samfund investerer i fremtidens generationer - og det kræver en tidlig og forebyggende indsats.”* (KL, 2018: 17). Lidt længere nede fremgår det at: *“Forældrene spiller hovedrollen i børns muligheder for at trives, udvikle sig og lære. Kommunerne kan med børne- og sundhedspolitikker medvirke til at fremme familiernes muligheder for et sundt og aktivt liv.”* (KL, 2018: 17). Således ser det fortsat ud til at Grumløses beskrivelse af forældrene, som dem der træffer de bedste valg for børnene, når dette frie valg blot går hånd i hånd med forskellige interventioner i forbindelse forældreskabet, fortsat er den herskende tanke, hvis man følger Kommunernes Landsforenings udspil.

Overskriften på pejlemærke 2 vidner dermed om et fokus på sundhed. Ligesom fokus på forældreskabet er vokset i den seneste årrække, er der også kommet et øget fokus på sundhed. Iben Charlotte Aamann, har en ph.d. i sundhedsfremme og har forsket i forældreskabet, og hvordan klasse gennemsyrrer det forebyggende sundhedsarbejde og forældres sundhedspraksis. Ifølge Aamann lever vi i et samfund, hvor det sunde liv er i centrum og fra politisk og

sundhedsmyndighedernes side, er der et stort fokus på bestemte individers risikoadfærd (Aamann, 2017: 77).

Når barndommen er afgørende for, hvordan vi lykkedes senere i livet, og forældrene spiller hovedrollen, kan det anskues, som det sociologen Frank Furedi beskriver som *forældredeterminisme*. Forældredeterminisme er en forståelse af, at forældrene determinerer børnenes fremtidige muligheder for at lykkedes (Furedi, 2002: 57). Forældrene har således ansvaret for deres børns trivsel og sundhed. Fra barnet fødes og endda før, det er kommet til verden, kan forældrene deltage i forældrekurser for at ruste sig til forældreskabet, og udbuddet af disse forældrekurser er stigende (Center for Børneliv, 2018). Der er også en stigende tendens til at kommunerne erstatter de traditionelle mødregrupper med forældrekurser som eksempelvis Familieiværksætterne, hvor målgruppen er førstegangsførelse (Kjeldsen, 2015).

Med afsæt i ovenstående er vi optagede af, hvad tankerne bag forældrekurset Familieiværksætterne er, samt hvad indsatsen kan give førstegangsførelse i den første tid som forældre. Udspringer forældrekurserne af et behov fra forældrene, eller kommer behovet fra sundhedsmyndighederne? På Familieiværksætternes hjemmeside står der:

“Familieiværksætterne er en tidlig, forebyggende indsats, for alle 1. gangsførelse med det formål at styrke forældreskabet gennem et tværgående og familierettet fokus. Det handler både om at give førstegangsførelse kompetencer gennem dialogbaseret forløb og om at etablere netværk blandt førstegangsførelse.” (Familieiværksætterne, c).

Vi er nysgerrige på at finde ud af, hvilken sammenhæng der er mellem indsatsens formål, og det som forældrene i praksis får ud af at deltage i forløbet set ud fra forældrenes eget perspektiv. Fonden for Socialt Ansvar, som står bag konceptet Familieiværksætterne, har i samarbejde med VIVE evalueret forældrenes udbytte af Familieiværksætterne. Evalueringen har bestået af to spørgeskemaer, som forældrene har besvaret henholdsvis et først og et sidst i forløbet. I spørgeskemaerne har forældrene forholdt sig til en række udsagn, som de har besvaret i en femtrins skala fra meget enig til meget uenig (Familieiværksætterne, d). Vi undrer os over, at der i evalueringen, der er rettet: *“(…) udelukkende imod forældrenes oplevelse af udbytte/resultat.”* (Familieiværksætterne, d), ikke er gjort mere for at forstå forældrene og de livsbetingelser, som forældrene lever med i hverdagen.

Vi er derfor optagede af de modsigelser, der er imellem formålet med Familieiværksætterne, og hvordan forældrene deltager i og bruger Familieiværksætterne i deres hverdagsliv. Med afsæt i dette er vi kommet frem til følgende problemformulering:

2. Problemformulering

Hvilke modsigelser er der mellem den kommunale indsats Familieiværksætterne, og førstegangsførelses daglige livsførelse, og hvordan ændrer Familieiværksætterne forældrenes handlemuligheder?

Hvordan kan Familieiværksætterne styrkes som en sundhedsfremmende indsats set ud fra forældrenes daglige livsførelse?

3. Begrebsafklaring

Familieiværksætterne er beskrevet som en forebyggende indsats, og vi ønsker blandt andet med dette speciale at undersøge, hvordan indsatsen kan styrkes som en sundhedsfremmende indsats. Vi vil derfor definere, hvordan vi forstår sundhedsfremme i dette speciale, og hvordan dette adskiller sig fra det forebyggende sigte.

Den teoretiske redegørelse af begrebet handlemuligheder vil blive behandlet i afsnittet om specialets teoretiske ramme (jf. afsnit 6.). Vi vil i dette afsnit definere, hvordan handlemuligheder skal forstås i relation til Familieiværksætternes formål om at styrke forældrenes handlekompetencer.

3.1. Sundhedsfremme

Sundhedsstyrelsen (2005) har i pjecen *Terminologi. Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed* defineret begreberne forebyggelse og sundhedsfremme og fremhæver at begreberne anvendes som forskellige og sideordnede begreber (Sundhedsstyrelsen, 2005: 27). Forebyggelse definerer Sundhedsstyrelsen som: *“(...) sundhedsrelaterede aktiviteter, der søger at forhindre udviklingen af sygdomme, psykosociale problemer eller ulykker og dermed fremmer den enkeltes sundhed og folkesundheden.”*

(Sundhedsstyrelsen, 2005: 14). Mens sundhedsfremme defineres som: *“(...) sundhedsrelaterede aktiviteter, rammer og processer, der fremmer den enkeltes sundhed og folkesundheden.”* (Sundhedsstyrelsen, 2005: 17).

Professor og ph.d. i sundhedsfremme Bjarne Bruun Jensen diskuterer i antologien *'Sundhedspædagogik og sundhedsfremme. Teori, forskning og praksis'* (2009) sammenhænge mellem sundhedsfremme og forebyggelse ud fra et sundhedspædagogisk perspektiv. Her tager han udgangspunkt i Sundhedsstyrelsens definition af sundhedsfremme og forebyggelse, hvor det fremhæves, at forskellen mellem de to begreber er, at forebyggelse har til hensigt at undgå noget, der er uønsket, mens sundhedsfremme har til hensigt at fremme den enkeltes sundhed (Jensen, 2009: 13). Med et sundhedsfremmende sigte handler den pædagogiske del om at: *"(...) skabe muligheder for at mobilisere resurser og handlekompetencer hos borgere og patienter."* (Jensen, 2009: 13). Herudover vægtes desuden deltagerorienterede processer i arbejdet med sundhedsfremme. Derimod handler forebyggelse om: *"(...) eksperternes forsøg på at påvirke/manipulere folks adfærd i den korrekte, sund retning."* (Jensen, 2009: 14).

Når vi kigger på Familieiværksætterne, ser vi ikke denne skarpe skelnen mellem de to begreber. Familieiværksætterne beskriver sig som en tidlig forebyggende indsats med et formål om at undgå 'eventuelt senere udsathed', ved at undgå 'udenforskab' og undgå at forældrene flytter fra hinanden, men også ved at gøre børnene læringsparate gennem en 'god og tryk' barndom (Familieiværksætterne, c). Hos familieiværksætterne er der et stort fokus på, at dette sker ved at: *"(...) give førstegangsførelse kompetencer gennem dialogbaseret forløb og om at etablere netværk blandt førstegangsførelse."* (Familieiværksætterne, c). Hos Familieiværksætterne ses netværket som: *"(...) en ressource for den enkeltes forberedelse til forælderrollen, hvor der åbnes for gensidig støtte og erfaringsudveksling."* (Familieiværksætterne, a). Familieiværksætterne har et stort fokus på at mobilisere ressourcer hos forældrene og give dem kompetencer til styrke deres barns trivsel og sundhed. I praksis kan det være svært at skelne mellem forebyggende og sundhedsfremmende indsatser, da der ofte indgår elementer fra begge, som også er tilfældet hos Familieiværksætterne. Når vi i dette speciale ønsker at give et bud på, hvordan Familieiværksætterne kan styrkes som et sundhedsfremmende tilbud, er det med afsæt i, at vi ikke ser en skarp skelnen mellem de to begreber. Vi lægger dog en vægt på et ønske om at gøre indsatsen mere brugbar for forældrene, set ud fra deres betingelser, men har ikke et fokus på hvad Familieiværksætterne skal opnå at undgå.

3.2. Handlemuligheder

I dette speciale tager vi udgangspunkt i en forståelse af, at sundhedspædagogik handler om at ændre livsstil og levevilkår og sigter mod udviklingen af kompetencer til at fremme sundhed (Jensen, 2009: 15). I den sundhedspædagogiske tilgang, som er udgangspunktet for

sundhedsfremmende indsatser, er handlekompetencer et centralt begreb (ibid.: 15).

Handlekompetencer er et begreb, som Familieiværksætterne anvender i beskrivelsen af, hvordan de ønsker at opnå deres formål. Desuden tager Familieiværksætterne udgangspunkt i, at dialogbaseret forløb og netværksdannelsen blandt førstegangsførelse skal åbne op for erfaringsudveksling med et sundhedspædagogisk fokus. Viden er ikke den eneste forudsætning for handlekompetence, og for at opnå lysten til handling er det desuden en forudsætning: "(...) at man fx har muligheden for at udvikle, diskutere og dele sine drøm eller vision med andre (...)" (Jensen, 2009: 16). Ydermere er det en del af den sundhedspædagogiske proces at: "(...) man direkte søger at påvirke virkeligheden og dermed opnår handleerfaringer (...)" (Jensen, 2009: 16). Dette er med til at udvikle engagement og handlekompetencer. Når vi i specialet anvender handlemuligheder frem for handlekompetencer, skyldes det dels, at begrebet benyttes i den valgte teoretiske begrebsramme, og dels at vi ser, handlekompetencer og handlemuligheder kan udgøre hinanden.

4. Specialet placering i forskningsfeltet

Specialet skriver sig ind i et forskningsfelt omkring familieliv og forældreskab. For at sandsynliggøre at dette speciale bidrager med nye perspektiver og viden, har vi afsøgt forskellige databaser for, hvad der er undersøgt og skrevet om i relation til vores speciale. Vi har foretaget to litteratursøgninger; først en bred litteratursøgning i starten af specialeprocessen, hvor vi søgte på ord som eksempelvis forældreskab, sundhedsprofessionelle, forældrekurser, førstegangsførelse samt på andre specialer, der er skrevet om emnet. Efter vi har lavet en problemformulering, har vi igen søgt med mere præcise emneord, hvor vi også har fået hjælp fra en bibliotekar på Roskilde Universitetsbibliotek. I vores litteratursøgninger har vi søgt i forskningsdatabasen.dk, Scopus, VIVE, REX - Det Kongelige Bibliotek, Bibliotek.dk, infomedia samt googlet. Blandt det fremsøgte materiale blev de mest relevante for vores speciale udvalgt og læst. Derefter benyttede vi teknikken snowball sampling, hvor vi lod os inspirere af den udvalgte litteraturs referencer, og dermed fandt vi yderligere relevant litteratur for vores speciale (Kelstrup & Lynggaard 2016: 142). Dette afsnit har til formål at redegøre for nyere national og international forskning i relation til familieliv og forældreskab forbundet med sundhed, sundhedsfremme eller forebyggelse. Vi vil ligeledes redegøre for studier af forældrekurser og herunder studier af Familieiværksætterne. Til slut vil vi argumentere for, hvordan dette speciale placerer sig i feltet og bidrager med et nyt perspektiv.

Der er forsket meget i familieliv og forældreskab, og de seneste år er der forsket en del i forældreinvolvering med forskellige fokus. Lukas Forsberg er socialforsker og professor i børne- og ungdomsstudier på Stockholms Universitet. Forsberg undersøger i sin ph.d. *'Involved parenthood. Everyday Lives of Swedish Middle-Class Families'* (2009), hvordan svenske middelklasseforældre involverer sig i deres børns uddannelse, omsorg og opdragelse, samt hvordan forældrene relaterer til det, han kalder *involved parenthood - forældreinvolvering* som en norm. Forsbergs studie konkluderer, at svenske forældre er involverede forældre, der lever et børnecentreret hverdagsliv. Studiet peger ligeledes på, at der er en uoverensstemmelse mellem, hvordan forældrene taler om det ideelle familieliv og deres beskrivelser af, hvordan de i realiteten lever hverdagens 'virkelighed' (Forsberg, 2009: 161-162).

I Danmark er der ligeledes forsket i forældreskabet og forældreinvolvering med afsæt i studier af de mange forskellige handlekontekster, som forældrene befinder sig i. Sociolog og ph.d. Maria Ørskov Akselvoll har taget fat i skole-hjem-samarbejdet og undersøger forældreinvolvering set ud fra et klasseperspektiv (Akselvoll, 2016). Akselvoll analyserer med afsæt i Bourdieus begreber om kapital, hvordan de forskellige kapitaler har betydning for forældrenes involvering i trivselsarbejdet i skolen. Aamann undersøger også forældreskabet i et klasseperspektiv (Aamann, 2017). Aamann har i sin ph.d. *'Kampen for det sociale renommé: Forældreskab og forebyggelse i et klasseperspektiv.'* (2017) fulgt forældre til nystartede skolebørn rundt til alle de forskellige arenaer, som forældrene deltager i. Hun har på denne måde undersøgt, hvordan forældre *gør* deres forældreskab (ibid.). Ovenstående studier undersøger forældre til skolebørn. Dermed er fokus for vores undersøgelse anderledes, da vi undersøger førstegangsførelse, som befinder sig i begyndelsen af deres forældreskab.

En af de undersøgelser, der danner et særligt grundlag for dette speciales nysgerrighed, er sociologen Oline Pedersens ph.d. *'Sundhedspleje - Magt og normalisering i praksis'* (2015). Pedersen undersøger den subtile styring, der finder sted i mødet mellem forældre og sundhedsplejen, som hun beskriver som et både intimt og magtfuldt møde (Pedersen, 2015: 16). Studiet peger på, at i mødet med sundhedsplejen lærer forældrene at tilpasse sig de institutionelle rammer og strukturer. Ligeledes internaliseres de sundhedsprofessionelles råd og vejledninger og bliver dermed et naturligt ønske og behov hos forældrene (ibid.: 310). I forlængelse af Pedersens ph.d. har antropologerne Helle Haslund og Mette Bech Risør skrevet en artikel i Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund, der hedder *'Vi har efterhånden fundet vores ben som forældre - forældreskab og sundhedspleje i spændingsfeltet mellem velfærdsstat og privatsfære'* (2018). Denne artikel bygger på et etnografisk feltstudie, som undersøger danske familier med præmature børn.

Artiklen diskuterer, hvordan forældreskabet forhandles i mødet mellem forældre til præmature børn og sundhedsplejen (Haslund & Risør, 2018). Både Pedersen og Haslund og Risør har undersøgt mødet mellem småbørnsforældre og sundhedsplejen, og de har på forskellig vis undersøgt, hvordan forældre tager imod råd og vejledning fra sundhedsplejen. Fælles for de nævnte studier er, at der er et fokus på magtforhold mellem forældre og velfærdsstaten, og hvordan normer i samfundet har indflydelse på forældreskabet.

Dette speciale kan bidrage med et andet perspektiv på forældreskabet, da magtforholdet i mødet mellem forældre og velfærdsstat ikke er centralt. Derimod er fokus for vores speciale forældrenes egne perspektiver på betingelserne for deres forældreskab, samt hvilken betydning betingelserne har for dem. Vores blik adskiller sig ligeledes fra de studier, der allerede er lavet af universelle forældrekurser heriblandt også studier af Familieiværksætterne. Forsker og ph.d. Maiken Pontoppidan har i samarbejde med forskningskollegaerne Sihui K. Klest og Joshua Patras fra Tromsø Universitet i Norge samt Signe Boe Rayce fra SFI lavet et reviewstudie. I studiet har de undersøgt effekten af universelle forældreforløb, der skal styrke barnets udvikling og forældre-barn-relationen, som er målrettet nybagte forældre. Studiet viser, at der kun er få positive effekter af forløbene og for hovedparten af resultaterne, er der ingen effekt af indsatsen (VIVE, 2017). Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd VIVE står bag et studie af et universelt forældrekursus *'Dit Første Barn'*, der er tilbudt førstegangsførelse i Frederiksberg Kommune. Studiet har til hensigt at bidrage med: *"(...) valid og praksisnær viden om effekterne af universelle forældrekurser i Danmark."* (VIVE, 2018). Studiet fremlægger i et baseline-notat nogle foreløbige resultater, hvor der er fokus på forældrenes oplevelse af og tilfredshed med kurset, samt nogle fremmødedata på afsluttede forløb. De endelige resultater er endnu ikke tilgængelige, da studiet ikke er afsluttet.

Et af de studier, der relaterer direkte til Familieiværksætterne, er en analyseopgave foranlediget af Fonden for Socialt Ansvar, som CEBR – Centre For Economic and Business Research udførte i 2012 med projektleder og ph.d. Rasmus Højbjerg Jacobsen i spidsen. Formålet var at undersøge det samfundsøkonomiske potentiale ved at implementere Leksand-modellen i Danmark (Kovsted & Jacobsen, 2012: 4). Jens Kovsted og Rasmus Højbjerg Jacobsen konkluderer, at der er udsigt til at spare omkring en milliard kroner ved at introducere Leksan-modellen i hele landet. De skriver dog i rapporten, at konklusionen er behæftet med en usikkerhed, som først kan forsvinde ved, at der gennemføres en egentlig kvantitativ effektmåling (ibid.: 7).

Ligeledes er TrygFondens Børneforskningscenter med professor Marianne Simonsen i spidsen ved at undersøge effekten af Familieiværksætterne. I dette studie undersøges: *“(...) om den information og støtte og det netværk, som de deltagende forældre får i forløbet, kan forbedre deres egen og barnets udvikling, trivsel og sundhed, deres involvering i og relation til barnet og til hinanden som forældre.”* (TrygFondens Børneforskningscenter, 2019).

Effekten måles gennem et lodtrækningsforsøg med cirka 2000 gravide og deres partnere. Halvdelen tilbydes at deltage i Familieiværksætterne, mens resten udgør en kontrolgruppe. Det er et kvalitativt studie, der har fokus på målbare parametre og dermed et andet forskningsdesign, end det vores speciale bidrager med.

Herudover har flere af de kommuner, der tilbyder Familieiværksætterne lavet egne evalueringer, hvoraf flere af dem har benyttet sig af et evalueringsskema udviklet af Fonden for Socialt Ansvar i samarbejde med VIVE og kommunale aktører.

Der er lavet mange studier i forbindelse med forældreskab og forældrekurser, ingen af studierne undersøger, hvilke betingelser forældrene har, og hvilke problemer disse betingelserne giver. Hvis indsatsen som Familieiværksætterne skal have en positiv effekt, mener vi, at man er nødt til at få en forståelse for de betingelser og handlemuligheder, som forældrene lever med i deres hverdagsliv og derved få et blik for, hvad der er problematisk i forhold til at få indsatsen til at favne førstegangsførelserne.

Vi ønsker med et kritisk psykologisk perspektiv at få et blik for, hvilke muligheder betingelserne rummer, og vi håber dermed på at kunne pege på, hvordan Familieiværksætterne kan styrkes som en sundhedsfremmende indsats.

5. Specialets videnskabsteoretiske afsæt

I dette afsnit vil vi redegøre for specialets videnskabsteoretiske placering. Specialets teoretiske ramme er kritisk psykologi, som primært er udviklet af tyske og danske teoretikere i opposition til de traditionelle psykologiske retninger (Jensen, 2005: 98; Jartoft, 1996: 182). Ifølge psykologerne Torben Bechmann Jensen og Vibeke Jartoft anses professor i psykologi Klaus Holzkamp for at være grundlægger og en af hovedkræfterne i udviklingen af kritisk psykologi i Tyskland (Jensen, 2005: 98; Jartoft, 1996: 182). I Danmark har Ole Dreier, professor i psykologi oversat flere af Holzkamps artikler og bøger samt i en årrække samarbejdet med Holzkamp i udviklingen af kritisk psykologisk praksisforskning på ‘teori-praksis konferencerne’ (Holzkamp 1998: 3-4). Dreier har således været den primære drivkraft i udviklingen af den kritiske psykologi i Danmark.

Jartoft præsenterer i artiklen *Kritisk psykologi - en psykologi med fokus på subjektivitet og handling* centrale begreber og forståelsesmetoder i den kritiske psykologi, som også kaldes for *det subjektivvidenskabelige paradigme* (Jartoft, 1996: 182). Hvor traditionel psykologi ofte undersøger mennesket adskilt fra det samfund, det lever i, ser kritisk psykologi mennesket som deltager i sociale praksisser i samfundet. Ifølge forsker og ph.d. Tine Aagaard forstås deltagelse i sociale praksisser, som at mennesker er forbundet med hinanden i sociale praksisser og deltager fra forskellige ståsteder og positioner (Aagaard, 2018: 156). Med dette udgangspunkt hvor mennesket er deltager i forbundne praksisser, kan enkeltpersoner lære os noget om de overordnede strukturer (ibid.: 156). Derfor undersøges mennesket ud fra et førstepersonsperspektiv i den aktuelle situation og inden for den overordnede sociale struktur, som mennesket befinder sig i (Dreier, 2016: 16). Denne teoretiske ramme giver os således mulighed for at undersøge førstegangsførelses daglige livsførelse i sammenhæng med deres betingelser set ud fra forældrenes egne perspektiver. Med dette perspektiv ønsker vi dermed at få indblik i forældrenes dagligdag for på den måde at få en forståelse for, hvad betingelserne reelt betyder for forældrene, og det forældreskab de er ved at skabe.

Videnskabsteoretisk er kritisk psykologi funderet i historisk dialektisk-materialisme. Den kritiske psykologi lægger sig således i forlængelse af den kulturhistoriske skole og videnskabsteorien, der grundlæggende ser mennesket som et aktivt handlende subjekt i en vekselvirkning med det samfund, det lever i (Jartoft, 1996: 182). Menneskets handlinger forstås som det, der forbinder individ og samfund i en dialektisk proces (ibid.: 183). Endnu et dialektisk forhold som er mellem handling og tænkning, kan forstås når individet: *"(...) iagttager, tolker, vurderer og giver sine handlinger retning på basis af nogle processer, han selv kun udgør en særlig del af og udøver en særlig indflydelse på."* (Dreier, 1993: 25). I den traditionelle psykologi fornægtes det dialektiske forhold, hvor subjektet er aktør for egen livsførelse, med mulighed for at have indflydelse på omverdensbetingelserne (Holzkamp, 1998: 17). Subjektet ses i den traditionelle psykologi som genstand for forskningen, hvor subjektets livssituation tolkes af et udenforstående videnskabeligt standpunkt. Den traditionelle psykologi kan ikke: *"(...) tillade et teoretisk begreb om "daglig livsførelse", der rykker eksperimentet og settingen ned på et lavere trin som en blandt flere kontekstafhængige daglige situationer og livsområder, individet integrerer."* (Holzkamp, 1998: 17). Den daglige livsførelse undersøges ikke i den traditionelle psykologi, da det vil kræve at subjektet undersøges ud fra eget perspektiv og i flere kontekster, hvilket vil bryde med tanken om subjekt som genstand for forskning og med udgangspunkt i en kontekst.

Set ud fra et kritisk psykologisk perspektiv, er førstegangsforældrene med til at skabe nogle af de betingelser, der udgør deres og andres forældreskab, når de deltager i oplæg, sparring og netværksdannelse i Familieiværksætterne. Dette sker i en dialektisk proces mellem de enkelte forældre og Familieiværksætterne, som i denne kontekst udgør den samfundsmæssige betingelse.

Traditionelt set er der i forskningen en tendens til: *“(...) abstrakt vidensudvikling, kunstige eksperimenter og ‘ovenfra’ samt ‘udefra’ definerede tolkninger af ‘objektive’ videnskabelige data (...)”* (Højholt, 2005: 28).

Cand.psych. og ph.d. Charlotte Højholt præsenterer i bogen *‘Forældresamarbejde, forskning i fællesskab’* (2005) praksisforskningen, samt hvordan viden kan forstås, som en del af social praksis. Med praksisforskningen forsøger kritisk psykologi at omorganisere forholdet mellem forskere og dem, der forskes med (Højholt, 2005: 28). Ifølge neuropsykolog og ph.d. Hysse Forchhammer ses denne omorganisering ved at praksisforskningen bygger på en målsætning om at opbygge et kollektiv af forskere og medforskere (Forchhammer, 2001: 27). Omorganiseringen betyder at både forskere og medforskere kommer til orde og samarbejder. Dette samarbejde kan foregå på mange forskellige måder (Højholt, 2005: 29). Højholt påpeger, at det væsentlige ikke er ‘hvor meget’ eller ‘hvor tæt’ der samarbejdes, men derimod handler det om: *“(...) at overskride det ‘de’, der ellers så ofte præger relationen mellem forskere og informanter (...)”* (Højholt, 2005: 30). Ifølge Højholt skal vi: *“(...) overskride forestillingen om at stille os udenfor og i stedet forestille os et ‘vi’ med fælles interesser i vidensudvikling.”* (Højholt, 2005: 30).

Begrebet *medforsker* dækker således over forståelsen af, at de udforskede selv har en interesse i at medvirke i forskningsarbejdet og handler ud fra en interesse i at forbedre deres livskvalitet eller betingelser (Jensen, 2005: 113). Som Holzkamp påpeger, er: *“(...) de berørte individer (forsøgspersoner, klienter osv.) befriet fra deres fiktive roller som forskningsobjekter og trukket med over til de forskende. De står så at sige på samme side som forskerne.”* (Holzkamp, 1998: 20-21). Særligt for kritisk psykologi er kravet om, at intersubjektivitets-relationen er en del af forskningen, hvor både forsker og medforskere, ses som subjekter med en fælles intentionalitet (Jensen, 2005: 113). Således adskiller kritisk psykologi sig fra den kontrolvidenskabelige tradition og gør op med tendensen til, at forskning kontrollerer og objektgør (Forchhammer, 2001: 31). Vores praksisnære refleksioner om medforskerbegrebet beskrives i afsnittet om metodiske efterrefleksioner (jf. afsnit 7.5.2.).

Praksisforskningen udspringer desuden af et opgør med, hvordan viden skabes, hvad viden er for en størrelse samt ideen om, at viden kan skabes løsrevet fra praksis (Højholt, 2005: 24). Dermed skal førstegangsforældrenes subjektive oplevelser, handlinger og begrundelser ikke ses som

fejlklarer men derimod som væsentlige perspektiver og begrundelser for deres handlinger (Forchhammer, 2001: 31).

I et kritisk psykologisk perspektiv kan viden ikke skabes uafhængig af praksis. Viden udspringer af de handlinger, som individet *gør* i de sociale kontekster og sammenhænge, som mennesket befinder sig i (Højholt, 2005: 25). Al erkendelse finder sted et sted, og viden er således situeret, åben, ufuldstændig og baseret på det perspektiv, der ses fra (ibid.: 27). Viden er noget, vi *gør* i en sammenhæng (ibid.: 28). Dermed gør kritisk psykologisk forskning op med selve udgangspunktet for, hvad viden er; hvordan den skabes og bruges (ibid.: 24). Med afsæt i denne forståelse har vi en erkendelse af, at den viden vi frembringer gennem dette speciale, er ufuldstændig og blot udgør en del af noget fra et særligt perspektiv, som i dette tilfælde er forældrenes. Den viden vi får, kan således ikke forstås isoleret men er sammensat af forskellige perspektiver, hvorfor vi også i dette speciale sammensætter forskellige perspektiver gennem sundhedsplejerske, førstegangsførelse og egne observationer, hvilket uddybes i metodeafsnittet (jf. afsnit 7.) Med udgangspunkt i dette ontologiske og epistemologiske perspektiv er fokus rettet mod forældrenes hverdagsliv og på, hvordan Familieiværksætterne indgår heri. For at forstå de forskellige familiers livsførelse er det nødvendigt at undersøge forældrenes betydningsfulde handlekontekster i deres hverdagsliv eksempelvis arbejdsliv, familieliv og vennekreds samt andre handlekontekster, der er betydningsfulde for forældrene. Ved at følge forældrene på tværs af kontekster får vi et indblik i deres interesser, værdier og prioriteringer og på den måde en forståelse for, hvordan deres deltagelse i Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

I den handlekontekst som Familieiværksætterne er, deltager forældre og sundhedsplejersker fra hver deres ståsted. Forældrene deltager af forskellige personlige grunde, eksempelvis fordi de ønsker de bedste forudsætninger for at skabe et forældreskab og et hverdagsliv, hvor deres børn trives og er sunde. Sundhedsplejerskerne kommer fra et andet ståsted; de deltager som facilitatorer og er underlagt Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Dermed bidrager de med forskellige perspektiver i kollektivet af forskere og medforskere.

6. Specialets teoretiske ramme

I dette afsnit vil vi redegøre for specialets teoretiske ramme. Vi tager udgangspunkt i grundbegreber fra den kritiske psykologi, og vi vil løbende argumentere for hvordan de sættes i relation til specialet.

6.1. Kritisk psykologi som teoretisk ramme

Den kritiske psykologi er en teoretisk ramme eller et paradigme, som består af en begrebsramme af videnskabelige grundkategorier eller grundbegreber, som kan bruges til at analysere med i videnskabelige undersøgelser (Jartoft, 1996: 182). I dette speciale tager vi afsæt i kritisk psykologi, da denne teori er optaget af betingelser, ikke blot som begrænsninger, men også som muligheder (ibid.: 183.). Vi er interesserede i at undersøge, hvad det betyder for førstegangsførelse og deres hverdagsliv at deltage i Familieiværksætterne samt at finde ud af, hvordan Familieiværksætterne kan ændre forældrenes handlemuligheder. Ud fra denne viden ønsker vi at finde ud af, hvordan Familieiværksætterne kan styrkes som et sundhedsfremmende tilbud set ud fra forældrenes perspektiv. For at få et indblik i hvilken betydning Familieiværksætterne har for forældrene og deres hverdagsliv, benytter vi grundbegrebet *daglig livsførelse* til at få en forståelse for, hvordan forældrene arrangerer, prioriterer og handler i deres hverdagsliv (Højholt & Schraube, 2016: 1).

6.1.1. Daglig livsførelse - et grundbegreb i kritisk psykologi

Begrebet daglig livsførelse er oprindeligt et sociologisk begreb, der blev introduceret af Max Weber for mere end 100 år siden (Dreier, 2016: 15). Senere har Holzkamp introduceret begrebet i den kritisk psykologiske begrebsramme (ibid.). Livsførelsesbegrebet er et kraftfuldt redskab, der kan gribe, hvordan mennesker lever deres liv i samfundsmæssige strukturer i praksis set ud fra personernes eget perspektiv (ibid.).

Ifølge Holzkamp handler daglig livsførelse om den måde, subjektet organiserer dagligdagen på, og skal dermed forstås som de daglige rutiner, som hverdagslivet består af (Holzkamp, 1998: 8). Med begrebet daglig livsførelse kan vi således få et indblik i, hvordan førstegangsførelse arrangerer deres dagligdag ved hjælp af de daglige rutiner.

Daglig livsførelse skal dog ikke kun forstås som rutinisering af handlinger, der bare foregår af sig selv. Subjektet råder over frihedsgrader og er derfor også relativt autonomt i forhold til sine *livsbetingelser* (ibid.: 9). Dermed er den daglige livsførelse ikke blot: “(...) en endimensionel, modsigelsesfri proces. Tværtimod møder man forskellige 'ydre krav' fra forskellige 'livsområder' fx 'arbejdet', 'familien', 'vennekredsen' osv., som man må indgå forskellige arrangementer med.” (Holzkamp, 1998: 9). Livsførelsen skal integrere de forskellige krav, der er i de forskellige daglige livsområder, og dermed kan den daglige livsførelse betegnes som et arrangement af arrangementerne (ibid.). Ifølge Holzkamp er det nødvendigt at udvikle en *livsførelsesøkonomi*, hvor subjektet prioriterer og laver kompromisser i forhold til de forskellige krav. Dette skyldes, at der er en knaphed af ressourcer og handler både

om: “(...) *knapheden på materielle goder, knapheden på omsorg og opmærksomhed, og bag det hele knapheden på livstid (...)*” (Holzkamp, 1998: 9).

Ved at spørge ind til forældrenes daglige livsførelse, hvilke daglige rutiner og aktiviteter de deltager i, ønsker vi at opnå indsigt i de livsområder, som forældrene bevæger sig i samt prioriterer og arrangerer deres daglige livsførelse ud fra. Vi ønsker herved at få en forståelse for de livsbetingelser, som forældrene lever med og arrangerer sig omkring og dermed også, hvad de forskellige livsbetingelser betyder for forældrene, og hvordan de begrundes deres livsførelse. Med viden om betingelsernes betydning for forældrene og deres grunde til at handle som de gør i deres daglige livsførelse, kan vi få en forståelse for, hvorfor de handler som de gør. Denne forståelse er væsentlig for, at Familieiværksætterne lykkedes som en sundhedsfremmende indsats. I dette speciale er vi særligt interesserede i at undersøge forældrene i begyndelsen af familielivet, der hvor de lige er blevet forældre, og hvor de er midt en proces med at organisere sig som forældre med deres nye livsbetingelser.

Holzkamp beskriver, hvordan den daglige cyklicitet kan blive forstyrret af ekstraordinære begivenheder som for eksempel alvorlig sygdom eller dødsfald. Når man på denne måde mister rådigheden over sine livsbetingelser, er første skridt: “(...) *at genvinde ‘dagligdagen’ dvs. den daglige livsførelses cykliske rutiner (...)*” (Holzkamp, 1998: 28-29) ud fra de nye livsbetingelser. På samme måde betragter vi det at blive forældre for første gang, som en ekstraordinær begivenhed, der bryder de daglige cykliske rutiner. Forældrene skal i den første tid, efter de er blevet forældre for første gang, finde nye rutiner og vaner i hverdagen ud fra de nye livsbetingelser, de nu står overfor.

Holzkamp ser livsførelsesbegrebet som et teoretisk alternativ til eksempelvis Bourdieus begreber om *habitus* og *livsstil*. Med *habitus* og *livsstil* bliver Bourdieu i den traditionelle sociologiske tankegang, hvor de samfundsmæssige betingelser determinerer subjektet (ibid.: 10). Med livsførelsesbegrebet muliggøres et andet blik på forholdet mellem subjekt og samfund, hvor: “(...) *personen forholder sig aktivt til samfundet, arbejder på at tilegne sig og tillempe de betingelser han forefinder i samfundet og således også tendentielt forandrer samfundet (...)*” (Holzkamp, 1998: 10).

Ved at undersøge forældrenes hverdagsliv ved hjælp af dette begreb betragter vi ikke deres hverdagsliv som statisk eller determineret af samfundsstrukturen men derimod som en dynamisk størrelse, som forældrene har mulighed for aktivt at skabe og forme i et samspil med de betingelser, de lever med.

Forchhammer beskriver hvordan, at hverdagslivet er en helhed af flere forskellige *handlesammenhænge*, som den enkelte indgår i (Forchhammer, 2001: 25). Handlesammenhænge er: “(...) *en social sammenhæng, organiseret omkring en vis fælleshed af betingelser, mål og midler.*” (Forchhammer 2001: 26). Forchhammer forklarer, at subjektet bevæger sig mellem lokale og situerede sammenhænge, og at livsførelsen blandt andet handler om at skabe sammenhænge eller begrunde bevægelserne (ibid.: 25-26). Vores deltagelse i forældrenes handlesammenhænge giver dem således mulighed for at reflektere over deres hverdagsliv og deres betingelser. Gennem denne refleksion håber vi, at forældrene får en mulighed for at udvide deres handlemuligheder.

6.1.2. Den daglige livsførelses tre dimensioner

Holz kamp nåede ikke at færdiggøre sit arbejde med den daglige livsførelse, og vi læser Charlotte Højholt og Ernst Schraubes inddeling af livsførelsesbegrebet i tre dimensioner som en videreførelse af Holz kamps arbejde (Højholt & Schraube, 2016: 6). Højholt og Schraube er begge professorer i psykologi på Roskilde Universitet, og i 2016 udgav de en antologi om den daglige livsførelse, som vi refererer til her (Schraube & Højholt, 2016).

For at kunne anvende livsførelsesbegrebet i analysen vil vi her kort redegøre for de tre dimensioner. Den første dimension omfatter *de cykliske vaner og rutiner*, som fungerer som et grundlag i vores liv, som vi ikke konstant skal forhandle eller tænke over, at vi gør. Den anden dimension er kendetegnet ved *de ekstraordinære oplevelser og aktiviteter*, som Højholt og Schraube eksemplificerer som: “(...) *situations in everyday living where we enter unknown territory, engage in serious challenges and struggles, experience exceptional moments of happiness, joy or insight (...)*” (Højholt & Schraube, 2016: 6). Således består førstegangsførældrenes daglige livsførelse dels af cykliske rutiner og vaner, som eksempelvis amning, bleskift, madlavning og dels af ekstraordinære oplevelser og aktiviteter som for eksempel fødsel, dåb eller første gang barnet skal passe ude. De to første dimensioner er integreret i en tredje dimension, som kaldes for den *meningsskabende dimension*. Den tredje dimension er relateret til, hvordan vi ser verden, hvad vi vil med vores liv samt vores forventninger til handlemulighederne i livet. Den tredje dimension gør de cykliske vaner og rutiner samt vores ekstraordinære oplevelser og aktiviteter meningsfulde og opnåelige (ibid.). Ved at se den daglige livsførelse i tre dimensioner konkretiseres, hvordan den daglige livsførelse arrangeres med begrundede rutiner og vaner, samt hvordan ekstraordinære oplevelser håndteres. Dette giver et indblik i, hvordan betingelserne har betydning for forældrene i den daglige livsførelse, og hvordan forældrene arrangerer deres forældreskab ud fra disse betydninger.

6.1.3. Betingelser, betydninger og begrundelser som teoretisk grundforståelse

Vi tager i dette speciale ikke blot udgangspunkt i betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalysen som en metodisk fremgangsmåde men også som en teoretisk grundforståelse.

Ph.d. Kristine Bagge Kousholt har i sit postdoc-projekt *'Testning i folkeskolen. De nationale tests betydninger for fagligt lavt præsterende elevers læreprocesser'* (2015) arbejdet med betingelses-, betydnings- og begrundelses-analysen, som er udviklet inden for den kritiske psykologi. Hun beskriver betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalysen som følgende:

“(...) vores grunde til at handle, som vi gør, skal søges i de sociale betingelser, som vi deltager i, og at disse sociale betingelser netop aldrig kan forstås uden om subjektet, men må forstås gennem subjektets førstepersonsperspektiver, altså de betydninger, som subjekterne skaber af betingelserne.” (Kousholt, 2018: 244).

Derfor vil vi i dette afsnit redegøre for, hvordan vi i den valgte teoretiske ramme forstår de betingelser, som vi ser, har betydning for førstegangsførelse og deres muligheder og begrænsninger i forhold til at skabe et sundt forældreskab.

Betingelser forstås i den valgte teoretiske ramme ikke som statiske eller determinerende ydre rammer (Markard, Holzkamp & Dreier, 2004: 7). Kousholt udtrykker det således: *“Betingelser er modsætningsfyldte og udgøres af samfundsmæssige forhold, som mennesker ikke er determinerede af men står i et mulighedsforhold til.”* (Kousholt, 2018: 239). Vi forstår således betingelser som de samfundsmæssige forhold, der både skaber muligheder og begrænsninger for subjektet, samtidig med at subjektet ses som et handlende subjekt, der i et dialektisk samspil er med til at skabe, reproducere og ændre på betingelserne (Jartoft, 1996: 183).

I dette speciale forstår vi derfor *betingelser* dels som de samfundsmæssige betingelser herunder de sundhedsfremmende tiltag, der tilbydes førstegangsførelse i de enkelte kommuner. Vi ser de sundhedsnormer, der udtrykkes i Familieiværksætterne, det tilhørende informationsmateriale samt netværksdannelsen i de enkelte forløb som betingelser, der har betydning for, hvordan forældrene skaber deres forældreskab. Ligeledes anser vi forældrene som betingelser for hinanden. Måden hvorpå de arrangerer deres daglige livsførelse påvirker hinanden gensidigt. Deres personlige arrangementer overlapper hinanden og skal forhandles, og derved etableres et fælles arrangement (Dreier, 2016: 22).

Der er mange både samfundsmæssige og personlige betingelser, som tilsammen har betydning for, hvordan det enkelte forældrepar vælger at skabe deres forældreskab på. Vi er optagede af, hvad betingelserne *betyder* for førstegangsforældrene, samt hvilke *handlemuligheder* forældrene har med de givne betingelser (Markard, Holzkamp & Dreier, 2004: 7). Dermed har vi fokus på de begrænsninger såvel som muligheder, som betingelserne skaber for forældrenes handlemuligheder (Jensen, 2005: 112). For at få en forståelse af de betingelser, som har betydning for, hvordan forældrene bruger Familieiværksætterne, benytter vi en betingelses-, betydnings- og grundelsesanalyse, som består af to analyse-skridt:

- “1) en *betydningsanalyse* som er “en analyse af betingelsernes betydning for subjektet”, og
- 2) en *begrundelsesanalyse* som er “en analyse af subjektets grunde til at handle som det gør i forhold til disse betingelser og sine egne behov og interesser”” (Markard, Holzkamp & Dreier, 2004:7).

De tre begreber *betingelser*, *betydninger* og *begrundelser* er en del af hinanden og hænger sammen med et dialektisk udgangspunkt, hvor: “(...) menneske og omverden gensidigt konstituerer hinanden i en proces præget af reproduktion, transformation, konflikt og kreativitet.” (Kousholt, 2018: 242). Kousholt skriver om sammenhængen mellem de tre begreber: “Vi søger viden om betingelsers betydninger gennem begrundelser for deltagelse, og vi tager udgangspunkt i, at personer handler begrundet.” (Kousholt, 2018: 244). Således betragter vi forældrene som subjekter, der handler begrundet i forhold til betingelsernes betydning, hvorfor vi finder deres perspektiv væsentligt at inddrage i specialet for at få indsigt i de problematiske og mulighedsgivende strukturer.

7. Metode

I dette afsnit vil vi redegøre for specialets metodiske valg samt beskrive metodiske processer og refleksioner. Derefter vil vi redegøre for de etiske dilemmaer, der er forbundet med metoderne. I afsnittet metodiske efterrefleksioner vil vi reflektere over interviewet som handlesammenhæng og intersubjektivitetsrelationen mellem vores medforskere og os.

For at besvare specialets problemformulering anvendes to kvalitative metoder i form af deltagerobservation og interview. Ifølge Svend Brinkmann, som er professor i almenpsykologi og

kvalitative metoder og Lene Tanggaard, som er professor i pædagogisk psykologi, kan de kvalitative metoder undersøge: “(...) *hvordan noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles.*” (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 13). Den kvalitative forskning er således interesseret i at: “(...) *beskrive, forstå, fortolke eller dekonstruere den menneskelige erfarings kvaliteter.*” (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 13). Dette undersøges ofte med udgangspunkt i aktørernes egne perspektiver og oplevelser af verden og er således et perspektiv *inde fra* i de lokale praksisser (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 14). Ifølge professor og medredaktør på bogen ‘*Sociologiske metoder - fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*’ (2006) Ole Bjerg er der ligeledes i det kvalitative paradigme en forståelse af, at empirisk data er noget, der produceres i situationen, hvor forskeren møder genstandsfeltet, og forskeren er således medskabere af data (Bjerg, 2006: 24). Dette er i modsætning til det kvantitative paradigme, hvor data skal være målbare, sammenlignelige og indsamles med mere objektiverende metoder (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 15).

Kritisk psykologi har ikke udviklet en specifik forskningsmetode, da den oprindeligt ikke har beskæftiget sig med udviklingen af empiriske forskningsmetoder, men i højere grad har haft fokus på at udvikle en sammenhængende teori (Forchhammer, 2001: 27). Forchhammer diskuterer i artiklen ‘*Interviewet som handlesammenhæng*’ (2001), hvordan interviewsamtalen adskiller sig fra andre samtaler eller ordvekslinger, samt hvorledes interviewet kan blive en del af de interviewedes daglige livsførelse (Forchhammer, 2001). Forchhammer argumenterer for, at forskningsinterviewet skal betragtes som en handlesammenhæng i sig selv, da det: “(...) *er en samfundsmæssigt konstrueret situation, en social situation, med forskellige parter, forskellige mulige mål/middelrelationer, bestemte objektive mulighedsbetingelser og løbende subjektiverings- og objektiverings processer.*” (Forchhammer, 2001: 28). Forskningsinterviewet er dermed også en af mange handlesammenhænge, som vi deltager i. Med afsæt i denne forståelse har vi en erkendelse af, at når vi laver interviews og deltagerobservationer, bliver vi en betingelse i det sociale rum, og derved indgår vi i forældrenes handlesammenhænge. I afsnittet metodiske efterrefleksioner vil vi uddybe dette (jf. afsnit 7.5.1.).

For at skabe metodisk transparens vil vi i det følgende afsnit beskrive, hvordan vi metodisk er gået til værks samt redegøre for vores refleksioner i processen (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 522-523).

7.1. Adgang og kontakt til praksis

For at få kontakt til førstegangsførelse der deltager i Familieiværksætterne, undersøgte vi, hvilke kommuner der tilbyder Familieiværksætterne, og tog kontakt til tre kommuner ved at maile til de ledende sundhedsplejersker. Efter fire dage kontaktede vi sundhedsplejerskerne igen per telefon. To af de tre kommuner ønskede at deltage i vores undersøgelse. For at kunne adskille de to undersøgte kommuner fra hinanden samt for at anonymisere kommunerne, vil vi fremover kalde dem for kommune Øst og kommune Vest. De opdigtede navne har ingen sammenhæng med kommunernes geografiske placering. Kommune Øst ønskede, at det kun var en af os, som observerede ad gangen, da de ønskede at bevare en god gruppedynamik, og forældrene skulle kunne tale frit. Kommune Vest havde ikke samme ønske, og vi kunne derfor begge observere samtidig i denne kommune. I afsnittet om Familieiværksætterne vil vi præsentere, hvordan konceptet praktiseres i de to kommuner (jf. afsnit 8.3.).

I alt observerede vi to mødegange ved to forskellige Familieiværksætterne-forløb i kommune Øst og en mødegang i kommune Vest, hvor vi begge var til stede. Hver mødegang var af 2 timers varighed. Vi ville gerne have observeret det samme hold forældre over flere mødegange for at følge den udvikling forældrene gennemgår over det år, de deltager på Familieiværksætterne. Dette havde givet os mulighed for at få en dybere forståelse for, hvilken betydning deres deltagelse på Familieiværksætterne har på deres daglige livsførelse over tid. Grundet specialets begrænsede tidsramme har dette ikke været muligt.

Kommunerne har ikke ønsket at formidle kontakt til forældrene, hvorfor denne kontakt først blev etableret på de mødegange, hvor vi observerede. Med tilladelse fra sundhedsplejersken spurgte vi forældrene, om nogle ønskede at deltage i et efterfølgende interview, og at hvis de havde lyst til at deltage, kunne de henvende sig til os i løbet af aftenen. Ved at spørge ud i rummet, valgte vi ikke at pege enkelte forældre ud, men lod det være op til dem selv at vurdere, om de havde ressourcer og tid til et interview. Vi har således ikke direkte valgt vores medforskere, men de har valgt os. Dermed mener vi, at de har haft en interesse i undersøgelsen. Det kan ligeledes have haft den indflydelse, at de har været mere åbne for at dele viden om deres hverdagsliv, end hvis vi havde henvendt os direkte til dem, hvor det kan være svære at sige nej til at deltage. En anden konsekvens af denne udvælgelse af medforskere er, at de forældre vi har interviewet, er ressourcerstærke forældre, der havde overskud til at mødes med os efterfølgende. I afsnittet om metodiske efterrefleksioner vil vi yderligere komme ind på vores overvejelser ved

ikke at udvælge de ressourcetsvage forældre til interview (jf. afsnit 7.5.3.). I alt har vi interviewet tre forældrepar i kommune Vest samt en mor og et forældrepar i kommune Øst.

Vi valgte desuden at interviewe en af de undervisende sundhedsplejersker i kommune Øst, da vi ønskede et indblik i sundhedsplejerskernes perspektiver på Familieiværksætterne samt deres tanker bag deres rolle som facilitator. Den ene af de ledende sundhedsplejersker satte os i forbindelse med chefkonsulent Leif Christiansen i Fonden for Socialt Ansvar, som står bag implementeringen af Familieiværksætterne i Danmark. Vi kontaktede Leif Christiansen og aftalte at interviewe ham over Skype, da han befinder sig i Aarhus. Vores overvejelser vedrørende vores valg om at foretage et skype-interview, kommer vi ind på i afsnittet om interviewet med Leif Christiansen (jf. afsnit 7.3.7.). Formålet med at interviewe Leif Christiansen var at få en dybere forståelse for konceptets baggrund, formål og implementering.

7.2. Deltagerobservationer

Til at besvare vores problemformulering har vi som tidligere nævnt valgt deltagerobservationer som et metodisk bidrag. Ifølge professor i psykologi og lektor i kvalitative studier ved Aalborg Universitet Thomas Szulevicz, er deltagerobservationer velegnet til forstå: “(...) *det lokale, partikulære, situerede og sociale i menneskers hverdagsliv.*” (Szulevicz, 2015: 85). Deltagerobservationerne gav os en mulighed for at få et indblik i og en forståelse for Familieiværksætterne, og hvordan de udgør en del af de betingelser førstegangsforældre har i deres hverdagsliv. Desuden gav deltagerobservationer os muligheden for at belyse noget andre kvalitative metoder ikke kan indfange, som eksempelvis: “(...) *det ikke-italesatte, det hemmelige, det ikke-reflekterede, det kropslige, det situerede, interaktionerne (...)*” (Szulevicz, 2015: 87). Deltagerobservationer kan give et indblik i de normative og kulturelle koder, der er i et fællesskab som Familieiværksætterne. Gennem vores deltagerobservationer har vi fået indsigt i hvordan Familieiværksætterne-forløbene afvikles i praksis samt hvilke sundhedsnormer, der videregives til forældrene. Denne indsigt har klædt os bedre på til at kunne stille relevante spørgsmål i de efterfølgende interviews (ibid.: 86). Vores interviewguides er således udarbejdet med afsæt i dels denne indsigt dels vores teoretiske forforståelse (jf. afsnit 7.3.2.).

7.2.1. Overvejelser før deltagerobservationerne

Før deltagerobservationerne på Familieiværksætterne deltog vi en aften på et kursus i fødsels-og familieforbereelse, som var udbudt i hospitalsregi. Dette tilbud er et åbent og uforpligtende tilbud for kommende forældre, der er tilknyttet hospitalet. Vi havde en antagelse om, at det ville være et tilgængeligt sted at få lov at lave observationer, da det ikke krævede tilmelding eller registrering. Vi udførte således en pilotundersøgelse for dels at øve os i observationsdisciplinen og dels for at få et indblik i felten, som kunne bruges i vores forberedelse til mødet med Familieiværksætterne.

Inden vores første observation hos Familieiværksætterne udarbejdede vi en observationsguide (bilag 1). Observationsguiden skulle give observationerne retning og fokus og skærpe vores blik for det, der var relevant i forhold til problemstillingen (Szulevicz, 2015: 89). Vores observationsguide tog udgangspunkt i de fire aspekter ved praksis: Institution, arbejdsmiddel, situation og kommunikation, som det er formuleret i *praksisportrættet* (Markard, Holzkamp & Dreier, 2004: 9). Vi oplevede dog, at vi i praksis ikke brugte observationsguiden, men at vores teoretiske diskussioner blot lå som en viden i vores bevidsthed til at holde fokus i deltagerobservationerne, hvorfor observationsguiden blev droppet efterfølgende. Vores fokus var på de fysiske rammer, temaerne som sundhedsplejerskerne præsenterede på møderne, måden hvorpå mødet blev afviklet, samt hvilke emner eller spørgsmål forældrene var optaget af.

I forbindelse med forberedelsen af deltagerobservationerne, overvejede vi, om vi skulle tage noter under eller efter observationerne. Vi valgte at tage noter under observationerne, dels fordi vi forestillede os det ville være mest naturligt for os, dels fordi noter der er skrevet efter observationerne, bliver en rekonstrueret fortælling af en oplevelse, hvor øjeblikkets detaljer kan gå tabt (Szulevicz, 2015: 92). Vi vurderede samtidig, at notatskrivningen ikke ville virke hæmmende på vores deltagelse, da vi ikke forestillede os, at vi skulle deltage i eventuelle øvelser eller diskussioner på kurset (ibid.). Vi valgte også at undlade at skrive vores noter på vores computere, da vi mente, dette kunne skabe unødigt støj, samt at det kunne få forældrene til at føle sig overvåget (ibid.).

For ikke at generalisere eller tolke i vores noter valgte vi, at vi blot ville beskrive de konkrete detaljer vedrørende handlinger og ordvekslinger. Vi havde til hensigt at lave så nuancerede beskrivelser som muligt ved at nedskrive ordret, hvad der blev sagt (ibid.: 92-93).

7.2.2. Udførelsen af deltagerobservationerne

I starten af alle observationer havde vi på forhånd aftalt med den undervisende sundhedsplejerske, at vi skulle præsentere os som studerende fra Roskilde Universitet samt formålet med vores tilstedeværelse og formålet med specialet.

Ved alle observationer er vi blevet placeret blandt forældrene. Således har vi siddet tæt ved forældrene og deres børn, og dermed havde vi en naturlig interaktion med dem, hvor vi kunne have øjenkontakt, smile med mere under samtalerne.

Placeringen blandt forældrene begrænsede, hvor meget vi skrev notater. Dels var det naturligt med interaktion med forældrene, dels ønskede vi ikke, at de skulle lade sig begrænse i deres samtale ved, at vi sad og noterede. Vi erfarede desuden i forbindelse med den første observation, at det var vanskeligt både at skrive notater og samtidig følge med i, hvad der skete. Dette tilskriver vi dels, at der var en del støj i form af babypludren og gråd, dels at kurset var meget dialogbaseret, hvorfor der indimellem var flere, der talte på samme tid.

Vi karakteriserer vores observationer som deltagerobservationer, da vi deltager på holdet og er placeret rundt om samme bord som resten af deltagerne (Szulevicz, 2015: 83). Således har vi kunne interagere med forældrene. Denne interaktion var mest nonverbal, da dette var det mest naturlige i situationen. Familieiværksætterne er forældrenes sparringsrum, hvorfor det virkede unaturligt at blande sig i diskussionerne. Med nonverbal kommunikation havde vi en interaktion med nogle af forældrene. I pausen, og da mødegangen sluttede, fik vi anledning til at tale lidt med nogle af dem. Således bevægede vores deltagelse mellem at være observerende og deltagende (ibid.).

7.2.3. Efter observationerne

Efter observationerne renskrev vi vores notater, og hvor de synes mangelfulde i forhold til erindrede oplevelser, tilføjede vi beskrivelser til noterne. Dette var nødvendigt, da vi som nævnt fandt det vanskeligt at lave tilfredsstillende notater i observationssituationen. På den mødegang hvor vi begge var til stede, supplerer vores subjektive iagttagelser hinanden og kan dermed give et mere nuanceret blik af mødegangen.

Efter observationerne reflekterede vi teoretisk over vores iagttagelser. Vi udnyttede tiden umiddelbart efter til at diskutere, hvordan vores iagttagelser kunne placere sig i forhold til vores teoretiske ramme samt diskutere, hvad der var særligt interessant, og hvad der kunne være relevant at inddrage i vores interviews.

I forbindelse med renskrivningen af vores notater valgte vi at anonymisere forældrene ved blot at kalde dem forældre uden at differentiere dem yderligere, da vi ikke fandt det relevant i forhold til vores speciale at kunne adskille forældrene fra hinanden.

7.3. Interview

Udover deltagerobservationer valgte vi at lave semistrukturerede interview. Disse to metoder supplerer hinanden særdeles godt, da vi gennem observationerne får indblik i Familieiværksætterne, der udgør en af de mange handlekontekster forældrene bevæger sig i, og som er en betingelse for deres hverdagsliv. Med interviewet ønskede vi at undersøge betingelsernes betydning for forældrene på tværs af handlekontekster og få viden om deres hverdagsliv. Ifølge professor og tidligere leder af Center for Kvalitativ Metodeudvikling på Aarhus Universitet Steinar Kvale og Svend Brinkmann forsøger det kvalitative forskningsinterview: *“(...) at forstå verden ud fra subjekternes synspunkter, udfolde betydningen af deres oplevelser og afdække deres levede verden forud for videnskabelige forklaringer.”* (Kvale & Brinkmann, 2014: 19). Med dette udgangspunkt er den viden, der opnås gennem forskningsinterviewet, en viden om subjektets tolkninger og betydninger, men der er ikke blik for: *“(...) hvordan disse betydningsrelation til de aktuelle livsbetingelser skal forstås (...)”* (Forchhammer, 2001: 28). Modsat kritisk psykologi, som anser interviewsituationen som en handlesammenhæng, medtager Kvale og Brinkmanns perspektiv ikke interviewsituationen som en konstrueret social situation med forskellige parter og mulighedsbetingelser, og hvor der sker subjektiverings- og objektiviseringsprocesser (Forchhammer, 2001: 28). Ved at anvende kvalitative forskningsinterview og betragte dem som handlesammenhænge, ønskede vi at få viden om forældrenes hverdagsliv, samt hvilken betydning de samfundsmæssige og personlige betingelser har for dem som førstegangsførelse. Vi vil i dette afsnit beskrive vores proces i forbindelse med vores interview, samt hvilke refleksioner vi har gjort os i denne proces.

7.3.1. Interview med forældrene

I forbindelse med interviewene med forældrene, blev vi inviteret ind i familiernes hjem. Forældrene bestemte hvor og hvornår, det passede dem at blive interviewet, da vi ønskede at være til mindst mulig gene i deres liv. Dette så vi som en fordel, da vi på den måde fik et indblik i

de rammer, deres hverdagsliv udspiller sig i og dermed nogle af de betingelser, som de nævner under interviewet.

Så vidt det var muligt, valgte vi at interviewe begge forældre sammen frem for blot en af forældrene. Dette skyldes, at der på Familieiværksætterne er fokus på, at forældrene i fællesskab skaber forældreskabet. I et enkelt tilfælde var det ikke muligt at interviewe begge forældre, da faderen havde lange arbejdsdage og kom sent hjem. Vi vil i afsnittet om de etiske overvejelser uddybe vores refleksioner om dette (jf. afsnit 7.4.2.).

De forældrepar, som deltog i et interview, havde alle deltaget i de Familieiværksætterne-forløb, som vi havde observeret. Dette gjorde, at en fælles forståelse blev etableret allerede inden interviewet (Forchhammer, 2001: 30). Det gav os også en mulighed for at spørge ind til de emner, som var blevet drøftet på mødegangen samt til mere generelle spørgsmål vedrørende deres deltagelse på Familieiværksætterne.

7.3.2. Interviewguiden

Inden vi interviewede forældrene, udarbejdede vi en interviewguide (bilag 2). Interviewguiden skulle hjælpe os med at strukturere samtalen og lede den i retning af fokus for interviewet (Forchhammer, 2001: 27). Vi formulerede således nogle områder eller temaer med uddybende underspørgsmål, der var knyttet til vores problemformulering. Vi startede interviewet med at præsentere forældrene for vores speciale, så de var forberedte og oplyste om formålet med interviewet (ibid.). Vi afsluttede interviewguiden ved at spørge dem om, hvorfor de havde sagt ja til at deltage i interviewet og om det, at de havde deltaget, havde givet dem nye refleksioner om deres liv og deres deltagelse i Familieiværksætterne. Vi ønskede med dette at give forældrene en mulighed for at reflektere over deres deltagelse i interviewet og dermed øge deres interesse for undersøgelsen samt styrke deres position som medforsker (ibid.: 31). Ved at styrke deres position som medforskere ser vi forældrene som subjekter med en intentionalitet fremfor at se dem som undersøgelsesobjekter (Jensen, 2005: 113).

7.3.3. Ændring af fokus

Efter de første to interview fik vi gennem efterfølgende refleksioner en erkendelse af, at vores problemformulering var meget bred og upræcis. Vi havde svært ved at gennemskue, hvad vi præcist undersøgte, og hvad vi ville med vores teorivalg, hvilket afspejlede sig i vores

interviewguide. På daværende tidspunkt havde vi en idé om udover at arbejde ud fra en kritisk psykologisk ramme også at inddrage filosof og idéhistoriker Michel Foucaults begreber om governmentality, biopolitik og biomagt. Med Foucaults begreber ønskede vi at undersøge den styring, der kommer til udtryk gennem sundhedsplejerskerne og Familieiværksætterne og de normer, der er indlejret heri. Vi fik dog gennem de første interview en erkendelse af, hvordan betingelser i hverdagslivet for førstegangsførelse giver dem muligheder og begrænsninger i at skabe deres forældreskab. Dette optog os mere end at se Familieiværksætterne og forældrene ud fra et Foucauldiansk blik. Med Foucaults begrebsapparat ville vi kunne få et blik for de betingelser, som danner grundlag for forældrenes forældreskab, men vi vil ikke kunne få en forståelse for, hvilke betydninger betingelserne har for forældrenes hverdagsliv og få et blik for de muligheder og begrænsninger, som betingelserne skaber. Med kritisk psykologi får vi netop mulighed for at undersøge betingelsernes betydning for forældrenes hverdagsliv. Således blev vi enige om at skærpe vores fokus på forældrenes daglige livsførelse. Dette medførte, at vi ændrede vores problemformulering og dermed også fokus i interviewene og spørgeguiden fremadrettet. Vi besluttede derfor at spørge de to forældrepar, som vi allerede havde interviewet, om vi måtte komme igen og lave endnu et interview. Dette uddybes i næste afsnit (jf. afsnit 7.3.4.).

7.3.4. At komme igen

I forbindelse med at vi ønskede at lave endnu et interview med de samme to forældrepar, har vi reflekteret over, hvad det betød for vores undersøgelse, at vi kom igen og lavede interview for anden gang. Inden vi kom igen, udarbejdede vi en ny interviewguide (bilag 3). Med vores nye problemformulering og et fokus på forældrenes daglig livsførelse tog vi udgangspunkt i Højholt og Schraubes inddeling af den daglige livsførelse i tre dimensioner (jf. afsnit 6.1.2.). Ved at opdele den daglige livsførelse i tre dimensioner fik vi indblik i både forældrenes daglige rutiner og vaner samt de ekstraordinære oplevelser som for eksempel det at blive forældre for første gang eller at være på ferie med et barn for første gang. Vi spurgte ligeledes ind til hvilke meningskabende aktiviteter og handlinger, som forældrene prioriterer i deres liv, for at få et indblik i, hvad de forskellige aktiviteter i deres liv betyder for dem og derigennem forstå, hvad det betyder for dem at deltage på Familieiværksætterne-forløbet. For at besvare den sidste del af problemformuleringen spurgte vi også ind til, hvordan Familieiværksætterne-forløbet passer ind i

deres dagligdag, samt hvordan de så, at Familieiværksætterne kunne forbedres og tilpasses deres behov.

I de første interview fik vi viden om, hvordan forældrene forholder sig til den viden og de råd de får gennem deres netværk og ved deres deltagelse i Familieiværksætterne, samt hvordan de omsætter det til deres egen forældreskabspraksis. Med et udgangspunkt i Foucaults begreber om styring, fik vi desuden viden om, hvordan der finder styring sted i forældrenes forældreskab. Ved at ændre interviewguiden fik vi spurgt mere detaljeret ind til deres hverdagsliv, og vi fik et bedre billede af deres liv, og dermed hvilke prioriteringer og ændringer de har foretaget i forbindelse med at blive forældre for første gang.

Efter vi ændrede fokus i problemformuleringen og interviewguiden fik vi viden om forældrenes daglige livsførelse, som havde mere relevans for vores forældreperspektiv. Specielt ved det ene forældrepar har det, at vi er kommet igen, givet os et mere realistisk billede af deres hverdagsliv. Ved det første interview var det mest Rasmus der svarede på spørgsmål og Trine virkede meget uoplagt og ikke deltagende. Efter vores første møde konkluderede vi, at det måske var en overvældende oplevelse for Trine at blive forælder. Ved det næste interview kom hun mere på banen i samtalen og virkede friskere. Vi fandt ud af, at dagen forinden det første interview havde Rasmus og Trine holdt barnedåb samtidig med, at det par de boede sammen med flyttede ud. Således mener vi, at ved at komme igen fik vi et mere realistisk indblik i deres hverdagsliv, ikke blot fordi Trine kom mere på banen, men også fordi vi oplevede dem i to forskellige handlesammenhænge. Gennem det nye fokus i interviewet fik vi indsigt i flere sider af deres daglige livsførelse samt en forståelse for betingelsers betydning for deres forældreskab.

7.3.5. Interviewsituationen

Inden vi startede på et interview, bad vi forældrene om mundtligt at bekræfte en samtykkeerklæring, hvor forældrene orienteres om, at de er anonymiseret samt at deres besvarelser udelukkende vil blive anvendt i specialet (bilag 6). Vi vil under afsnittet om etiske overvejelser komme nærmere ind på hvorfor og hvordan, vi har anonymiseret vores medforskere samt vores tanker bag samtykkeerklæringen (jf. afsnit 7.4.1.).

Som tidligere nævnt fik vi kontakt til forældrene i forbindelse med observationerne af Familieiværksætterne. Således var forældrene allerede ved mødegangen blevet præsenteret for formålet med specialet. Dog startede vi interviewet med at genfortælle, hvad vores speciale

omhandler, og hvorfor vi gerne ville interviewe dem. Dette gjorde vi for at sikre os, at de kendte til formålet med interviewet (jf. afsnit 7.3.2.).

Ved alle interview har vi begge stillet spørgsmål og brugt spørgeguiden til at tjekke, om vi har fået svar på alle spørgsmål. Udover forældrene var der de fleste gange også et barn tilstede. Dette skabte en del støj og forstyrrelser og gjorde, at enten moderen eller faderen blev afbrudt i interviewet og satte sig lidt væk for at amme eller gik ud af rummet for at pusle barnet. Dette samt at vi interviewede begge forældre, samtidig gjorde, at interviewene med forældrene kom til at vare op til 2 timer og 20 minutter. Holzkamp skriver om München-gruppens metodiske fremgangsmåder, at de semi-strukturerede interview i gennemsnit varede i op til 2-3 timer, fordi: *“(...) former for livsførelse ikke kan opfanges med en standardiseret udspørgning.”* (Holzkamp, 1998: 19-20). Vi synes selv, at interviewene var lange, men har efterfølgende reflekteret over, at det tager tid at tale sig ind i en forståelse af de betingelser, der har betydning for, hvorfor mennesker arrangerer deres liv, som de gør.

7.3.6. Interview med en sundhedsplejerske

For at få en forståelse for tankerne bag Familieiværksætterne samt et indblik i, hvordan kommunerne anvender konceptet, spurgte vi de undervisende sundhedsplejersker i de to kommuner, om de ville stille op til et interview. I kommune Øst fik vi et interview med en af de sundhedsplejersker, som havde været facilitator på et af de hold, vi havde observeret. Vi fik også en aftale om interview med en sundhedsplejerske fra kommune Vest. Denne aftale blev dog aflyst fra sundhedsplejerskens side på grund af sygdom. Efterfølgende har vi spurgt kommune Vest om et interview uden at få et svar. Således har vi fået et interview med en sundhedsplejerske i kommune Øst og ikke i kommune Vest.

Interviewet med sundhedsplejersken i kommune Øst foregik i sundhedsplejens lokaler, som er de samme lokaler, som Familieiværksætterne foregår i. På forhånd havde vi udarbejdet en spørgeguide med spørgsmål, der skulle give os en større forståelse for, hvordan Familieiværksætterne kom til udtryk som en betingelse for førstegangsforældre i netop denne kommune (bilag 4). Vi er således bevidste om, at dette interview rummer viden om denne kommunes tilgang til Familieiværksætterne samt viden, der kommer af netop denne sundhedsplejerskes oplevelser som facilitator.

Inden interviewet bekræftede sundhedsplejersken en samtykkeerklæring, hvor hun blandt andet blev informeret om anonymitet, og hvor hun gav tilladelse til, at vi måtte lydoptage samtalen (bilag 7). Vi startede interviewet på samme måde som interviewene med forældrene ved at præsentere specialet samt hensigten og fokus for interviewet, så hun var forberedt og oplyst om formålet med interviewet (Forchhammer, 2001: 27).

Ligesom ved interviewene med forældrene afsluttede vi interviewet ved at spørge ind til, hvorfor hun havde sagt ja til at deltage i et interview, samt om hun i løbet af interviewet havde fået noget ud af at deltage. Dette gjorde vi for at blive klogere på sundhedsplejerskens intentioner med at deltage og derved styrke hendes intentionalitet i undersøgelsen (Jensen, 2005: 113). Efter interviewet spurgte sundhedsplejersken, om vi efter eksamen ville sende specialet til dem i sundhedsplejen. Dette ser vi som et udtryk for, at sundhedsplejersken og sundhedsplejen i kommune Øst har en interesse i at medvirke i undersøgelsen, samt at de har erkendt og handler ud fra denne interesse (ibid.).

7.3.7. Interview med chefkonsulenten for Fonden for Socialt Ansvar

For at få en forståelse for formålet med Familieiværksætterne, tankerne bag implementeringen af konceptet i Danmark samt de økonomiske og samfundsmæssige aspekter af Familieiværksætterne interviewede vi Leif Christiansen, som er chefkonsulent for Fonden for Socialt Ansvar. Vi udarbejdede dertil en ny interviewguide og en ny samtykkeerklæring (bilag 5; bilag 8). Denne samtykkeerklæring indeholdt i modsætning til de andre samtykkeerklæringer ikke et punkt om anonymisering, da vi ønskede at benytte dokumenter fra Familieiværksætterne og Fonden for Socialt Ansvar, og vi derfor mente, at en anonymisering var vanskelig. Ved starten af interviewet spurgte vi derfor om tilladelse til at benytte chefkonsulentens rigtige navn i specialet. Vi vurderede, at det ikke ville udgøre et etisk dilemma, da de spørgsmål vi stillede ham, ikke var af personlig karakter men var relateret til Familieiværksætterne som koncept. På samme måde som med de foregående interview med forældrene og sundhedsplejersken begyndte vi interviewet med at præsentere vores speciale samt hensigten og fokus for interviewet. Udover at forberede og oplyse om formålet med interviewet ønskede vi at skabe en interesse for specialet (Forchhammer, 2001: 31).

Da Leif Christiansen befandt sig i Aarhus, aftalte vi på hans opfordring at foretage interviewet over Skype. Det var en fordel for os at anvende Skype, fordi vi undgik både transportomkostninger og tidsspilde.

I artiklen *'Skype interviewing: reflections of two PhD researchers'* (2004) reflekterer to engelske forskere Hannah Deakin og Kelly Wakefield over fordele og ulemper ved at foretage interview over Skype (Deakin & Wakefield, 2014). Deakin og Wakefield diskuterer i artiklen, hvorvidt det er muligt at: *"(...) 'connect' on an emotional and mental level when communicating online (...)"* (Deakin & Wakefield, 2014: 610-611), samt hvorvidt det er muligt at: *"(...) develop rapport with participants whom you may never have seen or heard (...)"* (Deakin & Wakefield, 2014: 610-611). Da interviewet med Leif Christiansen omhandlede de økonomiske og samfundsmæssige aspekter vedrørende implementeringen af Familieiværksætterne i Danmark, vurderede vi, at hans rolle i interviewet var af professionel karakter, og at det derfor var mindre vigtigt at opbygge en relation til ham.

7.3.8. Transskription af interview

"At transskribere er at transformere, skifte fra en form til en anden." (Kvale & Brinkmann, 2014: 236).

Når vi transskriberer interviewsamtalerne med forældre, sundhedsplejersken og Leif Christiansen, oversætter vi interviewene fra talesprog til skriftsprog. Dette indebærer at tonefald, intonationer og naturlige pauser går tabt (ibid.). Vi har alligevel valgt at transskribere interviewene både for at kunne dokumentere, hvad der er blevet sagt i interviewene, men også for senere i analysen, at kunne bearbejde udsagnene.

Vi har valgt selv at transskribere alle interview, da vi mener, det er befordrende for transformationen fra talesprog til skriftsprog, og at vi dermed sikrer os at alle de detaljer, der kan være relevante for vores analyse, er kommet med (ibid.: 239).

Da transskriptionerne skal bruges til at kunne analysere medforskernes oplevelser, tanker og gengivelser af handlinger i deres hverdagsliv har vi valgt at fokusere på det, der bliver sagt og undgået at angive eksempelvis "øh" eller andre betoning og følelsesudtryk som latter og suk. Ved de fleste interview med forældrene har barnet også været til stede, hvilket har bidraget til en del støj, babypludren og mindre pauser, som vi ikke har registreret i vores transskriptioner, da vi ikke mener, de har relevans for undersøgelsen. En enkelt medforsker har spurgt om, hvornår lydfilet blev slettet. Vores intention er at vi vil slette alle lydfilet, når eksamen er bestået.

7.4. Etiske overvejelser

Kvalitativ forskning kan give anledning til etiske spørgsmål og overvejelser, da det ofte handler om menneskers personlige liv (Brinkmann, 2015: 463). Her undersøges private, subjektive og i

nogle tilfælde intime aspekter, som gennem forskningen placerer disse aspekter i den offentlige arena (ibid.). Dette er også tilfældet i vores speciale, hvor det at blive forældre for første gang er forbundet med en sårbarhed, og der kan dermed forekomme intime og private aspekter dels i observationerne og dels i interviewene. Derfor vil vi i dette afsnit reflektere over de etiske dilemmaer, vi er stødt på undervejs i forskningsprocessen.

7.4.1. Anonymitet

Den første overvejelse vi har gjort os, handler om hvordan vi kunne sikre, at vores medforskere har været tilstrækkelig informeret om formålet med deres deltagelse i både observationer og interview. Tilladelsen til at observere på Familieiværksætterne fik vi af kommunernes ledende sundhedsplejersker. Dermed har den første information til forældrene vedrørende vores tilstedeværelse på møderne samt et mundtligt samtykke fra forældrenes side i første omgang været sundhedsplejerskernes ansvar. Dog sørgede vi for, som det første i forbindelse med observationerne at præsentere os selv og formålet med vores undersøgelse, således vi var sikre på, at de var velinformeret om vores tilstedeværelse (Szulevicz, 2015: 95). Desuden gjorde vi dem klart, at vi sikrede deres anonymitet i specialet. Vi har valgt at anonymisere forældrene, da vi vurderede, at der under vores observationer på Familieiværksætterne kunne opstå intime og følelsesladede situationer, som forældrene ikke nødvendigvis ønskede at blive genkendt i. Denne anonymisering gælder naturligvis også de forældre, som har deltaget i interview. Fremfor at kalde forældrene for eksempel for forældrepar A, B og C, har vi valgt at anonymisere forældrene ved hjælp af opdigtede navne for at fremhæve, at vi ser forældrene som subjekter og ikke som forskningsobjekter. Således har vi forsøgt at opretholde subjektorienteringen i specialet og samtidig mindet læseren om, at empirien tager udgangspunkt i virkelige menneskers liv (Holzkamp, 1998: 20).

Vi valgte også at anonymisere de to kommuner, som vi har observeret Familieiværksætterne i samt de sundhedsplejersker i de to kommuner, som vi har observeret og interviewet. Vi valgte at anonymisere kommunerne, da hensigten med specialet ikke har været at undersøge de enkelte kommuner. Anonymiseringen af kommunerne har ligeledes beskyttet de interviewede forældres identitet.

Der er dog visse ulemper ved at anonymisere. Anonymitet kan medføre, at deltagerne mister deres stemme i forskningen og dermed også mister muligheden for at trække et udsagn tilbage

(Brinkmann, 2015: 478). Vores medforskere har fået mulighed for at trække udsagn tilbage indenfor en tidsfrist på 14 dage efter interviewene. Dette skyldes, at vi ønskede at give dem mulighed for at reflektere over interviewet efterfølgende og have muligheden for at fortryde eventuelle udsagn. Samtidig ønskede vi også at sikre os vores materiale, hvorfor vi satte en tidsfrist. Vi er desuden klar over, at vores medforskere ikke har haft mulighed for at trække udsagn tilbage i forbindelse med analysen. Dette skyldes dels tidsperspektivet men også det faktum, at alle er anonymiserede og dermed ikke er mulige at skille fra hinanden.

7.4.2. At interviewe førstegangsførelde

Udover vores overvejelser vedrørende vores medforskernes anonymitet har vi ligeledes reflekteret over, hvordan vi kunne agere i deltagerobservationerne og interviewsituationerne uden at være til gene for forældrene. Vores hensyn til forældrenes privatliv og privatsfære har haft betydning for, de metodiske valg vi har taget undervejs i processen.

Et eksempel på dette var ved den sidste observation i kommune Øst, hvor vi valgte ikke at skrive notater under observationen men i stedet skrev notaterne efterfølgende. Vi valgte at gøre dette, da forældrene på det pågældende hold var skeptiske overfor vores tilstedeværelse, samt fordi opstillingen af rummet ved denne mødegang gjorde at notatskrivningen blev tydeligere (bilag 11: 1).

Et andet etisk hensyn, der har haft betydning for vores metode, har været, hvorvidt vi skulle interviewe en eller to forældre. I udgangspunkt har vi ønsket at interviewe begge forældre sammen, fordi Familieiværksætterne netop ligestiller forældrene som medansvarlige for forældreskabet. I et enkelt tilfælde har det ikke været muligt at interviewe begge forældre, hvorfor vi endte med at interviewe blot den ene forælder. I dette tilfælde var årsagen, at den anden forælder arbejdede rigtig meget og kom sent hjem. Rent praktisk kunne vi godt have interviewet parret i weekenden eller om aftenen. Vi vurderede dog på baggrund af den første kontakt med moderen, hvor hun kategorisk fortalte, at faderen ikke kunne deltage grundet lange arbejdsdag, at vi ikke skulle presse på for at foreslå at lave et interview i weekenden eller om aftenen. Ligeledes havde vi på forhånd givet forældreparrene mulighed for at bestemme tid og sted, hvorfor vi ikke ville forstyrre deres privatliv yderligere.

7.5. Metodiske efterrefleksioner

Vi vil her kort reflektere over, hvordan vi som forskere indgår i forældrenes handlesammenhænge, og hvilken betydning det har haft for undersøgelsen. Derefter vil vi reflektere over, hvordan vi i de metodiske valg har forsøgt at styrke medforskernes intentionalitet. Til slut reflekterer vi over, hvorvidt et større tidsperspektiv i undersøgelsen havde muliggjort en kontakt med forældre med færre ressourcer.

7.5.1. Interviewet som handlesammenhæng

Som nævnt først i metodeafsnittet, erkender vi, at når vi observerer på Familieiværksætterne, og når vi interviewer forældrene, indgår vi i forældrenes handlesammenhænge, idet vi bliver en betingelse i det sociale rum (jf. afsnit 7.). Derfor mener vi, det er væsentligt at reflektere over vores rolle i undersøgelsen. Vi ser det både som en fordel og en ulempe, at vi begge er forældre, og dermed selv har oplevet at være førstegangsførelse. Vores egen erfaring i forældreskabet har dannet grundlaget for vores underen og interesse, og ligeledes har den faciliteret en indlevelse i førstegangsførelsenes daglige livsførelse. Ulempen ved at vi selv er forældre, kan være at vores egne erfaringer og opfattelser af forældreskabet har dannet en begrænsende forståelse for andre måder at gøre forældreskabet på end vores egen.

7.5.2. Medforskernes intentionalitet

Med udgangspunkt i kravet om at intersubjektivitetsrelationen skal være en del af forskningen, (jf. afsnit 5.), vil vi her reflektere over, hvordan vi i vores metodiske valg har forsøgt at styrke vores medforskernes intentionalitet.

Som tidligere beskrevet er udvælgelsen af medforskere sket ved, at forældrene har valgt os (jf. afsnit 7.1.). Dette ser vi som en indikation på, at forældrene har vist interesse i undersøgelsen. Tilslut i interviewene har vi spurgt ind til forældrenes grunde for at deltage i et interview. To af medforskerne nævner, at de har deltaget i interviewet, fordi de har et ønske om, at Familieiværksætterne skal være en indsats, alle kommuner tilbyder (bilag 15: 16-17; bilag 16: 36). Ligeledes har sundhedsplejersken i kommune Øst ytret ønske om at læse specialet efterfølgende, hvilket giver en indikation af, at vores undersøgelse har interesse for hende og sundhedsplejen i kommune Øst.

Ved at følge et Familieiværksætterne-forløb gennem længere tid forestiller vi os, at samarbejdet med forældre og sundhedsplejersker kunne styrkes eksempelvis ved at inddrage deres perspektiver tidligere i processen og derved styrke medforskernes intentionalitet i undersøgelsen.

7.5.3. Medforskere med ressourcer

Vi ser forældrenes interesse i specialet og deres deltagelse i interviewene som et tegn på, at de interviewede forældre har en vis mængde ressourcer. Det betyder, at førstegangsforældre med færre ressourcer, eller de forældre som helt har fravalgt Familieiværksætterne, ikke har fået en stemme i dette speciale. Specialet har således ikke undersøgt eller opnået viden om denne gruppe af forældre. Dette ser vi som en mangel.

Vi har reflekteret over, om et større tidsperspektiv i undersøgelsen havde muliggjort en kontakt med forældre med færre ressourcer og eventuelt andre daglige livsførelser end de undersøgte. Havde vi fulgt det samme Familieiværksætterne-forløb igennem længere tid, ville vi muligvis have haft mulighed for at interviewe forældre, der i perioder ikke har ressourcer til at deltage i et interview, eller som er frafaldet forløbet grundet betingelser i deres daglige livsførelse. Dette havde muligvis givet os en større indsigt i forældrenes grunde til at frafalde forløbet samt en dybere forståelse for betydningen af deres deltagelse i Familieiværksætterne.

8. Præsentation af Familieiværksætterne

Inden vi begynder på analysen, vil vi her præsentere Familieiværksætterne som koncept samt formålet med Familieiværksætterne. Efterfølgende præsenteres de to kommuners Familieiværksætterne-forløb, hvor vi har indhentet empiri. Dermed opnås en forståelse for hvad Familieiværksætterne og kommunerne udgør som betingelser for forældrene. Viden om Familieiværksætterne er tilegnet gennem oplysninger fra Familieiværksætternes hjemmeside, et interview med chefkonsulent ved Fonden for Socialt Ansvar Leif Christiansen, et interview med sundhedsplejersken i kommune Øst samt gennem vores empiriske materiale.

8.1. Konceptet

Familieiværksætterne er et varemærke, der bruges til at markedsføre konceptet Familieiværksætterne, som tager udgangspunkt i Leksand-modellen fra Sverige. Konceptet er udviklet i samarbejde med Holstebro kommune, Region Midt og Handelsstandsforeningen i Holstebro og videreudvikles løbende i et samarbejde mellem Fonden for Socialt Ansvar, kommunerne og regionerne (Familieiværksætterne, a).

Fonden for Socialt Ansvar faciliterer Familieiværksætterne, men det er kommunerne selv, der driver Familieiværksætterne (bilag 17: 1). For at være med i Familieiværksætterne betaler den enkelte kommune en lille fee til Fonden for Socialt Ansvar, hvortil fonden: *“(...) stiller en fagprofessionel hjemmeside til rådighed, hvor en lang række redskaber og erfaringer ligger delt (...)”* (bilag 17: 2). Udover dette skal kommunerne deltage i et forpligtende netværkssamarbejde, der har til formål at: *“(...) fremme og styrke indsatsen i Familieiværksætterne herunder udveksle erfaringer samt stille viden, redskaber og metoder til rådighed for hinanden.”* (Familieiværksætterne, a).

For at bruge navnet Familieiværksætterne skal kommunerne opfylde følgende:

“Familieiværksætterne ...

- *tilbydes alle førstegangsførelde med mulighed for, at enlige forældre og flergangsførelde kan deltage – hvis kommunen skønner, det er relevant.*
- *sker som et involverende samarbejde mellem kommune (Sundhedsplejen), Region (Jordemødre), det private erhvervsliv samt frivillige aktører. Familieiværksætternes naturlige forankring er Sundhedsplejen.*
- *gennemføres i hold (anbefaling er max. 10 par) sat sammen efter moderens termin.*
- *er et længerevarende forløb på minimum 1 år begyndende i sidste del af graviditeten.*
- *indeholder mindst 10 mødegange med disse 4 overordnede temaer”*
(Familieiværksætterne, a).

De fire overordnede temaer er *Graviditet og fødsel, Fra individ til familie, Barnets udvikling og trivsel* samt *Netværk og relationer.*

Familieiværksætterne-forløbet begynder i sidste del af graviditeten og varer i et til halvandet år. Det er en sundhedsplejerske, som er gennemgående på alle mødegangene, men forældrene møder også en bred gruppe af offentlige, private og frivillige oplægsholdere (Familieiværksætterne, b).

Forældrene sammensættes ud fra moderens terminsdato, fordi: *“Det giver mulighed for at bruge hinanden som ressourcer i en gruppe, der følges ad fra graviditet til livet som forældre.”* (Familieiværksætterne, b).

Tanken er, at Familieiværksætterne skal udgøre det tilbud, som kommunen tilbyder førstegangsførelserne. Det betyder, at der ikke længere oprettes mødregrupper i de kommuner, der tilbyder Familieiværksætterne-forløb. I stedet samler sundhedsplejersken førstegangsførelserne i netværk og hjælper dem med at fordele kontaktoplysninger, hvis gruppen giver lov til det (bilag 17: 5).

8.2. Formålet

Formålet med Familieiværksætterne er først og fremmest at styrke forældreskabet ved at give forældrene kompetencer og etablere et netværk blandt førstegangsførelserne. Som tidligere nævnt (jf. afsnit 1.) står der på Familieiværksætternes hjemmeside:

“Familieiværksætterne er en tidlig, forebyggende indsats, for alle 1. gangs forældre med det formål, at styrke forældreskabet gennem et tværgående og familierettet fokus. Det handler både om at give førstegangsførelser kompetencer gennem dialogbaseret forløb og om at etablere netværk blandt førstegangsførelser. Det hele til gavn for familiens sammenhængskraft og for barnets sproglige, motoriske og personlige udvikling.”

(Familieiværksætterne, c).

Begrundelsen for den tidlige, forebyggende indsats handler om: *“(…) at undgå “Udenforskab” samt bidrage til at bevare en god familierelation.”* (Familieiværksætterne, c). Ifølge Leif Christiansen betyder det, at man ønsker at undgå udenforskab, at man ønsker at forebygge, at forældrene:

“(…) havner i at skulle have sociale ydelser (...) hvor man ikke er en del af samfundet, men passes op af en social ydelse eller hjælp eller sådan noget, altså udenfor fællesskabet, i hvert fald i et vist omfang (...) Og udenforskab kan jo også være, at man havner uden sociale relationer (...)” (bilag 17: 8).

Familieiværksætterne er rettet mod alle førstegangsførelser, hvor grundtanken er, at de mere ressourcestærke forældre skal hjælpe de resourcesvage forældre. I rapporten *‘Samfundsøkonomisk potentiale ved indførelse af Leksand-modellen i Danmark’* står der: *“Grundtanken bag Familie med hjerte (red.: tidligere betegnelse for Familieiværksætterne) er, at socialt udsatte forældre ikke skal modtage målrettede (og*

dermed potentielt stigmatiserende og ekskluderende) tilbud men derimod deltage på lige fod og hjælpes af de mere ressourcerstærke forældre.” (Kovsted & Jacobsen, 2012: 5).

Ifølge Leif Christiansen har der været en stor interesse fra politisk side for de samfundsøkonomiske beregninger ved at indføre Familieiværksætterne (bilag 17: 9).

Vi vil i det følgende beskrive, hvordan Familieiværksætterne i praksis ser ud i de to kommuner, vi har indhentet empiri.

8.3. Præsentation af kommunerne

Vi vil her præsentere de to kommuner, hvor vi har observeret to forskellige måder, hvorpå Familieiværksætterne tilbydes i praksis for at øge forståelsen af, hvilken betydning Familieiværksætterne har i forældrenes daglige livsførelse.

Som nævnt i afsnittet om Familieiværksætterne, skal kommunerne opfylde fem krav, for at bruge konceptet Familieiværksætterne. Ud over dette er det kommunerne selv, der driver tilbuddet (jf. afsnit 8.1.). Det betyder, at ud over de fem krav, kan kommunerne praktisere

Familieiværksætterne, så konceptet passer til de lokale forhold i kommunen (bilag 17: 2). Det betyder, at de følgende præsentationer af kommunerne er eksempler på, hvordan to kommuner i praksis driver Familieiværksætterne. Der kan således være andre kommuner, der i praksis driver Familieiværksætterne på anden vis.

Præsentationen af kommune Vest tager afsæt i viden opnået gennem observation af en mødegang i Familieiværksætterne (bilag 9) samt interview med forældrene; Mathilde og Frederik (bilag 12), Trine og Rasmus (bilag 13) samt Britt og Michael (bilag 14). Præsentationen af kommune Øst tager afsæt i viden opnået gennem observationer af en mødegang på to forskellige Familieiværksætterne-forløb (bilag 10; bilag 11), interview med den undervisende sundhedsplejerske på et af forløbene (bilag 18), interview med forældrene Tanja og Peter (bilag 16) samt Mona (bilag: 15).

8.3.1. Kommune Vest

I kommune Vest starter Familieiværksætterne-forløbet, når moderen er 21 uger henne i graviditeten. Der er fem mødegange inden fødslen og syv mødegange efter fødslen.

Familieiværksætterne foregår på første sal i et sundhedscenter. I lokalet hvor familieiværksætterne afholdes, er der i midten et stort bord med stole samt en tv-skærm til at vise undervisningsslides.

Der er lagt madrasser ud på gulvet, og der er legetøj i et hjørne. Langs den ene væg er der opsat to puslepladser, så forældrene kan pusle deres barn, uden at forlade rummet og derved miste kontakten med den fælles dialog.

Da forældrene ankommer, giver sundhedsplejersken hånd til alle og hilser på hver enkelt og nævner deres navn. Forældreparrene hilser ikke på hinanden. Forældrene sætter sig omkring bordet og mange lægger deres barn op på bordet.

Gruppen består af fem forældrepar. To af de fem par er en bedstemor med i stedet for faderen. Alle babyer er fire til seks måneder gamle. Det er niende gang at gruppen mødes.

Et forældrepar medbringer frugt og nødder, som arrangeres og sættes ud på bordet, hvor der i forvejen står the, kaffe og vand, som sundhedsplejersken har lavet. Mødet foregår klokken 16.30-18.30.

For hver mødegang er der et tema, der passer til børnenes alder. Dagens tema er *'Overgangen til at få passet barnet ude'* og *'Søvn'*. Ved de fleste mødegange kommer der en oplægsholder udefra.

Denne dag skulle en pædagog have holdt et oplæg, men hun blev forhindret. Mødet slutter derfor en halv time før og kommer til at tage udgangspunkt i dels nogle undervisningsslides, hvor sundhedsplejersken informerer om eksempelvis den nye dagpladslov, og dels i spørgsmål og bekymringer fra forældrenes side, der drøftes forældrene imellem. Sundhedsplejersken fungerer her som facilitator, men lader forældrene dele deres tanker hen over bordet.

Halvdelen af mødrene mødes i en mødregruppe, hvor de mødes en gang om ugen til babysang (bilag 13: 4; bilag 12: 3). En af forældrene i gruppen har dannet en facebookgruppe, hvor de stiller spørgsmål til hinanden, deler oplevelser og organiserer sig (bilag 14: 19; bilag 13: 12).

Fædrene mødes ikke mellem mødegangene.

8.3.2. Kommune Øst

I kommune Øst starter Familieiværksætterne efter fødslen og forældrene mødes ni gange i alt. Familieiværksætterne foregår i en villa, hvor kommunens sundhedspleje holder til. I lokalet hvor familieiværksætterne afholdes, er der i midten et stort bord med stole samt et whiteboard og et lærred med mulighed for at vise undervisningsslides. I rummet hænger der også en sansegynge, der er et puslebord langs den ene væg samt en hygge-krog, hvor man kan sætte sig og amme imens der undervises. Der er udgang til en have, så forældrene kan stille barnevogn med deres sovende barn, hvis der er behov for det. Der er stillet snacks og vand frem til forældrene.

Tidspunktet for møderne er klokken 16-18.

Den første mødegang vi observerer, er temaerne *Juridisk sikring i familien* og *Økonomiske prioriteringer*, hvor en jurist og en bankmand skal holde oplæg. Juristen melder afbud i sidste øjeblik, det er derfor kun bankmanden, der holder et oplæg. Denne gruppe består af fem par, hvoraf to mødre kommer alene med barnet. Børnene er mellem seks uger og fire måneder gamle. Et eksempel på hvordan undervisningen foregår i denne kommune er, hvor sundhedsplejersken først informerer forældrene om, at de skal begynde at øve deres børn i at kunne sove selv. Derefter diskuteres der frem og tilbage, hvor forældrene deler deres bekymringer og erfaringer med sundhedsplejersken og de andre forældre. De fleste forældre sidder rundt om bordet med barnet i favnen og vugger barnet eller giver det flaske. Imens der tales, er der en, der pusler sit barn, en anden går lidt væk og sætter sig i nogle bløde stole med ryggen til og ammer sit barn. Oplægget med bankmanden foregår således, at han ved hjælp af et slideshow informerer om de økonomiske aspekter ved at få børn. Han opfordrer forældrene til at drøfte indbyrdes, hvad de vil bruge deres penge på, fordi det er vigtigt at tale sammen om prioriteringer. Han anbefaler også forældrene, at de tegner livsforsikring, ulykkesforsikring og invalideforsikring og opfordrer forældrene til at tage en snak med deres egen bankrådgiver om dette. Efter mødet er slut, står forældre længe og tales sammen. Ingen har travlt med at komme ud ad døren. Dette er anden gang, forældrene mødes. Ved den første mødegang har sundhedsplejersken opfordret gruppens mødre til at danne en mødregruppe. Mødregruppen har mødtes en gang mellem de to første mødegange i Familieiværksætterne (bilag 10: 1).

På den anden mødegang i kommune Øst er temaet *Mad*. Rummet er indrettet anderledes denne gang; stolene står i to rækker overfor hinanden og imellem er der placeret to store måtter med lagner på, hvor der lægger babylegotøj. Denne måde at indrette rummet på skyldes at børnene er blevet så store, at de gerne vil bevæge sig lidt. Gruppen består af seks forældrepar, hvor af halvdelen af mødrene kommer alene denne dag. Børnene er fire til syv måneder gamle. Det er tredje gang de mødes, og det virker som om, at forældrene kender hinanden godt, da de hjælper hinanden og spørger ind til hinandens liv.

Mødet foregår på den måde, at sundhedsplejersken starter med at spørge, om nogle vil dele med gruppen, hvor de er i forhold til mad, om de er begyndt, hvordan det går, om de oplever nogle problemer eller har nogle spørgsmål. Alle forældrene byder ind med erfaringer og oplevelser, og flere af dem har spørgsmål. Sundhedsplejersken tilbyder ved dette møde, at forældrene kan få målt og vejret deres barn.

9. Analysestrategi

Vi vil i dette afsnit først argumentere for vores valg af analysetilgang og dernæst redegøre for, hvordan vi har arbejdet med empirien for at kunne anvende den i analysen. Derefter vil vi redegøre for analysedesignet.

Vi tager i dette speciale udgangspunkt i en betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse som en metodisk fremgangsmåde, der kan vise sammenhængen mellem Familieiværksætterne og førstegangsførelses forældrenes daglige livsførelse (Aagaard, 2018: 154). Ved hjælp af denne analysetilgang ønsker vi at opnå en forståelse for forældrenes daglige livsførelse ved at analysere, hvordan forældrenes livsbetingelser, betingelsernes betydninger og deres handlebegrundelser hænger sammen (ibid.: 156). Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalysens består af to analyse-skridt (jf. afsnit 6.1.3.). Dog har vi ikke fulgt de to analyse-skridt systematisk men blot ladet os inspirere af dem. Vi ser ikke, at der er et deterministisk forhold mellem de tre begreber men derimod, at de tre begreber er tæt forbundne i et dialektisk forhold til hinanden (Kousholt, 2018: 243).

9.1. Processen

Vi vil her redegøre for den proces, der har ført frem til vores analysedesign. Først har vi lyttet alle interviewene igennem for at danne os et overblik over både forskelle og ligheder hos forældreparrenes betingelser, betingelsernes betydning samt deres begrundelser for, at de arrangerer deres daglige livsførelse, som de gør.

Dernæst har vi diskuteret mulige måder at analysere empirien på. Vi besluttede i første omgang at farvekode interviewene efter nogle tematikker og derved strukturere analysen, så hvert forældrepar blev analyseret 'på langs' af empirien. 'På langs' vil sige, at vi analyserede et forældrepar ad gangen ud fra det enkelte forældrepars interviewmateriale. Vi tog dermed udgangspunkt i de første tre tematikker, der omhandlede de betingelser, der har betydning for deres daglige rutiner og vaner, deres værdier samt deres sociale liv. Ved at analysere forældrenes daglige livsførelse 'på langs' kunne vi fastholde forældrenes perspektiv, uden at kontinuiteten i den daglige livsførelse blev brudt, og derved få viden om forældrenes daglige livsførelse inklusiv, hvilke handlemuligheder de har fået gennem deres deltagelse på Familieiværksætterne. Dernæst var intentionen, at vi ville analysere, hvordan samfundet og Familieiværksætterne er en betingelse for forældrenes hverdagsliv. Dette ville vi gøre ved at analysere 'på tværs' af vores empiriske materiale og således sammenholde forældreparrenes daglige livsførelse i denne analysedel.

Undervejs i analyseprocessen fik vi dog en erkendelse af, at vi ville få en tydeligere fremstilling af betingelsernes betydning for de enkelte forældrepar og dermed deres begrundelse for deres daglige livsførelse ved at fortsætte med at analysere 'på langs'. Ligeledes ville vi undgå at lave brud i fremstilling af deres daglige livsførelser. Analysen af de samfundsmæssige betingelser og Familieiværksætterne som betingelse analyserede vi dermed 'på langs' i empirien på samme måde som de foregående temaer frem for 'på tværs' af empirien.

Efter analysen af den daglige livsførelse for hver forældrepar 'på langs' af empirien, valgte vi at analysere 'på tværs' af empirien. Kousholt skriver om dette: *"Empiriske sammenstillinger og kontraster kan være velegnede til at tydeliggøre betingelsers situerede karakter, og som Ole Dreier (2007) peger på, kan vi lære om den enkelte sammenhæng ved at skabe viden og ligheder og forskelle til andre lignende sammenhænge."* (Kousholt, 2018: 239). Familieiværksætterne er et koncept, der skal passe til mange forskellige forældreskaber og daglige livsførelser. Ved at fremanalysere 'på tværs' fik vi indsigt i de modsigelserne, der er mellem Familieiværksætterne og forældrenes daglige livsførelse samt indsigt i de usete handlemuligheder, som Familieiværksætterne kan benytte sig af for at blive et mere sundhedsfremmende tilbud.

9.2. Analysedesign

Vores analyse er delt op i to dele.

Første del: I denne del af analysen beskriver vi hver enkelt forældrepar 'på langs', så hvert par analyseres særskilt i forhold til *Den daglige livsførelse inden forældreskabet*, *Den daglige livsførelse som forældre* og til sidst analyserer vi *Familieiværksætternes betydning for forældrenes daglige livsførelse*, samt hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder. Efter alle fem forældrepar daglige livsførelser er analyseret, laver vi en opsamlende delkonklusion.

Anden del: Her analyserer vi 'på tværs' af empirien for at finde frem til hvilke modsigelser, der er mellem Familieiværksætterne og forældrenes daglige livsførelse. Efter denne analysedel laver vi en delkonklusion.

Ud fra de fremanalyserede modsigelser diskuterer vi tilslut Familieiværksætterne som koncept og peger på, hvordan Familieiværksætterne kan styrkes som en sundhedsfremmende indsats.

Når vi laver analyserne af forældreparrenes daglige livsførelser, anvender vi de teoretiske begreber, men vi afholder os fra at være eksplicitte i anvendelsen af teorien. Dette gør vi for at lade forældrenes stemmer stå tydeligere og ikke blande teoretikerne ind i forældrenes

fremstillinger. Efter de forskellige forældreparts daglige livsførelser i første analysedel laver vi en delkonklusion, hvor vi samler pointerne og laver en mere eksplicit kobling til teorien.

10. Analyse

10.1. Første analysedel

I denne analysedel analyseres hvert enkelt forældreparts daglige livsførelse, samt hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.1. Trine og Rasmus' daglige livsførelse

Rasmus og Trine er forældre til Olivia på 4 måneder. De har været gift i otte år og er begge uddannet lærer. Trine er 31 år og underviser specialskolebørn, men i øjeblikket er hun hjemme på barsel med Olivia. Rasmus er 37 år og underviser ikke mere men arbejder nu med IT-support.

10.1.1.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet

For fire år siden købte de en nedlagt gård sammen med Rasmus' tvillingebror og hans partner og flyttede dermed fra storbyen til en lille by i kommune Vest:

“(…) vi vidste alle fire, at vi ville flytte på landet, og vi ville have noget stort, og så kiggede vi længere og længere væk fra (red.: by), og du ved, man får mere og mere for pengene. Og så på et tidspunkt, det her hus kiggede vi på lidt tilfældigt, ikke (...) da vi så kørte ind, siger vi; ‘Morten Korch’ i munden på hinanden, og så var vi solgt.” (bilag 13: 32).

Inden Trine og Rasmus fik Olivia, delte de deres daglige livsførelse med tvillingebroren og hans mand:

“(…) da min bror og hans mand også boede her, der lavede vi handler. Det var meget skægt, for Trine er ikke vildt glad for at lave mad (...) Så hun sagde; ‘de der dage hvor jeg står for at lave mad til os alle sammen, kan jeg ikke bytte dem væk for noget vasketøj?’ Og det kunne vi, for de to herrer, der nu er flyttet, de var ikke glade for vasketøj, så det var en helt fantastisk handel for dem, så de sagde: ‘vi laver al maden.’” (bilag 13: 29).

Dermed skulle de ikke blot forhandle deres personlige arrangementer med hinanden, men også tvillingebroren og hans partner indgik i et fælles arrangement. Udover tvillingebroren har Rasmus to større søskende, hvorimod Trine er enebarn.

Inden Trine og Rasmus blev forældre, var der plads i deres daglige livsførelse til flere fritidsaktiviteter, som de dyrkede hver for sig; Trine gik til håndbold, solosang og sang i to kor. Rasmus var politisk engageret og brugte meget tid i en lokal forening samt i en religiøs gruppe.

10.1.1.2. Den daglige livsførelse som forældre

I dette afsnit vil vi analysere Trine og Rasmus' daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Vi vil analysere, hvilke betingelser der har ændret sig, og hvilken betydning det har for deres handlemuligheder, og hvordan de prioriterer og arrangerer deres dagligdag.

10.1.1.2.1. Vi vedkender os vores roller

Efter Rasmus og Trine er blevet forældre, har deres livsbetingelser ændret sig. Fire måneder efter Olivia blev født, flyttede Rasmus' tvillingebroder og hans mand fra gården, fordi: *“De ville have deres eget.”* (bilag 13: 29). Trine fortæller også, at tvillingebroren havde katte, og at der: *“(...) kom et clash med katte og så baby på et tidspunkt.”* (bilag 13: 32), fordi hun ikke var tryk med at lade Olivia være alene i stuen med kattene. Det at de er blevet forældre har betydet, at de ikke længere deler deres daglige livsførelse med Rasmus' tvillingebroder og hans mand. Trine og Rasmus har derfor skulle forhandle sig frem til et nyt fælles arrangement, og dermed har deres daglige rutiner og vaner også ændret sig.

Rasmus arbejder tre dage om ugen i ti timer ad gangen. På de dage er Trine alene med Olivia hele dagen, og der går dagen efter en fast rutine. Trine er god til at skabe rutiner for Olivia, og dette begrundes hun med, at hun underviser specialskolebørn, som har brug for lidt flere rutiner og faste rammer end de fleste:

“ (...) altså det kører på en ganske bestemt måde med at putte hver aften, og det hjælper hende (...) jeg er jo også qua mit arbejde rigtig god til det her med at lave rutiner så (...) det var sådan set ikke specielt svært at skabe en rutine for hende (...)” (bilag 13: 15-16).

Da vi spørger ind til, hvordan de fordeler det huslige arbejde, fortæller Rasmus:

“(...) der er ikke nogen stor ligestilling, der råder herhjemme. Forstået på den måde at vi er jo meget godt tilpas i de roller, vi har ikke. Altså jeg kunne beller aldrig finde på at brokke mig over, at det ikke er Trine, der ikke gider at rense tagrender eller starte poolen eller sådan nogle ting. Det er ligesom mine opgaver.” (bilag 13: 29).

Det er mest Trine, der tager sig af det huslige arbejde men de dage, hvor Trine er alene med Olivia, er det svært at få tid til det huslige. Det betyder, at de dage laver hun ikke varm mad til sig selv, her bliver det enten rugbrødsmad eller færdigretter. Trine begrundet det med:

“(...) jeg skal også have tid til det, for det kan være svært nok at have tid til at tømme opvaskemaskinen, når jeg er alene med hende nogle gange. Så det her med at stå og lave mad i en halv time, nej. Det er i hvert fald urealistisk.” (bilag 13: 11).

På denne måde ses at der er en knaphed af ressourcer i deres daglige livsførelse, som Trine prioriterer sine daglige rutiner og vaner omkring, på de dage hun er alene med Olivia. Dette ses også i det, at hun har prioriteret to fritidsaktiviteter fra og har valgt holde fast i at gå til håndbold og solosang på tidspunkter, hvor Rasmus er hjemme og kan passe Olivia. Trine begrundet dette med:

“(...) jeg havde behov for bare at komme en smule ud, fordi jeg elsker at være sammen med hende, men nogle gange er det også bare rart sådan lige at have lidt, altså bare en time eller to, hvor jeg bare kan være mig. Og jeg skal ikke tage højde for bleer eller alt muligt andet i det tidsrum.” (bilag 13: 26).

Trine har behov for at komme ud af hjemmet og lave noget for sig selv, hvor hun ikke skal tage hensyn til Olivias behov. Således prioriterer hun sin daglige livsførelse tidsmæssigt, praktisk og relationelt for at få livsførelsesøkonomien til at gå op. Dette gør hun ud fra sine behov, værdier og interesser.

For eksempel har det betydning for Trine at holde fast i fritidsaktiviteterne, imens hun er på barsel: *“Altså jeg har noget netværk stadigvæk, det betyder meget, men også det her med at få rørt sig (...) og komme lidt i form igen.” (bilag 13: 27).* Trine prioriterer en fast rutine med at deltage i fritidsaktiviteterne ikke blot for at få rørt sig, men også for at bibeholde et netværk og en interesse, som hun også havde før, hun blev mor. Også Rasmus har måtte prioritere nogle fritidsaktiviteter fra:

“(...) jeg valgte politisk engagement fra, jeg var med i en lokal forening og brugte en masse tid på det. Og det valgte jeg simpelthen fra. Og jeg har også været med i noget religiøst samarbejdsgruppe, som jeg har tonet meget ned på, så nu deltager jeg lidt online med nogle ting (...)” (bilag 13: 34).

10.1.1.2.2. Vores treenighed er vigtigere end meget andet

Da Trine og Rasmus flyttede på landet, flyttede de en times kørsel væk fra deres familie og vennekreds. Det har betydet, at efter de er blevet forældre, ser de kun deres forældre en gang om måneden, fordi de: *“(...) ikke bare lige kan poppe forbi (...)”* (bilag 13: 30). Det er mest Trine og Rasmus, der kører til forældrene og ikke omvendt, fordi Trines forældre: *“(...) har ikke været glade for at skulle nogle steder.”* (bilag 13: 30) og i Rasmus’ familie:

“(...) har det bare været naturligt, at børnene kom til dem. Mine store søskende de spiser sammen hver tirsdag hjemme hos dem stadigvæk, så det har altid bare været hjemmet, samlingspunktet. Og så er det bare blevet ved med det.” (bilag 13: 31).

Efter Trine og Rasmus er blevet forældre, er det også blevet mere besværligt at mødes med deres fælles venner. Dette begrunder de med, at vennerne også har små børn, og det bliver svært at ses, fordi: *“(...) det skal matche med både tid og energi på dagen.”* (bilag 13: 23). Om betydningen af venner og familie forklarer Rasmus: *“(...) vores treenighed her er nok vigtigere end meget andet. Vi er nok lidt gode til at bygge hule og nyde vores hule.”* (bilag 13: 31). Når parret på denne måde har bygget hule om deres hverdagsliv, og Trine ofte er alene med Olivia, betyder det, at Trine føler, at: *“Det kan godt være lidt ensomt (...)”* (bilag 13: 25). Hun prioriterer derfor: *“(...) at køre med hende (red.: Olivia) i barnevognen hver eneste dag (...)”* (bilag 13: 25). Trine ses ofte med en enkelt veninde, som ikke selv har børn, og som bor i nærheden, hvor de: *“(...) tager ud og spiser sammen og går tur med Olivia (...)”* (bilag 13: 35). Nogle gange tager Trine, Rasmus og Olivia på cafébesøg eller ud og handler i det lokale storcenter, dette begrunder Rasmus med, at: *“(...) det er mest for at komme ud, for man kan godt komme til at sidde lidt indelukket, ikke. Nogle gange så er Trine meget god til at sige; ‘jeg har brug for, at vi gør et eller andet i dag’ (...)”* (bilag 13: 22). Med de nye livsbetingelser har Trine lange dage alene, og det bliver sværere at komme ud af hjemmet og holde kontakten til vennerne. Det er de bevidste om, og de forsøger aktivt at gøre noget for at holde fast i deres vennekreds:

“(...) vi prøver, og især Trine prøver at arrangere andre ting også med venner og gør det sådan til noget lidt længere, shopping og sådan noget. Og det har vi da gjort flere gange, hvor

Trine er taget til (red.: by), eller vi har i sjældne tilfælde fået en veninde hertil. De synes, det er frygtelig langt ude på landet.” (bilag 13: 32).

Men måske grundet den tidligere nævnte knaphed af ressourcer, er der grænser for, hvor meget Trine vil gøre for at se veninderne, når hun udtaler: *“Altså jeg har det sådan, jeg tager ikke toget til (red.: by) for en kop the.”* (bilag 13: 32). Det er blevet mere besværligt at tage toget til veninderne, og med denne knaphed af ressourcer grundet de nye livsbetingelser er Trines handlemuligheder blevet begrænsede.

Det har været en stor omvæltning for parret at blive forældre, og det kan ses som en ekstraordinær begivenhed i Trine og Rasmus’ daglige livsførelse. Rasmus siger om forældreskabet, og hvad det har betydet for deres handlemuligheder:

“Generelt kan man sige med det her forældreskab; man starter med, at man bliver forældre, og så bliver man bare drænet for al energi og virkelyst, og så begynder man igen at lære at leve livet og finde ud af, hvad der kan lade sig gøre (...)” (bilag 13: 34).

Rasmus oplever, at de har mistet rådigheden over deres livsbetingelser for en tid. Nu er de begyndt at genvinde dagligdagen og finde ud af, hvilke handlemuligheder de har med deres nye livsbetingelser.

10.1.1.3. Familieiværksætternes betydning for Trine og Rasmus’ daglige livsførelse

I dette afsnit vil vi analysere, hvilken betydning Trine og Rasmus’ deltagelse i Familieiværksætterne har haft for deres daglige livsførelse, og hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.1.3.1. Jeg havde forestillet mig, det ville være mere end det

For Trine og Rasmus har netværket været det, der har betydet mest for dem ved at deltage i Familieiværksætterne. Rasmus fortæller:

“(…) det vigtigste det er netværket, altså det at man har lært andre at kende, som står i samme situation og det samarbejde, der er kommet ud af det. Jeg havde sådan lidt forestillet mig, det ville være mere end det er, men jeg er glad for det, der er.” (bilag 13: 11).

For Trines vedkommende er det også netværket, der har betydet mest for hende. Dette begrundes hun med at: *“(…) det er nok det her med at vide, at der er andre mødre, man kan lave noget*

sammen med. For ellers kommer jeg let til at føle os alene med guldklumpen.” (bilag 13: 14). Trine håber også på, at de førstegangsforældre, de har mødt på Familieiværksætterne, kan blive til et netværk, der rækker ind i fremtiden: *“Jeg ser dem også lidt som potentielle legekammerater til hende (red.: Olivia) på et tidspunkt.”* (bilag 13: 15). For både Trine og Rasmus har netværket, de har fået gennem Familieiværksætterne, været det der har betydet mest for dem. De er flyttet væk fra familie og venner og ønsker derfor at skabe et nyt netværk, som de kan få glæde af på længere sigt.

10.1.1.3.2. Vi er aldrig gået hjem med en følelse af, at det var lige meget

Familieiværksætterne har også betydet, at Trine og Rasmus har fået viden, råd og vejledning om forskellige aspekter af deres forældreskab. For eksempel ved den mødegang hvor en jurist holdt et oplæg:

“(…) der var en oplægsholder som kom, det var fantastisk (…) det handlede om det her med at være gift kontra ikke at være gift, og hvad for nogle papirer skal man have styr på, hvad skal der ske med barnet (…) hun kom meget klassisk med noget PowerPoint, men det var godt, og hun gik ind og sagde; ‘det skal I vide, det skal I vide, det skal I vide’ (…) og så var der spørgsmål undervejs. Og det var jo undervisning, som jeg godt kan lide…” (bilag 13: 13).

Formen på oplæggene med PowerPoints har passet Rasmus godt, måske fordi han selv er lærer. De faglige oplæg på familieiværksætterne-forløbet har fået Trine og Rasmus til at reflektere over aspekter af forældreskabet, de ikke kendte til, inden de deltog i forløbet:

“(…) hende der snakkede om det juridiske (…) vi snakkede om det hver dag i to uger, også fordi der var en masse opgaver, vi skulle lave. ‘Har du fået snakket med det selskab, og har du fået snakket med dem og… hvad sagde de til det’ og sådan noget ikke (…) vi er aldrig gået hjem med sådan en følelse af at det var lige meget.” (bilag 13: 14).

Efter oplæggene har de reflekteret over dem sammen, hvilket har ført til, at de har handlet på nye måder ud fra den nye viden, de har fået på Familieiværksætterne:

“(…) hun satte os på arbejde med at kontakte forsikringselskabet og få lavet særlige aftaler og sådan… Vi troede jo, at ting var på en måde og fandt ud af, at det var de ikke. Men at vi skulle lige lave lidt arbejde for at få dem (…) Så det var også skide godt.” (bilag 13: 13).

Familieværksætternes formål om at styrke forældreskabet gennem de faglige oplæg, har på den måde været med til at udvide Trine og Rasmus' handlemuligheder.

Inden de startede på Familieværksætterne havde Rasmus nogle forventninger om, at de ville få en masse fakta om at være forældre, der kunne fortælle ham, hvad der var det rigtige at gøre som forælder:

“(...) vi gik hele tiden rundt med en følelse af, at vi var bagud i forhold til viden. Og det var vi også, det tror jeg også bare, man er. Det kan jeg sige nu, det vidste jeg ikke på det tidspunkt. Da var det sådan en fejl, der skulle rettes; 'Du ved ikke nok, få noget mere viden' ikke... Men sidenhen er jeg faktisk blevet mere glad for den der samtale, vi har og også for den undervisningsmetode med 'hvad synes I selv?'... fordi jeg er blevet mere... sikker i at træffe beslutninger, der passer vores mave (...)” (bilag 13: 19).

Rasmus har måtte ændre sine forventninger og er blevet mere glad for Familieværksætterne efter, at han har: *“(...) købt ind på præmissen om at... at vi er der som gruppe for at lære lidt af hinanden.”* (bilag 13: 2). Rasmus har ikke fået den viden, han forventede at få fra Familieværksætterne, men han er blevet styrket i forældrerollen på en anden måde, end han havde forventet.

10.1.1.3.3. Så har jeg nogen at spejle mig i

På Familieværksætterne er Trine og Rasmus både blevet styrket i forældrerollen og som familie, hvilket er et af Familieværksætternes formål (Familieværksætterne, c).

Gennem dialogerne med de andre førstegangsførelde, har de har fået en tryghed i, at de andre forældre oplever det samme som dem:

“Jeg tænker, den største ting er, at man får lidt tryghed i og med, at man siger (...) 'Det går måske ikke så godt med det her, eller vi har lidt svært ved, at hun falder i søvn eller hun skal have mad eller sådan noget'. Og så er der altid tre andre, der siger; 'Sådan har vi det også'.” (bilag 13: 3).

Det har også betydet, at de ikke føler sig alene i at være førstegangsførelde, og at det de oplever er helt normalt:

“(...) man har bare brug for at vide; du er ikke alene, du er ikke unik, det er ikke fordi, du af uransagelige årsager fejler i alt, hvad du laver, alle andre oplever det samme, og det er faktisk helt normalt, ikke.” (bilag 13: 3).

For Trine har det betydet, at hun har kunnet spejle sig i andre forældre, og det har bekræftet hende i, at hun gør forælderrollen godt nok, og at hun ikke behøver være perfekt hele tiden:

“(...) så har jeg nogle at spejle mig i (...) det kan godt være lidt svært at få hende (red.: Olivia) til at sove... men sådan har de andre det også (...) Så jeg gør det okay, så jeg behøver ikke at være perfekt hele tiden” (bilag 13: 3).

Gennem dialogerne har de kunne spejle sig i de andre forældres hverdagsliv, og de er derved blevet mere sikre i selv at træffe beslutninger, der passer deres familie. Et eksempel på dette er en episode fra Trines og Rasmus' daglige livsførelse hvor de er blevet mere sikre i at følge deres egen mavefornemmelse, som Rasmus kalder for: *“(...) et mentalt vendepunkt (...)”* (bilag 13: 5). Parret fortæller om, hvordan de i starten havde svært ved at sortere i råd og anbefalinger fra forskellige sider og finde deres egne ben som forældre:

“(...) det handlede om, hvordan hun (red.: Olivia) burde være ikklædt af tøj og dyner og sådan noget, når vi gik tur med barnevognen. Hvor der blev anbefalet mindre indpakning, end vi havde regnet med, hvilket så endte med, at hun blev forkølet, og så gik vi og kæmpede med det, og så indså vi bare at; ved du hvad, fra nu af så følger vi bare vores sunde fornuft...” (bilag 13: 5).

Efter denne episode fandt de ud af, at de skulle følge deres egen mavefornemmelse:

“(...) vi prøvede et par gange at tage imod andres råd, og det gik ad helvede til, og så blev vi enige med os selv, okay fra nu af hvis vi føler det er forkert, så er det forkert for os.” (bilag 13: 5).

Deres deltagelse i Familieiværksætterne har betydet, at de er blevet mere sikre i forælderrollen og deres handlemuligheder ikke længere er begrænsede af, hvad andre fortæller dem, der er det rigtige at gøre. De har lært, at de er gode nok forældre og det har ændret deres handlemuligheder.

10.1.1.4. Opsamling

Efter Trine og Rasmus er blevet forældre, har deres daglige livsførelse ændret sig på mange måder. De har begge prioriteret flere fritidsaktiviteter fra, fordi der ikke har været tid til at dyrke egne interesser på samme måde som før, de blev forældre. De ser familie og venner sjældnere,

fordi det med Olivia er blevet mere besværlig at komme ud af huset og køre længere ture. Trine føler sig ofte ensom og har derfor et behov for at komme ud og gøre ting for sig selv for at bibeholde sit sociale netværk og nogle af de interesser, hun havde, før hun blev mor. Med de nye livsbetingelser som forældre er specielt Trines handlemuligheder blevet mere begrænsede.

I Familieiværksætterne har Trine og Rasmus fået udvidet deres handlemuligheder gennem de faglige oplæg. Gennem dialogerne med de andre førstegangsførelser er de blevet mere sikre i at træffe beslutninger, der passer deres familie, og de har fundet en tryghed i, at det de oplever som førstegangsførelser er helt normalt. På denne måde har Familieiværksætterne styrket Trine og Rasmus i forælderrollen, og deres handlemuligheder er blevet udvidet.

De er begge bevidste om, at de ønsker at styrke deres netværk gennem deres deltagelse på Familieiværksætterne. Trine og Rasmus' behov for at skabe et nyt netværk er dog større, end det netværk Familieiværksætterne har kunnet give dem. Dette vil vi uddybe yderligere i afsnittet om modsigelser mellem Familieiværksætterne og forældrenes daglige livsførelser (jf. afsnit 10.2.2.).

10.1.2. Mathilde og Frederiks daglige livsførelse

Mathilde og Frederik er forældre til Josefine på fem måneder og bosat i kommune Vest. Mathilde er 23 år og uddannet ernæringsassistent. Hun arbejder i samme by, hvor de bor, men i øjeblikket er hun hjemme på barsel med Josefine. Frederik er 25 år og har et fuldtidsjob som butiksassistent i en by 20 minutters kørsel fra, hvor de bor. Mathilde og Frederik har været kæresten i fem et halvt år men har kendt hinanden hele livet, da deres forældre alle er engageret i samme spejderorganisation.

10.1.2.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet

Både Mathilde og Frederik er vokset op med tilknytning til den samme spejderorganisation derfor bygger deres forhold på samme værdigrundlag, som Frederik beskriver på følgende måde: *“(...) i spejder-verdenen, da er vi meget vant til, at der er der ikke noget, der er perfekt, der er rigtig mange ting, der er rigtig gode, og vi får det bedste ud af det vi har...”* (bilag 12: 15) og Mathilde supplerer: *“Altså fake it to you make it... og det kan man bare med rigtig mange ting langt hen ad vejen... og det er det, vi er vokset op omkring.”* (bilag 12: 15-16).

I det daglige er Mathilde spejderleder for børn i 0.-1. klasse, mens Frederik ikke er aktiv i det daglige og forklarer:

“Og jeg har ikke tid til at være leder i det daglige, fordi hvis jeg kan gå lige til tiden, så kan jeg lige nå at være der, men i og med at det ikke er unormalt, at vi bliver 5-10 minutter forsinket, så er det bare heller ikke sjovt at stå som leder... så det har jeg ligesom valgt, at jeg vil ikke ligesom, jeg vil heller ikke sætte et dårligt eksempel med, at det er okay at committe sig til noget, man ikke har tid til. Så vil jeg ligesom hellere sige, at jeg tager gerne med på ture og sådan noget, fordi der kan jeg sige lang tid i forvejen, at jeg bare skal have fri, så jeg er rigtig meget med på... jeg er med på mange weekender, hvor jeg egentlig ikke er leder til nogen af børnene, fordi jeg synes det er sjovt at være afsted.” (bilag 12: 24-25).

Frederiks arbejdstider betyder, han ikke kan deltage i det daglige spejderarbejde uden at komme for sent og fremstå som et dårligt eksempel. Dette kan ses som knaphed af ressourcer og for at kunne leve op til kravene fra både arbejdet og spejder, arrangerer han sig, så han kun deltager på weekendture. Dette arrangement begrundes af Frederik med, at han kan bede om fri på arbejdet i god tid for så at være tilstede på spejderlejren.

Det er ikke kun i forhold til spejder at Frederiks arbejde har betydning. Mathilde arbejder kun 24 timer om ugen, mens Frederik arbejder fuld tid. Det betyder, at Mathilde har mest fritid, hvorfor de også har arrangeret de praktiske gøremål efter dette, som Frederik forklarer:

“Så det har gerne været sådan, at vi har været fælles om, når der ligesom skal gøres noget, men det har mest været Mathilde, der sådan har stået for at vedligeholde, hvis man kan sige det.” (bilag 12: 19). Mathilde supplerer:

“Ja, altså alt vasketøjet det er mig, altså hvis Frederik er hjemme, så hænger han strømper op, og det er ligesom det, ikke... men så bliver det også gjort, som jeg gerne vil have det.” (bilag 12: 19). Mathilde ordner de daglige praktiske gøremål, grundet hun har færre timer på arbejde, men når det gælder større rengøring, så hjælper de hinanden.

Deres tilknytning til spejderorganisationen har også betydet, at de har et stort netværk af venner, som er spredt over det meste af Sjælland. Frederik og Mathilde beskriver sig selv som aktive, og som Frederik udtaler: *“(...) det der med bare at sidde herhjemme på sofaen om aftenen, det er vi ikke så gode til.” (bilag 12: 13).* Dette er grunden til, at de er ude sammen flere gange om ugen, hvor de besøger venner og familie. Både Mathilde og Frederik har et tæt forhold til deres forældre og ser dem gerne hver uge. Mathilde er desuden glad for at være i køkkenet og lave mad sammen med sine mindre søskende.

10.1.2.2. Den daglige livsførelse som forældre

I dette afsnit vil vi analysere Mathilde og Frederiks daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Vi vil analysere, hvilke betingelser der har ændret sig, og hvilken betydning det har for deres handlemuligheder, og hvordan de prioriterer og arrangerer deres dagligdag.

10.1.2.2.1. Vi får det bedste ud af det, vi har

Efter Mathilde og Frederik er blevet forældre, er deres betingelser blevet ændret. Det har stor betydning for dem at de, selvom de er blevet forældre, fortsat kan se deres venner og familie og tage til spejder, selvom: *“(...) det er blevet på en anden måde man tager afsted.”* (bilag 12: 13). Dette ligger til grund for, at Josefine har skulle vænne sig til forældrenes aktive og sociale liv:

“(...) altså helt fra start af har hun været vant til, at der har været mange mennesker, og det er ikke... altså, vi har taget en beslutning om, at vi ikke havde lyst til, at hun skulle være vant til, at man sad og hviskede oppe i stuen (...) det der med at hun er vant til, at der sker noget rundt om hende, det synes vi også er rart.” (bilag 12: 21).

Udover at vænne Josefine til mange mennesker har Mathilde og Frederik organiseret deres dagligdag med rutiner således, at de kan fortsætte med deres sociale liv. Hvor Josefine bliver lagt til at sove formiddagslur afhænger af, om de skal afsted til noget. Normalt sover Josefine inde i sin seng om formiddagen: *“(...) men det er ret tit, hvor vi skal noget, jamen enten så sidder hun i autostolen og falder i søvn der, eller også så er det i barnevognen (...)”* (bilag 12: 17). Dette begrundes de med, at de ikke vil være låst af, at Josefine skal sove, men gerne vil kunne komme ud af huset. Hos både Mathilde og Frederiks forældre står der autostol, barnevogn, tøj og bleer til rådighed med den begrundelse at: *“(...) hvis der skulle ske et eller andet... eller hvis vi bare har brug for ikke at være derhjemme, så kan vi bare sætte os ned i bilen og køre.”* (bilag 12: 36). Mathilde og Frederik har arrangeret deres daglige livsførelse, så de nemt kan komme afsted og de derved kan opretholde deres sociale relationer, som de havde før de blev forældre.

Mathilde og Frederiks erfaringer i forbindelse med deres involvering i spejderne har desuden fået betydning for deres tilgang til forældreskabet. Frederik forklarer: *“Ja, vi har begge to set ret mange ting, hvor at vi tænker, det er ikke noget, vi har brug for at give til vores eget barn.”* (bilag 12: 33). De har oplevet, hvordan nogle børn dels er kræsne og dels lider af hjemve. Mathilde fortæller:

“(...) det har været rigtig vigtigt for mig, at hun har lært, at det er okay at sove ude, og at vi ikke nødvendigvis er der, fordi jeg har set så mange seks årige, der ikke har kunne sove ude

og har haft svært ved, at mor og far ikke har været der, og det synes jeg er en ulempe, der ikke er fed... det er ikke noget, jeg har lyst til at give til mit barn.” (bilag 12: 33).

Dette er også grunden til, at Josefine allerede er blevet passet og har overnattet hos Frederiks forældre. Mathilde og Frederik er fortsat meget sociale, efter de er blevet forældre og de har fundet ud af at arrangere sig, så det er nemt for dem at pleje relationerne med venner og familie i samme omfang som før. Dog er måden de tager afsted på anderledes, og Frederik fortæller, at det er et andet fokus, der er nu, når de er sammen med venner og familie:

“(…) altså vores forældre vil stadig gerne snakke med os, det er jo ikke sådan, at de kun snakker med Josefine. Men der er ligesom kommet et nyt fokus og et nyt grundlag i mange af de samtaler, vi har med vores omgangskreds, og det gør, at det godt kan virke sådan lidt anderledes.” (bilag 12: 22).

Frederik forklarer hvilken betydning, det har haft for dem:

“Altså lige nu snakker vi jo rigtig meget om Josefine og om udviklingen generelt, også sådan hvad vi tænker, der skal ske frem i livet, hvor jeg tror ikke, vi var så langsigtede førhen, da var det mere, hvad der foregik nu og her.” (bilag 12: 22).

Det har betydet, at Mathilde og Frederiks samtaler er blevet anderledes, og at de er begyndt at tænke mere over og tale om, hvad der skal ske i fremtiden.

10.1.2.2.2. At styrke det her madmod

Det har stor betydning for Mathilde og Frederik, at Josefine ikke bliver kræsen. Dette skyldes dels som nævnt deres erfaringer med kræsne børn til spejder og dels det, at Mathilde er uddannet ernæringsassistent. Mathilde fortæller: *“Ja, og så har jeg hele tiden tænkt hjemmelavet mad for at udvide hendes horisont, og hun ikke skal blive kræsen, fordi det synes jeg ikke er sjovt.” (bilag 12: 11).* Hun udtrykker ligeledes: *“Ja, men det har generelt været rigtig, rigtig vigtigt for mig, at styrke det her madmod.” (bilag 12: 34).* Dette er grunden til, at Mathilde forsøger at involvere Josefine, når hun går i køkkenet for at lave mad. Hun arrangerer det således:

“Når jeg er her alene, så trækker jeg noget legeguld herhen (...) eller tager hende i skræstolen ud i køkkenet (...) og hvis hun er med ude i køkkenet, men så får hun lige en gulerodsstav at tygge på eller et eller andet, fordi det synes jeg er hyggeligt, og jeg synes, det er vigtigt (...)” (bilag 12: 20).

Ligeledes fortæller Frederik, hvad de gør for at undgå, at Josefine bliver kræsen: *“(...) nu har vi lavet grød et par gange, og det er ikke, vi har ikke ramt den samme konsistens hver gang, det der med at så lærer hun, at det kan godt variere lidt hvordan mad er.”* (bilag 12: 11) og tilføjer senere: *“(...) hun har fået meget forskellig frugt og forskellige grøntsager... og så har vi købt sådan noget frugtmos, vi tænkte, at vi ville blande i grød, så hun også ligesom lærte, at det også kunne smage forskelligt.”* (bilag 12: 34).

Det er ikke kun Josefines mad, der har betydning for Mathilde og Frederik, det er også deres egen mad. Efter de er blevet forældre, har de dog oplevet, at Mathilde har haft svært ved at overskue at få købt ind. Hvis Frederik skal klare indkøbene på vej hjem fra arbejde, oplever de at: *“(...) så blev det bare meget sent, og så blev det en eller anden hurtig løsning, og det synes vi var for dyrt og for kedeligt (...)”* (bilag 12: 19). Dette er grunden til at de har prioritet at få måltidskasser, så der kom styr på maden og desuden kunne udvide, hvad de normalt selv spiser (ibid.). Dette har også betydning for deres fokus på Josefines mad da: *“(...) det giver mest mening at lave hjemmelavet mad, fordi det er det vi gør selv.”* (bilag 12: 9).

10.1.2.3. Familieiværksætternes betydning for Mathilde og Frederiks daglige livsførelse

I dette afsnit vil vi analysere, hvilken betydning Mathilde og Frederiks deltagelse i Familieiværksætterne har haft for deres daglige livsførelse, og hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.2.3.1. En god guideline

Mathilde og Frederik er et ungt forældrepar, der har brug for at blive klædt på til forældreskabet. Eksempelvis fortæller Frederik, hvorfor de deltager i Familieiværksætterne: *“Vi var enige om, vi bare gerne ville se, hvad det var (red.: Familieiværksætterne). Altså det var ikke fordi, vi var nervøse for, hvad der skulle ske, men vi ville gerne forberede os så godt som muligt.”* (bilag 12: 3). Ligeledes fortæller han, hvad de får ud af at deltage:

“Jeg tror, at noget af det jeg rigtig meget har taget med, det er, at det er nemmere at snakke med folk, der har børn og... jeg tror lidt, før vi fik Josefine, så havde jeg sådan lidt barriere med, hvad man snakker om, og da har det ligesom, vi er meget åbne og snakker meget godt på det her hold, så det har givet os, det har givet mig rigtig meget til, hvordan man ligesom snakker om det (...)” (bilag 12: 4).

Deres deltagelse i Familieiværksætterne styrker dem i deres forældrerolle og er med til at klæde dem på til, hvordan man taler om det at have børn med andre. Deres behov for dette kan skyldes, at de er et ungt forældrepar, som trods deres store netværk ikke har venner, der er det samme sted i livet og ligesom dem selv er ved at stifte familie. Gennem Familieiværksætterne får de udvidet deres handlemuligheder i forhold til bedre at kunne tale med andre, der har børn, og som Frederik beskriver:

“(...) det har også givet mig en bedre idé om, hvad man skal... ikke holde tilbage, men lade være med at sige, når man lige sådan begynder at snakke med nogen, og... fordi der er ikke noget, som jeg som sådan synes ikke er rart at høre på, men der er noget, jeg godt kan fornemme, det er lidt mere privat, og det tror jeg har givet mig en ret god guideline til, hvornår man ligesom og med hvem man ligesom siger hvad til.” (bilag 12: 4).

Frederik beskriver her, hvordan han har udvidet sine handlemuligheder i samtaler med andre og har lært om grænser for intimitet i samtalerne.

10.1.2.3.2. Vi kan godt lide at være forberedte

Mathilde og Frederik finder tryghed i at deltage på Familieiværksætterne. Frederik beskriver, hvad det betyder for ham at deltage:

“Noget tryghed, tror jeg, altså bare det der med at vide, at det man gør, det er godt nok. Det er meget godt at få at vide fra... altså en ting er, at vores forældre og vores omgangskreds siger det, men de havde nok, næsten lige meget hvad vi gjorde, havde de sagt det, så det der med, at der står nogen, at det ligesom er deres arbejde at råde og vejlede i sådan noget, som siger; ‘jamen det er rigtig fint, det I gør’, tror jeg, vi har det meget godt med.” (bilag 12: 7).

Frederik finder tryghed og bliver styrket i forældreskabet, når han bliver bekræftet af sundhedsplejersken i, at han gør det godt nok. For Frederik har det betydning, at denne bekræftelse kommer fra en fagperson, hvis arbejde er at råde og vejlede, for som han begrundes, vil omgangskredsen give bekræftelsen næsten uanset hvad, og dermed har det ikke den samme betydning.

Inden Mathilde og Frederik deltager på Familieiværksætterne, forbereder de sig på temaet for mødegangen:

“(...) altså vi kan godt lide at være forberedte... så det der med at vi kigger, hvad er det nu vi skal snakke om næste gang, det gør også bare, at vi berhjemme de der par dage før går og snakker om, der er noget, vi gerne vil spørge om... det er ikke altid, vi når at få det med og få spurgt om det, men bare det der med at vi går og snakker om det, det gør også, at vi er lidt mere åbne til ligesom at tænke noget nyt indenfor de områder, hvor ellers kan man godt gå lidt i sin egen boble.” (bilag 12: 10).

For Mathilde og Frederik har det betydning at få talt om mødegangens tema, inden de deltager, da de gerne vil være forberedte. Denne forberedelse har medført:

“(...) men ret tit, så når vi bare ligesom at snakke det igennem og finde ud af, hvad vi selv synes, og så bliver det bragt op, så melder vi os gerne om, hvad vi har gået og snakket om, men det er ikke altid så vigtig for os, med mindre vi er i tvivl om et eller andet, så er det ikke så vigtigt for os at få, at få spurgt om det, men bare det der med at have spurgt hinanden.” (bilag 12: 10).

Gennem deres deltagelse på Familieiværksætterne har Mathilde og Frederik fået udvidet deres handlemuligheder og er blevet styrket i deres forældreskab. Dette skyldes, at de præsenteres for forskellige temaer, som de, grundet de gerne vil være forberedte, får diskuteret indbyrdes, og dermed finder de ofte selv ud af, hvordan de gerne vil gøre deres forældreskab.

10.1.2.3.3. Vi taler om, hvad de andre har sagt

Når Mathilde og Frederiks venner ikke selv har børn, betyder det også, at vennerne ikke bliver et sparringsrum, hvor de kan finde tryghed. Dette har Familieiværksætterne kunne give Mathilde og Frederik, og Mathilde fortæller:

“Vi har en periode, hvor Josefine ikke rigtig vil sove om natten, vågner en tre gange, og det var der også bare nogle af de andre (red.: forældrepar hos Familieiværksætterne), der oplevede det samme. Det var bare rart at høre. Fordi det er frustrerende, når man står i det.” (bilag 12: 5).

Mathilde og Frederik er blevet mere trygge i forælderrollen ved at høre, at de andre forældrepar står med de samme problemer som dem selv, og de bliver bekræftet i, at de gør det godt nok. Familieiværksætterne har også givet Mathilde og Frederik handlemuligheder til at få talt om de input, de får:

“(...) vi taler om, hvad de andre familier ligesom har sagt, at de gør, som ikke har været det samme, som det vi gør også ligesom for at evaluere os selv på, om der er noget vi kan gøre smartere eller bedre.” (bilag 12: 4).

Deres handlemuligheder udvides ved, at de reflekterer over og diskuterer om, der er noget i deres daglige livsførelse, de skal ændre for at gøre det endnu bedre. Ligeledes har det, at de er sammen med andre forældre, åbnet deres øjne for, at de som forældre har forskellige handlegrunde:

“(...) vi troede til at starte med, at de (red.: et andet forældrepar) var meget perfektionister, at alt skulle være perfekt og... men efter at have snakket med dem, så kunne vi fornemme på dem, det var sådan, det kom til udtryk men det, det handlede om, var en frygt for, at det ikke var godt nok. Og der er noget mere forståeligt.” (bilag 12: 15).

Mathilde og Frederik tror, at det andet forældrepar gerne vil være perfekte i deres forældreskab, men finder ud af at det handler om, at forældreparret er nervøse for ikke at være gode nok som forældre. Frederik begrundede denne forståelse med: *“(...) fordi vores omgangskreds, vi er allesammen spejdere, så vi har et meget stort fælles grundlag for, hvordan vi udtrykker os, og hvad det er, vi mener (...)” (bilag 12: 15).*

Mathilde og Frederiks netværk ligner dem selv meget i forhold til værdier og måder at udtrykke sig på, men gennem Familieiværksætterne har de fået udvidet deres forståelse for, at de andre forældre kan have andre handlegrunde.

10.1.2.4. Opsamling

Efter Mathilde og Frederik er blevet forældre, er deres livsbetingelser ændret, og derved er deres daglige livsførelse også ændret. Det er de bevidste om, og derfor har de arrangeret deres daglige livsførelse, så de fortsat kan opretholde deres sociale relationer, som de havde før de blev forældre.

Mathilde og Frederiks erfaringer med børn i forbindelse med spejderorganisationen har desuden betydning for deres tilgang til forældreskabet.

Efter de er blevet forældre, har Mathilde haft svært ved at overskue at få købt ind i hverdagene, derfor har de prioriteret at betale for måltidskasser. På denne måde har de arrangeret sig, så det ikke er blevet mere besværligt med Josefine i deres liv, og så de fortsat kan lave hjemmelavet mad til dem selv og Josefine, hvilket har stort betydning for dem.

Gennem samtalerne med de andre forældre på Familieiværksætterne har de fået udvidet deres handlemuligheder i forhold til bedre at kunne tale med andre forældre med børn, samt lært noget om grænserne for, hvad der kan drøftes i et sådant forum. Desuden har de fået en tryghed ved at høre, at de andre forældrepar står med de samme problemer som dem selv, og derved er de blevet bekræftet i, at de gør det godt nok.

Ligeledes har de faglige oplæg på Familieiværksætterne betydet, at de får diskuteret og reflekteret over emnerne fra Familieiværksætterne sammen hjemme, og derigennem har de fundet ud af, hvordan de ønsker at deres forældreskab skal være, hvilket også har udvidet deres handlemuligheder.

Gennem deltagelse på Familieiværksætterne har Mathilde og Frederik dermed udvidet deres handlemuligheder, og de er blevet styrket i deres forælderrolle.

10.1.3. Britt og Michaels daglige livsførelse

Britt og Michael er forældre til Mads på seks måneder. Britt er 27 år og arbejder i en stor supermarkeds kæde i deres supply chain, hvor hun arbejdede i et år, inden hun gik på barsel. Michael er 31 år og er uddannet tømrer. For tiden læser han på fuld tid til bygningskonstruktør og har udover studiet også et studiejob. Når han kan, så arbejder han også i sin fars tømrerfirma. Britt og Michael har været sammen i ni år og bor lidt uden for en mindre by i kommune Vest.

10.1.3.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet

Britt og Michael har altid været gode til at lave ting sammen. De hygger sig med hinandens venner og veninder, og som Michael siger: *“(…) vi er ikke delt op, vi laver tingene sammen og snakker sammen og tager afsted sammen.”* (bilag 14: 21). Sådan har det altid været. I fritiden besøger de venner og familie, og som Britt udtrykker det: *“Vi er meget ude.”* (bilag 14: 6). Inden de fik Mads, var de: *“(…) gode til at sådan gå i biografen og se film sammen.”* (bilag 14: 30). Britt tilføjer: *“Ja, vi har godt nok brugt mange penge på at gå i biografen.”* (bilag 14: 30). Inden parret blev forældre, dyrkede de fitness sammen. Michael fortæller:

“(…) Britt har været fitnessinstruktør, og jeg har trænet meget en gang, men jeg gad ikke alt det der, bare stå foran spejlet og hive vægte, som alle andre gør, men så fik Britt det der fitnessinstruktørhold (…). Så begyndte jeg at tage med på Britts hold (…).” (bilag 14: 6). Britt tilføjer: *“Det gjorde vi sammen.”* (bilag 14: 6).

De har begge tætte relationer til deres forældre, som kun bor fire kilometer væk. Britt har altid talt i telefon med sin far hver dag, fordi faderen er lastbilchauffør. *“Det er en fast rutine, de har.”* (bilag 14: 7) forklarer Michael. Britt supplerer: *“Ja, og så snakker vi om alt det vigtige.”* (bilag 14: 7). Før de fik Mads, talte hun i telefonen med sin far hver dag, når hun var på vej til arbejde. Det er en rutine, de har holdt fast i, nu hun går hjemme på barsel.

10.1.3.2. Den daglig livsførelse som forældre

I dette afsnit vil vi analysere Britt og Michaels daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Vi vil analysere, hvilke betingelser der har ændret sig, og hvilken betydning det har for deres handlemuligheder, og hvordan de prioriterer og arrangerer deres dagligdag.

10.1.3.2.1. Vi teamer den godt op

Efter Britt og Michael er blevet forældre, arrangerer de deres rutiner og vaner i hverdagen anderledes, end før de blev forældre. Et eksempel på dette er fordelingen af de huslige rutiner. Britt fortæller: *“(…) før har vi været rigtig gode til at dele, hvor at lige nu er det nok mig, der er rengøringsfruen (…)”* (bilag 14: 5). Dette begrundes hun med:

“(…) jeg gør mange af tingene, nu hvor jeg alligevel er hjemme (….) så gør jeg det alligevel og vasketøj, altså han sviner jo meget, ikke, så automatisk vasker jeg tøj. Michael ville have taget det, men jeg kan ikke vente, så gør jeg det bare.” (bilag 14: 5).

Britt tager sig af de fleste huslige gøremål, fordi hun alligevel er hjemme. Michael ville gerne have taget vasketøjet, men hun ikke kan vente, til han kommer hjem, og hun har overskuddet til at gøre det selv.

Parret er enige om, at de: *“(…) teamer den godt op.”* (bilag 14: 5). Britt fortæller om dengang, de lige havde fået Mads, og hun havde problemer med amningen:

“Og så var der lige i starten, hvor vi havde fået ham (red.: Mads), der var der nogle problemer med amningen, og det kunne jeg mærke, det tog lidt hårdt, hvor jeg var træt og ked af det, og så var der med køkkenet, for eksempel så sagde Michael, så skulle jeg lukke døren derind til, fordi så ordner Michael det på et tidspunkt, hvor han var hjemme (….)” (bilag 14: 5).

Når Britt har en periode, hvor hun er træt og ikke har overskuddet til at klare det huslige i hverdagen, så arrangerer de, at Michael ordner det, når han kommer hjem. Dette kan ses som en knaphed af ressourcer, hvor de hjælper hinanden ved at prioritere og lave kompromisser i deres daglige livsførelse, og dermed får de livsførelsesøkonomien til at gå op.

I nogle perioder har Michael travlt med studierne, og i de perioder: *“(...) har Britt haft Mads alene meget af tiden (...)”* (bilag 14: 3). I de perioder synes Britt, at det er hårdt, specielt hvis hun er træt, fordi Mads har sovet dårligt. Derfor har Britt brugt sin mor som aflastning:

“Men jeg har også en mor, der har lidt svingende arbejdstider, så har jeg udnyttet hende. Når hun har fri kl. 14, så er vi gået ned til hende. Så har jeg kunne give Mads lidt, og hun har elsket at se sit barnebarn, og så har vi tullet hjem igen, når han skulle sove. Så det er hårdt, men det er midlertidigt.” (bilag 14: 3).

I de perioder hvor Michaels studier fylder meget, og han ikke kommer hjem og hjælper Britt om aftenen, er der en særlig knaphed på ressourcer derhjemme. Britt arrangerer derfor at besøge sin mor i løbet af dagen og arrangerer sin dag anderledes, end de dage hvor Michael kommer hjem og hjælper hende.

10.1.3.2.2. Piver han, så er han sheriffen, og så kører vi hjem

Efter Britt og Michael er blevet forældre, arrangerer de deres rutiner og vaner i hverdagen, så de fortsat kan være sociale og samtidig kan tage hensyn til Mads. Britt udtrykker det således: *“(...) vi prøver at finde balancen i at være fleksible og leve, som vi gjorde før med en dreng velvidende, at han har nogle behov, og han kommer først.”* (bilag 14: 26). Britt er bevidst om, at med Mads i deres liv, er deres handlemuligheder ændret. Dette begrundes hun med, at de prioriterer hans behov over deres egne. Et eksempel på dette er, at de prøver at holde en fast rutine med at putte Mads ved 19.30 tiden i hverdagene: *“Altså til hverdag skal han hjem og sove. Det vil jeg have, og der har vi nogle ritualer i forhold til, 19.30 begynder vi at putte.”* (bilag 14: 16). Det betyder, at efter de er blevet forældre, kan de ikke længere være ude hos venner og familie og spise til sent i hverdagene: *“(...) jeg vil faktisk også helst, at han spiser hjemme, men der har jeg mad med for en sikkerhed skyld. Nogle gange der er vi bare sociale og bliver budt på mad og sådan noget.”* (bilag 14: 16). Michael tilføjer: *“(...) når vi har spist, så smutter vi hjem, hvis vi spiser ude.”* (bilag 14: 16). På denne måde er deres handlemuligheder blevet begrænsede af, at de har fået Mads.

Begrænsningerne i deres handlemuligheder grundet den faste puttetid har også betydet, at Britt og Michael har fået tid sammen om aftenen, efter Mads er puttet: *“(...) så får vi den tid der sammen om*

aftenen. Det værdsætter vi i hvert fald. Og det er derfor, vi prøver på at blive ved med det.” (bilag 14: 16). Britt og Michael har udnyttet de begrænsede handlemuligheder i forhold til deres sociale liv, til at udvide deres handlemuligheder på et andet område og dermed udnytter at de har fået mere tid sammen som par. Dette ser de som noget positivt, fordi det er blevet en tid i hverdagene, som de værdsætter. Men fordi de skal hjem og putte Mads klokken 19.30 i hverdagene, siger de ikke nej til en invitation. Dette begrundes de med:

“Vi har begge to været børn, der sådan er blevet taget med ud her og der, og det er også derfor, vi har ønsket sådan en rejseseng, fordi det ved vi bare, det kommer Mads også til, vi er meget sociale mennesker, der skal ud og sige hej, og der følger Mads jo med.” (bilag 14: 26).

For eksempel har de haft Mads med ude at spise på restaurant med familien allerede, da han var to måneder gammel, og flere gange er klokken blevet over 21 og 22, før de er kommet hjem. Men som Britt siger:

“(…) altså piver han og ikke gider, så er han sheriffen og så kører vi hjem. Men er han glad og sådan noget, så er vi også bare glade og kører den. Men vi prøver at være lidt loose med det. Have rammer men ikke for faste.” (bilag 14: 25).

På denne måde prøver de at tage hensyn til Mads' behov og holde rutinerne og samtidig være fleksible og være lige så sociale, som de var, før de blev forældre.

10.1.3.2.3. Man bliver jo lidt mos af at gå hjemme

Imens Britt var gravid, forestillede hun sig, at det ville være nemt at få set veninderne, når hun skulle på barsel:

“(…) man havde regnet med, da man var gravid (...) at man skulle være sådan en café-jumber, så tog man lige barnet ud, og så levede du bare livet, mens barnet så smart ud, og du så lige så smart ud. Det var bare ikke sådan. Jeg vil ikke af med det her på nogen måde, men det var bare ikke sådan, som jeg lige troede (...)” (bilag 14: 31).

Betingelserne har ændret sig, efter de er blevet forældre. Britt kan ikke længere mødes på alle tider af døgnet, og derfor mødes hun mest med de veninder, der også er på barsel. Det begrundes hun med, at med Mads har hun nemmest ved at komme ud om formiddagen, hvor de veninder, der ikke er på barsel, arbejder:

“(...) jeg har set folk om formiddagen, der (...) er det nemmest at få Mads ud, der er han i lidt godt humør, så kører jeg eller får det til at passe med hans søvn (...) Så kan man prøve at snakke og få hjerne (...) man bliver jo lidt mos af at gå hjemme.” (bilag 14: 8-9).

Britts handlemuligheder er blevet begrænsede, efter hun er blevet mor, fordi hun skal tage hensyn til Mads' humør og søvnbehov og skal tilrettelægge sin dag efter det. Britt er også bevidst om, at hun har brug for at komme ud og være social, men: *“(...) når klokken er 16 -16.30, hvis Michael så kommer hjem, så vil jeg jo gerne prioritere ham (...)”* (bilag 14: 9). Med de ændrede betingelser prioriterer hun sin tid med Michael om aftenen, og så får hun ikke set de veninder, der ikke er på barsel så meget som før.

Parret har mange fælles venner, men efter de har fået Mads og grundet studierne, får Michael ikke set sine venner så meget, som han gerne ville: *“(...) jeg har ikke set mine venner lige så meget, mens Mads har været her, på grund af studie også og så herhjemme og... Ja, det synes jeg har taget meget tid.”* (bilag 14: 9). Med studierne og de øgede krav derhjemme har Michael måtte prioritere og arrangere sin daglige livsførelse i forhold til de forskellige krav, han møder i livsområderne studieliv, familieliv og vennekreds. Dette kan ses som knaphed af ressourcer og for at kunne leve op til kravene på studiet og derhjemme, har Michael derfor måtte nedprioritere vennerne. Efter de har fået Mads, er Michaels handlemuligheder således blevet mere begrænsede.

Inden de fik Mads, besøgte de ofte deres forældre. Dette har også ændret sig, efter de fik Mads: *“Jeg vil faktisk næsten sige, vi ser dem mindre efter Mads er kommet. Hvis jeg sådan skal tænke mig om.”* (bilag 14: 7). Dette begrundes Britt med: *“(...) da han ligesom begyndte at kræve noget mere af mig. Jeg kunne ikke bare gøre det.”* (bilag 14: 7). Det er blevet besværligt at komme ud af hjemmet og besøge familie og venner og på denne måde er deres handlemuligheder blevet mere begrænsede, efter de har fået Mads.

10.1.3.3. Familieiværksætternes betydning for Britt og Michaels daglige livsførelse

I dette afsnit vil vi analysere, hvilken betydning Britt og Michaels deltagelse i Familieiværksætterne har haft for deres daglige livsførelse, og hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.3.3.1. Det er helt normalt

Britt og Michael tilmeldte sig Familieiværksætterne uden at vide, hvad det egentlig var, de sagde ja til. Det var de forskellige faglige oplæg i Familieiværksætterne, der fik dem til at tilmelde sig. Britt fortæller:

“(…) i starten så tænkte vi, vi kan sige ‘ja’, man kan altid hoppe fra, hvis det ikke var noget, så vi havde ikke noget at miste, og vi synes, det var nogle fine emner, vi ikke aner noget om.” (bilag 14: 17).

Parret fandt dog hurtigt ud af at udover de faglige oplæg, fik de også noget ud af at høre, at de andre forældre tumler med de samme problemer som dem selv. Michael fortæller, at: *“(…) det er rart at høre, at vi ikke er alene i verden med de her søvnproblemer.” (bilag 14: 17).* På den måde har Familieiværksætterne betydet, at de føler sig mindre alene med de problemer, de oplever som forældre. Familieiværksætterne har også betydet for Britt, at hun er blevet mere tryk i forældrerollen. Det begrundes hun med, at sundhedsplejersken hos Familieiværksætterne fortæller, at det, Britt oplever som førstegangsfar, er helt normalt:

“Og så fandt vi ret hurtigt ud af (...) det er ikke det sociale for mig, det er bare sådan lidt hyggelige at kunne snakke, men det er ikke derfor for mit vedkommende. Men det Hanne (red.: sundhedsplejersken hos Familieiværksætterne) siger, det mest brugte, det der; ‘det er helt normalt’, altså bare det er dejligt at høre. Jeg tror, den sætning den elsker jeg bare; ‘det er helt normalt’ og vi kan have snakket om det, og jeg kan have glemt det, men det synes jeg bare er betryggende.” (bilag 14: 17).

Det er betryggende for Britt at høre, at det er helt normalt, det hun oplever, men det skal helst komme fra sundhedsplejersken. Dette begrundes Britt med: *“(…) hendes (red.: sundhedsplejerskens) meninger og holdninger betyder noget.” (bilag 14: 18).* For Britt betyder det sociale netværk på Familieiværksætterne ikke meget for hende. Det begrundes hun med, at hun jo har venner, der kan give hende det samme:

“(…) hvis jeg skal vælge, hvem der har det største plus og fylder mest, så er det Hanne (red.: sundhedsplejersken på Familieiværksætterne), det andet det er også dejligt, men jeg får det jo også fra mine venner, det der med ‘det er helt normalt’. De må ikke tages fra, for det er jo skønt, når man er der og hører og lytter lidt til andre, men det er nok Hanne, der trækker mest i mig.” (bilag 14: 17).

Britt føler ikke, at hun behov for at danne netværk med de andre forældre på Familieiværksætterne. Dette begrunder hun dels med, at for hende betyder sundhedsplejerskens holdninger og meninger mest, dels får Britt dækket sit behov for at blive bekræftet i forælderrollen hos sine egne veninder.

10.1.3.3.2. Der kommer nogle tanker i spil, og så grubler man lidt over det

For Michael forholder det sig anderledes: *“Altså, jeg kan godt lide at høre det der, de andre siger en gang imellem.”* (bilag 14: 17). For Michael betyder Familieiværksætterne, at han er blevet beroliget i forælderrollen. Dette begrunder han med, at han hører, at de andre forældre har det ligesom ham. Ved at høre de andre forældres problemer, sætter det også nogle refleksioner i gang hos Michael:

“Så får man de der tanker der, eller man går og grubler lidt over nogle ting. Tænker, vil det egentlig være federe hvis Mads, man kan jo ikke lave om på det vel, men vil det være federe, hvis Mads kunne sove hele natten, for så havde man da trods alt, så fik man sovet, og man fik overskud til det der, at han kun sov de der 40 minutter, for man kan virkelig godt mærke, at når han sover igennem, at man får sin søvn (...) så kommer der nogle tanker i spil, og så grubler man jo lidt over det.” (bilag 14: 17-18).

For Michael har Familieiværksætterne også betydet, at han reflekterer mere over deres liv med Mads, og hvilke handlemuligheder han har. Michael har nedprioriteret sin vennekreds, og derfor betyder netværket på Familieiværksætterne mere for ham. Britt og Michael har derved forskellige behov for at danne netværk i Familieiværksætterne.

10.1.3.3.3. Vi vil ikke gå glip af det

Britt og Michael har prioriteret at komme til alle møderne, hvilket Michael begrunder med at: *“(...) det er vigtigt at få den viden, der bliver delt ud deroppe både af Hanne (red.: sundhedsplejersken) og de andre.”* (bilag 14: 20) og Britt tilføjer: *“Vi vil ikke gå glip af det.”* (bilag 14: 20). Ved at deltage på Familieiværksætterne har Britt og Michael fået en masse viden både fra sundhedsplejersken og fra de andre førstegangsførelse, som de ikke ville gå glip af. Deres deltagelse har også betydet, at de har taget nogle snakke derhjemme, de ellers ikke havde tænkt over: *“Og så kan de andre jo også stille et spørgsmål, man ikke lige havde tænkt over, og det tager man jo også med.”* (bilag 14: 19).

For eksempel var der en parforholdsøvelse, hvor de skulle fortælle deres partner, hvorfor de blev forelsket i hinanden. De fik ikke gennemført øvelsen på Familieiværksætterne men fik i stedet lavet den efterfølgende hjemme. Michael fortæller:

“Vi fik helt klart noget ud af det også, fordi det er sådan noget, man måske glemmer at snakke med hinanden om, kan du huske den gange eller... og når det så bliver bragt på banen, så var det faktisk rigtig hyggeligt og dejligt at snakke om igen. Og man fik lige fortalt hinanden igen, hvorfor man var glad for hinanden igen, for det glemmer man måske nogle gange lige i farten.” (bilag 14: 21).

På denne måde har deres deltagelse i Familieiværksætterne betydet, at de er blevet inspireret til en samtale, som har styrket deres parforhold.

10.1.3.4. Opsamling

Efter Britt og Michael er blevet forældre, har deres daglige livsførelse ændret sig. Den daglige livsførelse arrangeres anderledes, fordi de skal tage hensyn til Mads' behov, og fordi nye rutiner er kommet ind i deres daglige livsførelse. Det er blevet mere besværligt at komme ud af hjemmet og være sociale og se venner og familie. På denne måde er deres handlemuligheder blevet begrænsede, efter de er blevet forældre. Ved at deltage i Familieiværksætterne har de begge fået en masse viden både fra sundhedsplejersken og fra de andre førstegangsførelse, og det har også betydet, at de har fået talt om ting derhjemme, de ellers ikke ville have tænkt over, hvilket har udvidet deres handlemuligheder.

Deres deltagelse på Familieiværksætterne har også betydet, at de føler sig mindre alene med de problemer, de oplever som førstegangsførelse, samt at de begge er blevet mere trygge i forældrerollen. Netværket i Familieiværksætterne har betydet mere for Michael end for Britt, da Michael har nedprioriteret sin vennekreds for at prioritere de nye betingelser i hjemmet. Derimod har Britt tre veninder, der er på barsel samtidig med hende, som hun taler og sparrer med. Derfor har Michael haft et større behov for at danne netværk i Familieiværksætterne end Britt.

10.1.4. Mona og Brians daglige livsførelse

Forældreparret Mona og Brian bor sammen med deres fire måneder gamle søn August i et rækkehus i kommune Øst. Mona er 31 år og Brian er 33 år, de har kendt hinanden i ni år og blev

gift for tre år siden. Mona er læreruddannet og har desuden afsluttet et universitetsstudium i dansk. I øjeblikket er hun på barsel med August, men ellers arbejder hun som folkeskolelærer. Brian er jurist og har lange arbejdsdage.

10.1.4.1. Den daglig livsførelse inden forældreskabet

I Mona og Brians daglige livsførelse har arbejds- og studielivet altid fyldt meget. Mona forklarer:

“Da vi mødte hinanden, da var jeg... da var vi begge to studerende, hvorefter... ja, et år efter blev jeg så færdiguddannet lærer, da var Brian stadigvæk på universitetet... og så er der lige en kort periode, hvor vi begge to arbejder, og så begynder jeg på universitetet igen... så man kan sige, det har fyldt rigtig meget... arbejde generelt har fyldt rigtig meget, fordi jeg jo så har arbejdet fuldtid, al den tid jeg har gået på universitetet, som lærer fordi vi havde... man kan sige, når man først har etableret sig i forhold til nogle bestemte ting, altså så er det svært at skrive ned til en SU indkomst igen, så arbejde har altid fyldt rigtig meget hos os, og det gør det stadig for Brian, altså fordi han arbejder rigtig meget.” (bilag 15: 1).

I deres travle hverdag har de arrangeret sig i forhold til de praktiske gøremål:

“(...) det mig der gør alting, og det er mig som stryger Brians skjorter, og som vasker tøj, og som gør alle de her ting, ikke. (...) så er der nogle andre ting, nu gik vores opvaskemaskine i stykker, så vi var nødt til at skifte den ud, (...) det er Brian som står for udenfor-tingene, og det er ham, som står for... altså sådan nogle... kan man sige, skattepapirer og den der slags ting, ikke. Så der har vi ligesom delt i forhold til, hvor vi synes, vores ressourcer giver bedst mening.” (bilag 15: 16).

Da der er en knaphed af ressourcer, arrangerer Mona og Brian deres daglige livsførelse, så ressourcerne bliver bedst udnyttet. Dette fælles arrangement gør ligeledes, at de kan prioritere aktiviteter i hverdagen, som har betydning for dem. For eksempel beskriver Mona, hvordan mad betyder meget for dem begge:

“Ja, vi har et forfærdeligt stort madbudget... men det bruger vi meget tid på... Brian han står og ryger laks i baghaven og sådan noget (...) Brian laver jo som regel mad i weekenden, så står han og koger bearnaiseessens... altså, han er bedre til at lave mad, end jeg er, så det er helt klart en fordel, at han laver mad i weekenden, så vi får noget lækkert (...)” (bilag 15: 2).

For Mona og Brian har det en stor betydning, at de kan være sammen om en fælles interesse. Mona og Brian har en stor familie. Mona er den yngste af en søskendeflok på seks, som bor spredt i både Jylland, på Fyn og Sjælland. Monas mor døde for fire år siden, men hun har stadig sin 81-årige far. Grundet Monas store søskendeflok med stor aldersspredning, har det haft den betydning for Mona at: *“(...) hele mit liv har der jo været små børn i min familie, så jeg har også set rigtig mange babyer, altså der er mange ting, som jeg tænker, at der er sådan noget latent læring i (...)”* (bilag 15: 4). Mona føler sig dermed godt klædt på til forældreskabet og det er noget hun har set frem til. Brians forældre og søster bor i Jylland.

10.1.4.2. Daglig livsførelse som forældre

I dette afsnit vil vi analysere Mona og Brians daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Vi vil analysere, hvilke betingelser der har ændret sig, og hvilken betydning det har for deres handlemuligheder, og hvordan de prioriterer og arrangerer deres dagligdag.

10.1.4.2.1. Man skal ikke stå i vejen for hinandens drømme

Selvom Brian og Mona er blevet forældre, har det stadig stor betydning, at Brian kan fortsætte sin karriere. Mona beskriver dette:

“Jeg er meget stolt af Brian, jeg synes, han er meget, meget dygtig, og jeg tænker, at han kan lige præcis det, han gerne vil, og jeg synes ikke, at man skal stå i vejen for hinandens drømme... så det er vigtigt for mig at støtte op om, at han stadig kan realisere de ting, han gerne vil, også mens vi får små børn (...)” (bilag 15: 2).

Derfor har de arrangeret sig så, det kan lade sig gøre, at Brian realiserer sin karriere, hvorfor Mona arbejder som lærer, trods hun har en universitetsuddannelse:

“Men så kan man sige, så kom der familie og alle de her ting ind, og så gav det bedre mening, at jeg blev ved med at arbejde i skolen, hvor der nogle... altså nogle arbejdsforhold der giver mening i forhold til det at skulle have en familie, fremfor at skulle ud at starte ligesom forfra på en ny karriere, så giver det bedre mening at vente med det, til jeg ikke har helt små børn mere.” (bilag 15: 1).

Brians lange arbejdsdage er også begrundelsen for, hvordan de arrangerer sig omkring Augusts døgnrytme:

“Altså vi prioriterer så at August går i seng sammen med os... altså for natten, ikke. For at Brian kan nå at se ham... og han har nogle lidt længere vågne stræk om aftenen, så jeg vil tro, som regel sover August lige omkring, når Brian kommer... og så vågner han, et kvarters tid efter og så er han vågen i to timer, og så tager han en lidt kortere lur, og så er han vågen igen og er vågen sammen med os indtil sengetid (...)” (bilag 15: 10).

På den måde forsøger de at tilpasse Augusts rytme efter Brians arbejdstider, hvilket de også begrundes med, at det er vigtigt for Brian at involvere sig som far:

“(...) generelt vil han gerne være en del af de der ting, så man kan sige... ja, altså det er jo kæmpe stort for os, det der med at få vores første, han har generelt rigtig gerne villet være... altså være med så meget han kunne (...)” (bilag 15: 8).

Brians lange arbejdsdage betyder også, at Mona står med mange af de huslige pligter selv. Hun beskriver sin dagligdag som: *“(...) sådan en konstant kamp med at prøve at holde det nogenlunde beboeligt herhjemme (...)” (bilag 15: 11).* Dette er et udtryk for, at der er knaphed af ressourcer, hvilket parret har forsøgt at løse: *“(...) vi prøvede de der RetNemt-kasser, og Brian fik simpelthen et flip (...) så tror jeg ikke helt, at det lever op til ligesom, hvad Brian forbinder med, hvad der skal være et godt måltid.” (bilag 15: 15).* I forhold til rengøring fortæller hun: *“(...) altså jeg tror sådan set, at vi begge to var enige om, at det ville være fedt at have en rengøringshjælp... men det er igen det der med, så skal man også prioritere det i forhold til nogle økonomiske ting (...)” (bilag 15: 15-16).*

Mona og Brian prioriterer gode økonomiske forhold frem for den praktiske hjælp i hverdagen. Dette er begrundelsen for, at Mona klarer de huslige gøremål: *“(...) så vi har en robotstøvsuger... men ellers så er det mig, der gør alting, og det er mig, som stryger Brians skjorter, og som vasker tøj, og som alle de her ting, ikke.” (bilag 15: 16).*

10.1.4.2.2. Det er sådan lidt sin sag, når jeg ikke kan køre bil

Mona har endnu ikke kørekort, hvilket har betydning for, hvilke aktiviteter hun kan deltage i sammen med August, mens hun går hjemme på barsel: *“Når jeg ikke kan køre bil, så er det lidt sin sag, ikke.” (bilag 15: 12).* Om aktiviteterne fortæller Mona: *“Vi har været til sådan noget babymassage nede på biblioteket, som var rigtig hyggeligt.” (bilag 15: 12).* Selvom biblioteket ligger i den by, de bor i, skal Mona prioritere ressourcerne, da det er krævende for hende at komme derhen:

“Man kan sige... det tager alligevel... altså bussen her oppe fra går en gang i timen, fra klokken er 10 til den er 12, og ellers så går den en gang hver halve time, og så tager det jo

også noget tid, fra stationen ned til byen, og ellers så skal vi jo gå ned til byen, og der er alligevel næsten seks kilometer, ikke. Så det kan hurtigt tage en time at komme derned.”
(bilag 15: 12).

Således kommer knaphed af ressourcer til udtryk som begrundelse for, hvorfor det kan være svært at deltage i aktiviteter, når hun ikke kan køre bil:

“(…) så derfor så har jeg det sådan lidt, det giver jo mening, hvis jeg kan få det til at passe med der, hvor August alligevel skal sove, men han gider jo ikke ligge i barnevognen i en time, hvis det er tid til, at han skal være vågen.” (bilag 15: 12).

Ligeledes er der aktiviteter, hun helt fravælger: *“Og sådan noget som babysvømning som jeg egentlig gerne ville gå til (…)* Det er altså lidt sin sag at tage ud til (red.: by) med ham.” (bilag 15: 12). Det er ikke kun det praktiske aspekt, der gør at Mona fravælger aktiviteter. Mona er også bevidst om, at aktiviteterne skal tilpasses Augusts behov:

“Og det eneste der er med det, det er bare at prøve sådan at... altså følge hvad han kan overskue, ikke. (...) Det skete i sidste uge, og da var jeg også nødt til at være sådan lidt; ’okay, så skal vi hjem, så skal vi lige blive hjemme lidt’ (...) Altså jeg har det sådan, aftalen (red: barslen) den er jo ikke lavet til mig, den er til ham, så hvis han ligesom bliver stresset eller får for meget, så synes jeg ikke det er fair overfor ham, vel.” (bilag 15: 9).

Dette begrunder hun med en tidligere oplevelse: *“(…) han reagerede meget dårligt på at være i et rum, hvor der er mange mennesker, altså larmen simpelthen blev han... altså som i mega hys (...)”* (bilag 15: 9). Augusts reaktion på stimuli er dermed også en grund til, at Mona ikke prioriterer turene ud af huset.

10.1.4.3. Familieiværksætternes betydning for Mona og Brians daglige livsførelse

I dette afsnit vil vi analysere, hvilken betydning Mona og Brians deltagelse i Familieiværksætterne har haft for deres daglige livsførelse, og hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.4.3.1. Vi ville gerne kende nogle andre mennesker i lokalområdet

Familieiværksætterne har udvidet Monas handlemuligheder i forhold til hendes sociale liv. Mona og Brian er tilflyttere, og deres omgangskreds er spredt. Da Mona endnu ikke har et kørekort, har

især Mona et behov for at få skabt et socialt netværk i området, hvor de bor.

Familieiværksætterne har været med til at give mulighed for dette. Mona begrundet dette:

“(...) men det er ligeså meget fordi, vi gerne ville kende nogle andre mennesker, altså i lokalområdet... vi tænkte, at det ville være en fordel at have generelt i forhold til... altså når han vokser, bliver der flere og flere ting, man gerne vil kunne lave sammen med andre børn og nogle man kender, ikke. Og der er det en rigtig god måde at lære ikke bare lære mødre at kende, men også at lære nogle fædre at kende, fordi Brian han deltager sammen med mig i Familieiværksætterne, ikke.” (bilag 15: 5-6).

For Mona og Brian har det en stor betydning, at de får opbygget et lokalt netværk, hvorfor de også har prioriteret, at Brians deltager i Familieiværksætterne trods hans travle arbejdsliv.

Ligeledes betyder det noget for Mona og Brian, at Familieiværksætterne er et tilbud, som også rummer fædrene:

“Ja, og jeg synes, det var rigtig fedt det der med at det lige præcis også er for fædre, fordi så ellers ville det meget hurtigt blive, jamen så kan jeg lige få nogle veninder, men det gode er jo at Brian bliver præsenteret for nogle andre fædre.” (bilag 15: 6).

Udover at Mona og Brian får mulighed for at danne et lokalt netværk gennem

Familieiværksætterne, har det også en betydning for Brian, at han ligestilles i forældreskabet i Familieiværksætterne:

“Jeg tror lige, at han... der bliver han sådan lidt ligestillings-agtig, med at han er blevet meget forarget over, at børnepengene automatisk bliver overført til mig, og at han ikke havde adgang til August sundhedsdata, over sin Nem ID, når jeg har over min... altså, jeg tror generelt, at han har været sådan lidt; 'jeg er hans far, hvorfor har jeg ikke... hvorfor inkluderer systemet mig ikke noget mere', ikke.” (bilag 15: 8).

Mona begrundet vigtigheden af, at Brian er inkluderet i tilbuddet med:

“Ja, og så fordi man kan jo sige, det er jo et fælles projekt, vi har meldt os til det som en familie, og så selvfølgelig skal han også være en del af det og høre... altså have ekstra ører på de ting, der sker... og være en del af det, ikke.” (bilag 15: 8).

Det har en stor betydning for Mona og Brian, at de deltager sammen som par, og at Brian er involveret mest muligt i forældreskabet, hvilket de får mulighed for gennem Familieiværksætterne.

10.1.4.3.2. Nogle har tænkt noget andet, som vi ikke selv havde tænkt på

Mona beskriver, hvordan de faglige oplæg har udvidet deres handlemuligheder:

“Og så har vi brugt det, fordi vi fik jo at vide på forhånd, var vi blevet tippet om, at der ville være noget med en bankmand og en jurist og nogle forskellige ting og sager... som vi tænkte, jamen det er jo meget fint lige at få... altså gode råd med om der var noget bestemt, vi skulle (...) Vi har jo prøvet selv... altså prøvet at huske at få tegnet alle forsikringerne for ham og alle de der ting og sager, men det er meget fint lige sådan at få lidt... er der nogle der har tænkt noget andet, som vi måske ikke selv lige havde tænkt på, ikke.” (bilag 15: 6).

Mona fortæller, at hun og Brian efterfølgende har brugt de faglige oplæg til diskussion: *“Altså det her med økonomien, det tog vi hjem og diskuterede bagefter, også i forhold til at vi ligesom skulle blive enige om, vi gerne vil lave en børneopsparing til ham, og hvordan vi gør det (...)” (bilag 15: 10).* Mona og Brian har med deres deltagelse udvidet deres handlemuligheder gennem de faglige oplæg, hvor de har fået input til noget, de som forældre har skulle forholde sig til.

10.1.4.4. Opsamling

Efter Mona og Brian er blevet forældre, har deres livsbetingelser ændret sig, så de må arrangere deres dagligdag og Augusts rutiner efter Brians lange arbejdsdage. Dette gør de for at have mulighed for at være sammen som familie, hvilket betyder meget for dem. Monas manglede kørekort har også betydning for, hvordan hun arrangerer sig i forhold til sit sociale liv. Det er desuden en begrundelse for, hvorfor netværksdannelsen gennem Familieiværksætterne har betydning for hende og har udvidet hendes handlemuligheder. Gennem Familieiværksætterne får hun et lokalt netværk, som rent praktisk kan lade sig gøre for hende. Ligeledes betyder det meget for parret, at de begge deltager, da det at de skaber forældreskabet sammen, har stor betydning for dem. De faglige oplæg i Familieiværksætterne har ligeledes udvidet deres handlemuligheder, da de har fået input til ting de skal overveje som forældre.

10.1.5. Tanja og Peters daglige livsførelse

I kommune Øst bor forældrene Tanja og Peter, sammen har de Albert på fire måneder. Tanja er 28 år og arbejder som frisør, men fortiden er hun på barsel. Peter er 31 år og butikschef i en tøjbutik, som ligger 50 meter henne af gaden, hvor de bor. De har kendt hinanden i fire år, og for halvandet år siden flyttede de til kommune Øst, hvor de bor i en lejlighed på anden sal.

10.1.5.1. Den daglige livsførelse inden forældreskabet

Inden Tanja og Peter flyttede til kommune Øst boede de i en lille etværelses lejlighed i samme opgang som Peters to år yngre søster, Katja. Katja har diagnosen borderline, hvilket Peter fortæller har betydet at:

“(...) vi har brugt ekstrem meget tid på... specielt, da vi boede derinde, at... hele tiden fordi at vi boede så tæt på, at der ligesom var en eller anden form for (...) altså, der var en forventning fra familiens side, at... det ligesom var os, der havde den daglige kontakt med hende, ikke.”
(bilag 16: 21).

Udover at de brugte meget tid med Katja, fyldte både Peter og Tanjas job meget, inden de blev forældre. De har begge været vant til lange og skæve arbejdstider, hvilket har betydning for, hvordan de prioriterer deres fritid sammen. Tanja fortæller:

“Men ellers er vi bare rigtig gode til at gøre noget sammen, og det er også fordi, vi arbejder, har arbejdet så meget før, at vi jo sjældent har dage, hvor vi er sammen. Så hvis han har en søndagsfri, så bruger vi den sammen.” (bilag 16: 7).

For Tanja og Peter er det vigtigt at have tid sammen. På grund af knaphed af ressourcer må de prioritere deres tid og arrangere deres daglige livsførelse, så de kan være sammen. Dette er også begrundelsen for, at de sjældent er sammen med deres venner:

“(...) jeg synes, det er super hyggeligt, når vi så mødes med mine veninder og deres mænd og sådan noget spiser, men jeg har ikke behov for at gøre det flere gange om måneden, altså, der kan jeg bedre lide bare at sidde og hygge med Peter, fordi vi bruger så lidt tid sammen i hverdagen i forhold til, ikke.” (bilag 16: 30).

En anden begrundelse for, at Tanja og Peter ikke har et stor behov for at se deres venner, er deres jobtyper. Tanja forklarer:

“(…) i vores arbejde er vi jo bare mega sociale, så derfor har jeg ikke nødvendigvis behovet for at være det, når jeg er hjemme... altså vi havde også en periode, hvor vi var sådan lidt; hvis vi var hjemme på samme tid; så snakkede vi faktisk ikke sammen i den første time, for vi gad ikke, vi gad ikke snakke, fordi vi havde snakket hele dagen. (...) så på den måde, tror jeg også bare, at vi er... vi klikker bare, altså på den vis, det er godt, at vi har de fag, som vi har, at man kan forstå, at det er ikke altid man har behovet for det.” (bilag 16: 30).

Når de begge har været sociale på arbejdet i løbet af dagen, har de heller ikke behov for at være sociale sammen den første tid efter arbejde.

Peters forældre er skilt, og Peters far bor cirka to timers kørsel fra hvor Tanja og Peter bor i dag, mens Peters mor bor 40 minutters kørsel fra dem. Peters venner er geografisk spredt, og han mødes med dem til koncerter eller over en øl.

Tanjas forældre bor, hvor Tanja er opvokset, hvilket er 20 minutters kørsel væk. Hendes far er pensionist, og hendes mor har et job men arbejder hjemmefra hver torsdag. Tanja har en tre år yngre bror, som læser jura, men er under specialeperioden blevet sygemeldt med en depression. Tanjas venner bor i byen, som de fraflyttede, inden de kom til kommune Øst.

10.1.5.2. Den daglige livsførelse som forældre

I dette afsnit vil vi analysere Tanja og Peters daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Vi vil analysere, hvilke betingelser der har ændret sig, og hvilken betydning det har for deres handlemuligheder, og hvordan de prioriterer og arrangerer deres dagligdag.

10.1.5.2.1. Så bliver der bare ikke gjort noget herhjemme

Efter Tanja og Peter er blevet forældre, har deres livsbetingelser ændret sig. Peters job som butikschef har stor betydning for deres forældreskab, og hvordan de arrangerer deres dagligdag. Peter arbejder omkring ti timer om dagen, og som Tanja udtrykker det: *“Ja, så det er virkelig mange timer, du er væk.”* (bilag 16: 3). Dermed er Tanja alene med Albert det meste af dagen. Tanja fortæller, hvordan hverdagen arrangeres:

“Men jeg har jo også bare gjort klar for Peter, at fordi du har de arbejdstider, du har og fordi, at jeg ikke rigtig kan sove så meget, så sover jeg også bare, når han (red.: Albert) sover, og så bliver der bare ikke gjort noget herhjemme. Så om aftenen så tager Peter over på

ham, og så må jeg rydde op (...) og så kan man godt være skide træt, men så er det så også gjort (...)” (bilag 16: 5).

Dermed ses, hvordan Peters arbejde har betydning for, at de huslige pligter først bliver ordnet, når Peter er hjemme. Tanja begrundet det med, at hun har brug for søvn, når Albert sover. Dette kan også ses som knaphed af ressourcer og er hendes begrundelse for at arrangere sig, så hendes hverdag hænger sammen både i forhold til søvn og huslige pligter. Peter er dog glad for sit job, hvilket ligeledes har betydning for deres forældreskab: “(...) når jeg godt kan lide det, så kommer jeg også hjem og er et bedre menneske i forhold til at skulle være sammen med ham og Tanja.” (bilag 16: 3). Dette understreger Tanja: “(...) men han er så også god, når han kommer hjem, så er han på Albert.” (bilag 16: 5). Indimellem bliver arbejdsdagene rigtig lange. De dage hvor der er indkøb til butikken, kan klokken blive 00.30, før han er hjemme, men det betyder ikke noget for Peter: ”Ja, der kan jeg godt have nogle lange dage, men det gør mig heller ikke noget.” (bilag 16: 4). Dette konflikter dog med Tanja: “Det er kun mig, det gør noget” (bilag 16: 4). For Tanja har det stor betydning, at Peters arbejdsdage kan blive rigtig lange, og hun må arrangere sin dag på en anden måde for at få det til at hænge sammen. Derfor tager Tanja ud til sine forældre og overnatter, hvilket hun begrundet: “(...) så jeg lige havde et par ekstra hænder.” (bilag 16: 4). I hverdagen tager Tanja ofte ud til sine forældre, hvilket hun begrundet med:

“(...) så kan de tage over. Min mor har altid fri om torsdagen eller arbejder hjemme i hvert fald, så der er som regel, hvis jeg er derude, så kan de tage over. Altså nu forleden dag der var jeg derude og gik op og sov (...)” (bilag 16: 17).

For Tanja er det vigtigt at arrangere sin hverdag, så hun kan få hvilet sig i løbet af dagen og blive aflastet på de lange dage, hun er alene.

10.1.5.2.2. Det der med at have rutiner, når vi bor i lejlighed

Tanja og Peter bor i lejlighed på anden sal, og denne betingelse har betydning for deres daglige livsførelse, efter de er blevet forældre. Det har især betydning for Tanja, som er alene meget af tiden, da det gør det svært for hende at komme ud og være social:

“Hvis jeg skal til (red.: by til veninde), så bærer Peter kassen (red.: barnevognskassen) ned aftenen før og sætter den i bilen, for jeg gider ikke, den er simpelthen for tung. Hvis jeg også skal have pusletaske, og du ved, det gider jeg ikke (...)” (bilag 16: 9).

De arrangerer, at Peter hjælper med barnevognskassen, da det er tungt og besværligt for Tanja, men dette hindrer de spontane ture. Det har også den betydning, at daglige rutiner med indkøb bliver besværlige:

“Jeg går altid en tur og får handlet ind, men hvis jeg bare har sådan en rigtig dårlig dag, så siger jeg til Peter; kan du ikke købe det og det og det, og så bliver der jo virkelig også først begyndt at lave mad, når han kommer sent, men ellers handler jeg som regel. Men det er det der med at have rutine på, fordi nu bor vi jo i lejlighed, og skal have den der barnevognskasse op og ned- puha.” (bilag 16: 6).

Dermed bliver den betingelse, at de bor på anden sal også en begrundelse for, at det er svært at lave en fast daglig rutine både i forhold til indkøb og madlavning. Tanja har dog fundet en måde at arrangere sig på, som gør at indkøbene bedre lykkes: *“(…) men så er jeg bare begyndt en rygsæk på ryggen og så få handlet ind og så alle de tunge ting, hvis jeg kan undvære dem, så kan Peter handle dem ind om aftenen.” (bilag 16: 6).*

Det er ikke kun det praktiske arrangement i dagligdagen her og nu, som fylder hos Tanja. Hun har ligeledes overvejelser om, hvordan de skal arrangere sig, når hun starter i job og betingelserne igen kommer til at ændre sig. Tanja fortæller:

“Og det er jo et rigtig skidt fag, vi begge to er i, når man tænker på, vi har barn. Så, men der kommer det til at være mig, der laver mine arbejdstimer om, det er jeg nødt til, det kan Peter ikke, der kan jeg være lidt mere fleksibel. (...) men så har vi jo så de der faste hverdage, som regel, så man har mulighed for at hente, og så har jeg bare sagt til Peter, at det bliver ham, der bliver nødt til at aflevere om morgenen, for så kan jeg møde tidligere, og han skal alligevel møde klokken ti. Så kan han aflevere der til klokken otte - halv ni, og så kan han lige komme hjem og drikke en kop kaffe, og så kan han gå på arbejde. Altså det gør det altså lige det nemmere, og så må jeg så køre det tidligere fra arbejde.” (bilag 16: 4-5).

Når Tanja starter på job igen efter sin barsel, ændrer deres betingelser sig, hvilket har den betydning, at de må ændre deres daglige vaner og rutiner og arrangere sig, så de kan få deres hverdag til at hænge sammen på ny.

10.1.5.3. Familieiværksætternes betydning for Tanja og Peters daglige livsførelse

I dette afsnit vil vi analysere, hvilken betydning Tanja og Peters deltagelse i Familieiværksætterne har haft for deres daglige livsførelse, og hvordan Familieiværksætterne har ændret deres handlemuligheder.

10.1.5.3.1. Så tror jeg, jeg havde følt mig mere alene

På trods af at Tanja og Peter udtrykker, at de ikke har et stort behov for at være sociale med andre, og at de befinder sig fint med at være alene eller i hinandens selskab, er Tanjas begrundelse for at deltage i Familieiværksætterne:

“Og så også bare det der med at man finder nogle mennesker, man kan ses med efterfølgende, det synes jeg også er meget fint, får skabt sig et netværk. Ellers ved jeg jo ikke, hvordan jeg skulle skabe mig et netværk.” (bilag 16: 2).

Dette begrunder hun med, at de er tilflyttere. Hun fortæller: *“(...) fordi jeg jo ikke har nogle heroppe, altså overhovedet. Jeg har alle mine veninder i (red.: by), ikke. Og der er det altså meget rart, at man har nogle, som man bare kan gå til (...)”* (bilag 16: 1-2). Efter Tanja og Peter er flyttet, og mens Tanja er på barsel, får hun ikke opfyldt sit sociale behov. Hvis hun ikke havde haft Familieiværksætterne, forestiller hun sig: *“Så tror jeg, så havde jeg følt mig mere alene (...)”* (bilag 16: 37). Familieiværksætterne giver gennem formålet om at skabe netværk for førstegangsførelse Tanja en mulighed for at skabe et netværk i nærheden af, hvor de bor (Familieiværksætterne, c). Ligeledes udtrykker Tanja, at det er en fordel, at fædre deltager:

“Det er jo det, jeg godt kan lide, og det er derfor, jeg synes, Familieiværksætterne er geniale, fordi at der er mændene også ind over, og det kan godt være, det kun er en gang om måneden (...) men det her med at de også kan tale sammen. Så var der mulighed for at, jamen nu har de alle sammen set hinanden, sludre et par gange og så til sommer, hvis det bliver godt vejr, kan man lave sådan en grilldag, hvor vi alle sammen hygger. Det vil du ikke på samme måde kunne gøre lige så nemt, hvis man bare havde en mødregruppe, hvor mændene overhovedet ikke havde mødt hinanden, og man ville ikke tænke i de baner. Man vil ikke tænkte, nå men far har også mulighed for at mødes med alle fædre og hygge og gå rundt.” (bilag 16: 10-11).

For Tanja har det stor betydning, at Familieiværksætterne er et tilbud, hvor fædre deltager. Dette kan være et udtryk for, at det har stor betydning for hende, at hun og Peter kan være

sammen, når de deltager, og dermed bliver deltagelsen prioriteret, selvom deres fritid sammen er knap. For Peter har netværksdannelse ikke samme betydning. Om dette fortæller han:

“Jeg har ikke rigtig haft noget valg, og det er ikke fordi, jeg ikke gider deltage. Det vil jeg gerne. Men jeg er ikke typen, der sender en sms til dem alle sammen og siger; ‘Hey, skal vi ikke lige mødes nede på hjørnet til en kop kaffe, mens vi går og pludrer og vores babyer i’... nej.” (bilag 16: 11).

Dermed ses, at Peter og Tanja ikke deler samme begrundelse for at deltage i Familieiværksætterne.

10.1.5.3.2. Der var så mange ting, man ikke lige tænker over

En af de begrundelser, de har tilfælles for at deltage i Familieiværksætterne, er de faglige oplæg.

Tanja udtrykker, at netværksdannelse ikke kan stå alene, som hendes motivation for at deltage:

“(...) jeg tror ikke, jeg havde meldt os på, hvis der ikke havde været... hvis der ikke var alle de her fagpersoner, der vil komme og snakke med os.” (bilag 16: 28). Dette bakker Peter op om:

“Hvis det bare var, at vi skulle snakke om den sorte gryde i halvanden time (...) Det skal jo give mening... altså det skal jo ikke bare være fordi, vi laver en mødregruppe 2.0, fordi fædrene skal med, og de skal involveres, og det skal være ligestilling og op i roven, ikke... det er fordi, der skal være noget, hvor man tænker, at det giver mening.” (bilag 16: 28).

Tanja begrundede dette:

“Ja, men jeg glæder mig til alle de der møder der med børnepsykolog og børnelæge og alle de der ting der, fordi man få stillet spørgsmål, som man ikke altså ellers kunne stille. Jeg ville da ikke kunne stille dem, når jeg var oppe til lægen med ham her, altså for jeg ville ikke tænke på det. Fordi hun fortæller mig jo ikke ting, som gør, at jeg begynder at tænke på andre ting og gør, at jeg kan stille spørgsmål.” (bilag 16: 13).

Tanja beskriver desuden:

“Altså hvis det fortsætter, som det gjorde med ham bankemanden, så bliver det skide godt, for ham syntes jeg, var virkelig, virkelig god... for der var bare så mange ting, man ikke lige tænker over, altså der ville jeg have ønsket, at Peter måske var, fordi han kunne have haft nogle andre spørgsmål.” (bilag 16: 33).

Her er Familieiværksætternes formål om at styrke forældreskabet gennem tværfaglige oplæg med til at udvide Tanja og Peters handlemuligheder. Gennem oplæggene får Tanja og Peter mulighed for at reflektere over emner med relation til forældreskabet, de ikke ellers ville blive præsenteret for. Ligeledes beskriver Tanja, at hun og Peter hver især ville kunne stille forskellige spørgsmål til fagpersonerne, hvilket understøtter betydningen for hende, om at fædrene kan deltage i Familieiværksætterne. Peter beskriver, hvordan han har fået udvidet sine handlemuligheder gennem Familieiværksætterne: *“Jeg havde aldrig hørt om, at der fandtes en børnekiropraktor for eksempel (...)”* (bilag 16: 14). Peter får indsigt i fagpersoner, han ikke kender til, og dette giver ham mulighed for at benytte sig af dem, hvis det skulle blive aktuelt.

10.1.5.3.3. Man får en blåstempling af, at man ikke er en komplet idiot

Peter og Tanja er enige om, at de andre forældrepar som deltager på Familieiværksætterne, har stor betydning for dem. For Peter betyder det: *“Jeg synes, det har været meget rart sådan at se, det ikke er os, der er komplet idioter.”* (bilag 16: 14). Dette begrundes han med:

“Altså at man ligesom får ro på og siger, det at de andre siger; vi kæmper en lille smule med, når Benjamin skal sove (...) når de siger, vi har altså en kamp, det der med klokken bæ om aftenen, der har vi lige en time, hvor vi ikke kan få vedkommende til at sove, det er meget rart, at man sådan også får sådan en blåstempling af, man ikke er komplet idioter (...) og slet ikke fatter hvad man har gang i.” (bilag 16: 14).

Dermed ses, hvordan det har betydning for Peter at kunne se, de andre forældre kæmper de samme kampe med deres børn. Det giver Peter en følelse af, at det ikke er ham, der er en idiot, og han styrkes derved i forældrerollen. Han begrundes desuden dette med det positive billede, de sociale medier er med til at danne om forældreskabet, som han mener er med til at give falske forhåbninger om, hvordan det er at være forældre:

“(...) jeg tænker hele jeres liv det er, det bliver så svært, når jeres forhåbninger er, at det bare er (...) At der kommer en fucking unicorn ud af den der nederste del af kvindeskroppen, altså og bare laver tryllestøv ud over det hele, og nu er det bare magisk. Altså det passer jo ikke, det holder ikke.” (bilag 16: 14).

Når Familieiværksætterne er et sparringsrum for førstegangsførelse, kan dette rum være med til at give forældrene et realistisk billede af, hvordan det er at være forældre, og at alle forældre har det svært i perioder, samt at de sociale medier ikke udgør hele sandheden.

Tanja beskriver betydningen af de andre forældres deltagelse: *“Man begynder at tænke i helt andre baner fordi, man jo har nogle, der har andre indsigter til noget forskelligt.”* (bilag 16: 13). Dette begrundes hun med:

“(…) til første møde, hvor vi går en runde, hvor man skal fortælle, hvad man tænker meget på, hvad fylder meget i ens liv med hensyn til det barn her, og så kommer vi til Vilma og Søren, og de er begge to læger. Vilma hun er børnelæge, og så siger hun; ‘det eneste der fylder hos mig, det er det der mæslingeudbrud’, hvor jeg bare tænkte; ‘okay det havde jeg overhovedet ikke tænkt på’, det var der ingen der havde tænkt over, fordi det er ikke sådan noget, man tænker over, når man er førstegangsførelse, man ikke har noget barn i institution. Jo, jo jeg læser nyheder, men jeg tænker ikke om, det er noget, jeg skal begynde at undre mig over. Og så sendte hun et link hvor, ja så er der seks udbrud af mæslinger i Danmark, og så tænker man bare; ‘Okay, nu skal vi begynde at tænke’, ikke.” (bilag 16: 13).

Tanjas handlemuligheder udvides, når hun er sammen med de andre forældre, som giver nye indsigter og dermed skaber nye refleksioner om det at være forældre. Her bliver det tydeligt, at forældrene i Familieiværksætterne er hinandens betingelser.

10.1.5.3.4. Kærligheden sidder ikke i brysterne

Tanja beskriver ligeledes, hvordan hendes deltagelse i Familieiværksætterne har haft betydning for hendes følelse af at være en god nok mor:

“(…) jeg bankede mig selv oven i hovedet, fordi jeg ikke kunne fuldamme, jeg synes, at det var forfærdeligt, at vi var nødt til at give flaske, jeg synes det var, jeg følte mig som en dårlig mor, og det var et kæmpe nederlag, og så kom vi i Familieiværksætterne, og så sidder jeg og ser, at alle sidder og giver deres barn flaske.” (bilag 16: 31).

Det har haft stor betydning for Tanja at se, at flere af de andre forældre i Familieiværksætterne også har givet deres barn flaske, da hun herigennem har fået en følelse af, det hun gør, er okay:

“(…) så det har Familieiværksætterne jo også virkelig givet mig, det her med; okay... altså det er okay. Fordi der er så mange mødre, der er sådan; ‘Abhh, jeg fuldammer mit barn, det er det bedste’... jo det er også fint, og jeg ville også ønske, at jeg kunne, men det kan jeg ikke,

altså og derfor er det okay at vide, at... altså kærligheden sidder ikke i brysterne (...)" (bilag 16: 31).

Gennem de andre forældres accept er hun blevet bekræftet i, at det er okay at give Albert flaske. Således har hendes deltagelse på Familieiværksætterne styrket hende i forældrerollen. Tanjas handlemuligheder er også blevet udvidet, idet hun kan give Albert flaske uden at føle, hun er en dårlig mor. Havde alle mødrene i Familieiværksætterne ammet deres børn, havde det styrket normen blandt forældrene om, at amning er det eneste rigtige, og som hun selv siger, så var hun ikke fortsat i Familieiværksætterne:

"(...) havde jeg siddet i en mødregruppe, jeg var ikke i tvivl om, at hvis alle de mødre der, de havde siddet og fuldammet og så snakket om, hvor fantastisk det var, så havde jeg meldt mig ud, fordi det kan man ikke holde ud at høre på, fordi at man føler at det er helt forkert, man føler simpelthen ikke at man giver sit barn det, som barnet skal..." (bilag 16: 31).

Sundhedsnormen blandt forældrene er en betingelse, der har fået betydning for Tanja, og hvordan hun er blevet styrket i forældrerollen.

10.1.5.4. Opsamling

Efter Tanja og Peter er blevet forældre, har deres daglige livsførelse ændret sig. Peters arbejdsdage kan blive rigtig lange, og fordi Tanja er alene med Albert mange timer hver dag, arrangerer hun sine daglige rutiner, så hun også kan nå få hvilet sig i løbet af dagen. Da de bor på anden sal, og da hun har brug for hjælp til at få barnevognskassen båret ned, kan hun ikke bare tage på spontane besøg ud af huset med Albert. Det gør det også svært at lave en fast rutine med indkøb og madlavning. På denne måde er Tanjas handlemuligheder blevet begrænsede, efter de er blevet forældre.

Familieiværksætterne har givet Tanja en mulighed for at skabe et netværk med andre førstegangsførelse i lokalområdet. Grundet Peters lange arbejdsdage, har han ikke det samme behov for at skabe netværk som Tanja. Tanja og Peter har således ikke samme interesse i netværksdannelsen og deler ikke samme begrundelse for at deltage i Familieiværksætterne. De faglige oplæg på Familieiværksætterne betyder, at Tanja og Peter får mulighed for at reflektere over emner med relation til forældreskabet, de ikke ellers ville blive præsenteret for, og derved får de udvidet deres handlemuligheder.

Både Tanja og Peter er blevet styrket i deres forældreroller gennem deres deltagelse i Familieiværksætterne, hvor de oplever, at andre førstegangsførelse kæmper med de samme problemer i forældreskabet som dem selv. Det har givet dem en følelse af at være gode nok forældre.

10.1.6. Delkonklusion

I denne delkonklusion opsamler vi pointerne på tværs af de fem forældrepar daglige livsførelser og laver en mere eksplicit kobling til de teoretiske perspektiver.

Fælles for alle forældrepar er, at deres livsbetingelser har ændret sig, efter de er blevet forældre. Rasmus beskriver denne omvæltning som, at forældreskabet i starten dræner ham for al energi og virkelyst, og at de på ny skal finde ud af, hvad de kan (bilag 13: 34). Med Holzkamps teoretiske forståelse kan det, at parrene er blevet forældre, betragtes som en ekstraordinær begivenhed, hvor den daglige cyklicitet bliver forstyrret (Holzkamp, 1998: 28-29). Derfor skal forældreparrenes daglige livsførelser organiseres på ny, og ifølge Holzkamp skal de udvikle en livsførelsesøkonomi, hvor de arrangerer og prioriterer de forskellige nye krav fra deres livsområder (ibid.: 9). Holzkamp beskriver ligeledes, at der er knaphed af ressourcer, hvilket bliver tydeligt, når der kommer et barn, da det giver mange nye krav, som forældrene skal prioritere og lave kompromisser i forhold til. Derfor må forældrene lave andre prioriteringer, end de tidligere har været vant til, og vanerne og rutinerne ændres.

I den daglige livsførelse som forældre er alle parrenes handlemulighederne begrænset i større eller mindre omfang, men det er forskellige livsområder, de hver især oplever sig begrænset i forhold til. Med udgangspunkt i Højholt og Schraubes forståelse af den daglige livsførelses tre dimensioner skaber forældreparrene rutiner og vaner i deres daglige livsførelse på forskellig vis afhængigt af, hvilke værdier de har, og hvad der er meningskabende for de enkelte par (Højholt & Schraube, 2016: 6). Dette er grunden til, at de forskellige par oplever, at deres handlemulighederne er begrænset på forskellig vis. Eksempelvis er det vigtigt for Mathilde og Frederik at være sociale, og de arrangerer sig med vaner og rutiner i hverdagen, så det er praktisk muligt, at de nemt kan komme ud ad døren med Josefine. Derimod er Trine og Rasmus' handlemuligheder begrænsede i forhold til deres sociale liv, da det er besværligt for dem at tage Olivia med på længere køreture, og de prioriterer deres lille treenighed højt.

For alle forældrene har deres deltagelse i Familieiværksætterne betydet, at de har fået udvidet deres handlemuligheder og er blevet styrket i forældrerollen. De faglige oplæg og sparringen med andre forældrepar har haft en særlig betydning for dem. Ved at præsentere forældrene for nye emner, som de har diskuteret indbyrdes som par og taget stilling til omkring deres forældreskab, har de faglige oplæg udvidet deres handlemuligheder. Familieiværksætterne udgør således en samfundsmæssig betingelse, som har forskellige betydninger for forældrene. Ifølge Jartoft skaber de samfundsmæssige betingelser muligheder og begrænsninger, og i en dialektisk proces er deltagerne på Familieiværksætterne med til at skabe og ændre betingelserne (Jartoft, 1996: 183). Dette ses blandt andet, når Tanja gennem hendes deltagelse på Familieiværksætterne er blevet styrket i hendes forældrerolle og har fået udvidet handlemuligheder i forhold til at få en accept af, at det er okay at give sit barn flaske gennem sparringen med de andre forældre.

Med et teoretisk perspektiv kan Familieiværksætterne ansues som en social praksis, hvor forældrene deltager fra forskellige ståsteder og i forskellige positioner (Aagaard, 2018, 156). Når forældrene deltager fra forskellige ståsteder og deler erfaringer med hinanden bliver de således hinandens betingelser. De faglige oplæg og de øvrige forældres erfaringer og spørgsmål er med Dreiers forståelse af det dialektiske forhold mellem handling og tænkning, der hvor forældrene kan iagttage andre og vurdere egne handlinger (Dreier, 1993: 25). Dette ses eksempelvis, når Mathilde og Frederik beskriver, hvordan de på baggrund af de andre forældres fortællinger evaluerer sig selv for at finde ud af, om de kan gøre noget bedre i deres forældreskab.

Udover de faglige oplæg og sparringen med de andre forældre har Familieiværksætternes formål om at danne netværk haft stor betydning for de fleste af forældrene. Mødrene går hjemme på barsel, hvilket betyder, at deres sociale liv har fået nye betingelser, og mødrene må dermed arrangere sig på ny i forhold til at få dækket deres behov for at være social (Holzkamp, 1998: 9). Generelt har mødrene et stort behov for at danne netværk med andre mødre på barsel. Familieiværksætterne er med til at udvide deres handlemuligheder i forhold til deres sociale liv, da de gennem Familieiværksætterne har mulighed for at få et lokalt netværk i form af en mødregruppe. Der er dog forskel på den måde hvorpå Familieiværksætterne i de to undersøgte kommuner er lykkedes med netværksdannelsen i form af mødregrupper. Britt har dog ikke samme behov, da hun har veninder, der også er på barsel, som hun sparrer og deler bekymringer og tvivl omkring forældrerollen med. Det er dermed hendes veninder, der også er på barsel, som hun arrangerer sit sociale liv med.

For fædrenes vedkommende har netværksdannelsen forskellige betydninger afhængig af, hvilke betingelser de har. Eksempelvis arbejder Peter meget og i et fag, hvor han er meget social. Han har derfor ikke behov for at være social, når han har fri. For Trine og Rasmus' vedkommende har netværksdannelsen stor betydning, da de ikke har et netværk tæt på dem, efter de er flyttet på landet. Ifølge Kousholt kan vi dermed betragte, hvordan betingelserne har betydning for forældrene og forstå, hvorfor de handler, som de gør (Kousholt, 2018: 244).

10.2. Anden analysedel

I dette afsnit vil vi komme ind på tre aspekter af de modsigelser, der er mellem formålet med Familieiværksætterne og førstegangsførelses daglige livsførelse. Vi har udvalgt tre, som vi ser som de største modsigelser, som flere af forældrene har til fælles. Først vil vi komme ind på, hvordan de strukturelle betingelser kan ses som modsigelser til forældrenes daglige livsførelser. Dernæst vil vi komme ind på, hvordan der er modsigelser mellem Familieiværksætternes formål om at etablere netværk og forældrenes daglige livsførelser. Derefter vil vi komme ind på, hvordan normer i Familieiværksætterne kan ses som en modsigelse mellem formålet om at styrke forældrene i forælderrollen og forældrenes daglige livsførelse. Til slut laver vi en delkonklusion.

10.2.1. Strukturelle modsigelser

Familieiværksætterne har nogle strukturelle betingelser, som er modsigelser til forældreparrenes daglige livsførelser. Nogle af modsigelserne er forbundet med de faglige oplæg, som holdes i Familieiværksætterne. Et af Familieiværksætternes formål er: *"(...) at give forældrene handlekompetencer, der kan hjælpe til kvalitet og tryghed i forældreskabet og parforholdet og (...) bidrager til barnets sunde udvikling og trivsel."* (Familieiværksætterne, c). Dette skal ske gennem et 'helhedsorienteret og tværsektorielt' tilbud, som er de faglige oplæg. Flere af forældrene har fået udvidet deres handlemuligheder og er blevet styrket i deres forældreskab gennem disse oplæg, men i kommune Vest nævner forældrene, at de er ærgerlige over, at oplæggene flere gange er blevet aflyst.

Mathilde fortæller:

"Jeg synes, det har været rigtig ærgerligt, at dem der skulle have haft de her oplæg ikke har været der. Jeg tror, der har været en eller to af alle de gange, vi har været der, fordi så har de været syge eller et eller andet, det synes jeg er rigtig ærgerligt, fordi det mangler lidt. Altså nu var det omkring institution og sådan noget, og det kunne Hanne (red.: sundhedsplejersken)

ikke svare på, fordi det vidste hun ikke, hvor man sidder sådan lidt; men det var det jeg forventede, vi skulle snakke om i dag.” (bilag 12: 4).

Mathilde har en oplevelse af at hovedparten af oplæggene, er blevet aflyst. Det synes Mathilde og Frederik er ærgerligt, da de bruger tid på at forberede sig til de faglige oplæg. Derfor kan det synes endnu mere ærgerligt, når de med Holzkamps begreb om livsførelsesøkonomien har prioriteret deres tid, så de har kunne forberede sig på oplæggene (Holzkamp, 1998: 9). Rasmus er ligeledes blevet skuffet over de faglige oplæg:

“Her kommer en fagperson, som kan sige; Jeg har 30 års erfaring, nu skal I bare børe.’ Og så kommer de ikke, og det har jo skuffet mig, ikke (...) Jeg synes jo, konceptet er fint, lad os endelig hive nogle fagpersoner ind og få noget viden, men når de så ikke kommer, så er det jo lidt spildte kræfter.” (bilag 13: 13).

Rasmus tilføjer: *“(...) men da virker det kommunalt... forstået på den måde at sådan; ‘Ja, hvis det ikke lykkedes, så er det jo bare, sådan det er, og jeg får min løn alligevel.’”* (bilag 13: 12). Rasmus synes, ikke kommunen prioriterer de faglige oplæg nok. Oplæggene har stor betydning for Rasmus, og han beskriver det således: *“(...) så ser jeg denne her person som en pakke af viden, som jeg kan få lov at pakke ud, ikke... Men hvis gaven aldrig kommer, hvad skal vi så lave, ikke.”* (bilag 13: 12). Oplæggene har stor betydning for Rasmus, da de er med til at udvide hans handlemuligheder og styrke ham i forælderrollen (jf. afsnit 10.1.1.3.2.). I forældrenes daglige livsførelse er der ifølge Holzkamp knaphed af ressourcer, og de må derfor prioritere Familieiværksætterne fremfor andet (Holzkamp, 1998: 9). Dette beskriver Trine: *“Men det var selvfølgelig også en lidt ærgerlig følelse, når den gæst ikke kommer, for Rasmus har jo ændret sin... og bytter sin vagt for at kunne komme med og, så er det sådan lidt ærgerligt.”* (bilag 13: 13). Og Rasmus tilføjer:

“Ja, jeg har arbejdet mange gange fredag aften for at kunne være med mandag eftermiddag (...) Og så vil man gerne have mest muligt ud af det (...) Jeg prioriterer det meget højt, for al min kritik til side så kan jeg godt lide det, så er jeg glad for det. Det er jeg, men det betyder jo ikke, at man er 100 % tilfreds med alt.” (bilag 13: 14).

Rasmus har glæde af at deltage i Familieiværksætterne, og derfor arrangerer og prioriterer de deres daglige livsførelse, så han kan deltage. Det er derfor ærgerligt, når oplæggene aflyses, da de har været med til at styrke hans forælderrolle.

Ifølge sundhedsplejersken i kommune Øst oplever de ikke samme problemer med aflysninger af de faglige oplæg (bilag 18: 8). Her er udfordringen, at aldersspredningen på babyerne er stor. Sundhedsplejersken fortæller:

“(...) vi har nogle gange, nogle der siger; ‘Hvornår er det, det starter?’ Nu må vi lige vente lidt, og så bliver de tre måneder inden det starter, og det er jo ikke optimalt, men det er jo så fordi, det er sådan vilkårene er... fordi det kun er førstegangsfødende, ikke. Altså så kan vi jo vente på, at der er seks førstegangsfødende eller syv eller otte, ikke.” (bilag 18: 11).

For kommunen er det et vilkår, at de må sammensætte holdet over en længere periode, hvilket gør, at spredningen på børnene bliver stor. Dette har haft betydning for Monas oplevelse af oplæggenes relevans. Mona fortæller om oplevelsen af et af de faglige oplæg, der omhandlede søvn: *“(...) det synes jeg ikke var så relevant for os, fordi der var han alligevel blevet så stor (...)” (bilag 15: 10).* Videre tilføjer hun:

“(...) altså jeg havde syntes, det havde været rigtig fedt, hvis Familieiværksætterne var startet noget før, for da tror jeg, at vi havde haft meget mere behov for at vende mange af de der ting, hvor man kan sige, fordi det først starter, da han er tre måneder, så er der nogle ting, vi har været tvunget til at finde ud af selv.” (bilag 15: 11).

De faglige oplæg skal være med til at styrke forældreskabet. Men for Monas vedkommende er de ikke altid relevante, da den kommunale betingelse betyder, at der er stor aldersspredning. Mona har været nødsaget til at søge råd og vejledning et andet sted på trods af, at det er intentionen at Familieiværksætterne bruges til dette. Frem for at udvide Monas handlemuligheder bliver hun derimod begrænset i sine handlemuligheder, grundet nogle betingelser som betyder, hun ikke får den sparring, hun har behov for, på det tidspunkt hun skal bruge den.

10.2.2. Modsigelser i netværksdannelsen

Sparringsrummet i Familieiværksætterne, hvori forældrene deler deres oplevelser, bekymringer og tanker omkring forældreskabet, har stor betydning for alle forældrene og er med til at styrke dem i forælderrollen. Men anderledes står det til for netværkene, som forældrene ifølge Familieiværksætterne skal etablere udover sparringen i Familieiværksætterne (Familieiværksætterne, c). I kommune Øst har Mona og Tanja mødtes med hinanden i deres mødregruppe mellem de første to møder i Familieiværksætterne (bilag 15: 6). De synes begge, det

er vigtig med en mødregruppe og ønsker, den skal fungere. Dog ønsker Tanja, at de skal ses endnu mere i mødregruppen. Selvom mange af forældrene ønsker at etablere netværk, giver de fleste af forældrene dog udtryk for, at netværkene ikke fungerer udover sparringsrummet i Familieiværksætterne.

Ifølge Familieiværksætternes hjemmeside er et af formålene med Familieiværksætter at styrke forældreskabet ved at etablere netværk blandt førstegangsførelse (Familieiværksætterne, c). Dette formål begrundes Leif Christiansen med:

“Og målet er jo, at når man føder første gang, så er alle i en udsat... sårbar position, og vi ved rent faktisk ikke hvem, der bliver særlig ramt, der er ingen tal på om det er dem der, undskyld fordomsfuld, ville karakteriseres som udsatte, særlige sårbare eller dem vi måske ville kalde ressourcestærke, dem er der ingen bøvls med, det kan ramme alle. (...) ingen har landsbyen til at hjælpe med at opdrage familien nu om stunder, det er sådan meget selvstændigt, så det er sådan en form for den gode gamle landsby, der skal til for at opdrage et barn. Og så at forældrene faktisk kan hjælpe hinanden, når de mødes.” (bilag 17: 2).

Med formålet om at danne netværk er der et ønske om at forældrene skal hjælpe hinanden og derigennem blive styrket i forældreskabet. Dette formål er dog ikke altid den betingelse, som har størst betydning for forældrene. I kommune Øst giver Peter udtryk for, at han ikke deltager i Familieiværksætterne på grund af et ønske om at skabe netværk, da dette ikke betyder ret meget for ham, for som han siger:

“(...) i mit privatliv er jeg mega asocial (...) jeg hader mennesker. Men det er fordi, jeg får rigeligt af mennesker, når jeg er på arbejde ikke. Og det har jeg altid været, det var lige fra jeg var barn, det siger mig ikke så meget.” (bilag 16: 11).

Peter beskriver sig selv som asocial, fordi han gennem sit job får opfyldt sit behov for at være sammen med andre mennesker. Dermed ses en modsigelse mellem Familieiværksætterne og Peters daglige livsførelse, da arbejdet som butikschef bliver prioritet højere end netværket i Familieiværksætterne, når Peter udvikler sin livsførelsesøkonomi.

Britt fra kommune Vest udtrykker ligeledes, at hun ikke deltager i Familieiværksætterne for at skabe netværk. Britt beskriver sit forhold til de øvrige deltagere således:

“Det er ligesom på arbejdet. Mega lækre kollegaer, man holder vildt meget af dem, men når man kører, så vinker man og siger, vi ses i morgen klokken otte, og jeg tror, det er lidt

sådan, jeg kan sammenligne det. Jeg kan lide menneskene, jeg synes, de er søde, men nu har jeg fri.” (bilag 14: 20).

Britt har ikke et nært forhold til de andre forældre. Dette skyldes, at Britt og Michael har et stort netværk omkring sig, som for Britt betyder at: “(...) jeg synes, jeg har dem i mit liv, som jeg gerne vil have (...)” (bilag 14: 29). Dette er også begrundelsen for, at hun har fravalgt at være en del af mødregruppen gennem Familieiværksætterne, da flere af hendes egne veninder er på barsel, og hun derfor bruger dem som netværk under barslen (ibid.: 13). Ligeledes har Britt og Michael fravalgt at være med i den Facebook-gruppe, som en af de andre forældre har taget initiativ til at lave. Michael fortæller:

“(...) det tror jeg ham Rasmus (...) han har vist lavet en Facebook-gruppe. Men den er vi ikke (...) vi vil gerne komme til det der og hygge der, men det der ved siden af, det er vi ikke (...) og det er ikke fordi, at vi ikke kan lide menneskene eller noget, det er bare vi får ikke lige prioriteret det som sådan.” (bilag 14: 19).

Britt og Michael vil gerne deltage i Familieiværksætterne og *hygge* med de andre forældre, men de prioriterer ikke at danne netværk med de andre forældre udover sparringsrummet i Familieiværksætterne. Med Holzkamps forståelse af livsførelsesøkonomien har Britt og Michael knaphed af ressourcer og prioriterer derfor kravene i de forskellige livsområder (Holzkamp, 1998: 9). De har et stort netværk allerede, og derfor nedprioriterer de at dyrke netværket i Familieiværksætterne.

Det er ikke udelukkende personlige betingelser hos de enkelte forældrepar, som har betydning for, at der er modsigelser mellem forældrenes hverdagsliv og målet om at lave netværksdannelse gennem Familieiværksætterne. Der er ligeledes nogle betingelser omkring de fysiske og strukturelle rammer på Familieiværksætterne, som forældrene finder begrænsende i forhold til at danne netværk.

I kommune Vest giver Britt udtryk for, at den fysiske ramme for Familieiværksætterne ikke er med til at støtte op om at danne relationer og beskriver det som klasseagtigt (bilag 14: 29). Hun fortæller:

“Nemlig fordi der er en plan, og hver gang er der et emne. Det er jo ligesom med en uddannelse, I har de her emner og de her teorier, I skal op i. Der kommer vi klokken det og går igen klokken det, altså det er jo bare sådan, og det fungerer fint i forhold til vidensdeling

og... På det område men altså den sociale del den rammer ikke mig på den der måde.”

(bilag 14: 26).

De fysiske rammer og den skolestiske form, som Familieiværksætterne i kommune Vest bærer præg af, er hæmmende for, at Britt og Michael danner netværk gennem Familieiværksætterne. Rasmus nævner også den strukturelle form på Familieiværksætterne som begrænsende og fortæller at, når Familieiværksætterne slutter klokken 18.30, har alle travlt med at komme hjem, og der er ikke tid til at netværke, og på den måde mener Rasmus ikke, at der bliver dannet meningsfulde netværk (bilag 13: 32).

Flere af mødrene ønsker mere af mødregrupperne, end de får. Dette gælder i særdeleshed Trine i Kommune Vest og Tanja og Mona i kommune Øst. Trine fortæller, at hun har tænkt sig at finde en anden mødregruppe, hvor der er mere aktivitet, fordi hun føler sig ensom, hvilket hun også har drøftet med sin sundhedsplejerske, som kommer hos hende i hjemmet (bilag 13: 26). I Kommune Øst fortæller Mona, at de på det første Familieiværksætterne-møde blev opfordret til at udveksle kontaktoplysninger og oprette en Facebook-gruppe. Mona har taget initiativ til, at mødrene har mødet en enkelt gang men fortæller også, at det ikke er sat i system, hvor ofte de mødes (bilag 15: 6). Tanja synes de ses for lidt i mødregruppen:

“Og det synes jeg bare ikke er nok, altså vi har været til to Familieiværksætterne, og det startede i februar, og nu siger vi april ikke. Og jeg synes ikke, det er nok, at vi som mødregruppe kun har mødet en gang uden mænd og med babyer.” (bilag 16: 10).

Tanja ønsker, at møderne i mødregruppen sættes mere i system:

“(…) så sagde jeg også, at inden vi går derfra, så har vi planlagt en ny dag ugen efter, og så kan det godt være, at det ikke er alle, der dukker op, men man er nødt til at have et eller andet hvor, også fordi at der er mange af os, næsten alle af os er tilflyttere heroppe, så der er jo ikke rigtig nogen af os, der har et netværk” (bilag 16: 10).

Tanja begrundet hendes behov for at mødes oftere i mødregruppen med, at hun er tilflytter og ikke har et lokalt netværk. Der opfordres til at skabe netværk uden for Familieiværksætterne, men det er forældrene selv, der skal tage initiativ til at mødes mellem mødegange og sætte møderne i system. Det kan resultere i at mødregrupperne ikke fungerer, hvis ingen af mødrene har ressourcerne til at tage initiativ til at mødes.

Gennemgående i det empiriske materiale er der modsigelser mellem Familieiværksætternes formål om at etablere netværk for førstegangsførelse og forældrenes daglige livsførelser. Forældrene har forskellige betingelser med forskellige betydninger, hvilket kan være i modstrid til formålet om at etablere nye netværk. Ligeledes er der nogle betingelser i Familieiværksætterne, som får betydning for, at netværksdannelsen bliver svær. Ifølge Aagaard deltager forældrene fra forskellige ståsteder og positioner i den sociale praksis i Familieiværksætterne (Aagaard, 2018: 156). Der bliver de også betingelser for hinanden, og ifølge Dreier skal deres personlige arrangementer forhandles for at etablere et fælles arrangement (Dreier, 2016: 22). Når forældrene har forskellige livsbetingelser med forskellige betydninger, kan det blive svært at opnå samme prioritering af eksempelvis etablering af netværk.

10.2.3. Sundhedsnormer som modsigelse

I det empiriske materiale ses et eksempel på, hvordan normer i samfundet udtrykt i råd og vejledning fra sundhedsplejerskens side og blandt de andre forældre kan være en modsigelse til Familieiværksætternes formål om at styrke forældrene i forælderrollen og udvide deres handlemuligheder.

I kommune Vest observerede vi en mødegang, hvor der på opfordring af en forælder blev diskuteret, om man skulle introducere sit barn til fast føde med hjemmelavet mad eller færdiglavet mad. Vi fik en oplevelse af, at der blandt størstedelen af forældrene og hos sundhedsplejersken var en klar holdning til, at hjemmelavet mad var bedre at give sit barn end færdiglavet mad. Rasmus var den eneste i gruppen, der eksplicit stillede sig kritisk overfor dette. Under interviewet med Trine og Rasmus gav Trine udtryk for, at de havde følt sig presset af de andre forældre i Familieiværksætterne til at skulle lave mere hjemmelavet mad, end Trine følte, hun havde overskud til i hverdagen:

“(…) vi blev lidt mere presset af de andre. (…) i og med at de alle sammen havde tænkt sig at lave det hjemmelavet det hele. (…) Det har jeg ikke rigtig overskud til, så det er om aftenen, hun kan få hjemmelavet.” (bilag 13: 9).

Gennem dialogen med de andre forældre blev de konfronteret med en norm om, at færdiglavet mad ikke er lige så godt at give til sit barn som hjemmelavet mad. Rasmus supplerede:

”(...) det virkede som om, at der var en accepteret sandhed i rummet om, at hjemmelavet mad var selvfølgelig det, der skulle bruges. Det var det rigtige, ikke... Hvor at jeg (...) gjorde lidt opmærksom på, at det tænkte jeg ikke lige umiddelbart, vel.” (bilag 13: 9).

Parret har en anden holdning til færdiglavet mad de andre forældre på Familieiværksætterne. Med Holzkamps begreb om livsførelsesøkonomien, hvor subjektet prioriterer og laver kompromisser i forhold til de forskellige krav i livsområderne, kan indsigten i Trine og Rasmus' daglige livsførelse give en forståelse for de betingelser, der ligger bag denne holdning. Grundet den knaphed af ressourcer der er i deres hverdag, og grundet at Trine ikke er glad for at lave mad, har parret en anden holdning til færdiglavet mad. Da der ikke er den samme holdning blandt de andre forældre, føler Trine sig alene i dette valg: *“Det var mere den måde det blev sagt på, og det her med at jeg følte mig lidt alene om at overveje, at hun skulle have lidt færdigmad også.” (bilag 13: 9).*

Trine er bevidst om, at normen om hjemmelavet mad og færdiglavet mad ændrer sig afhængig af betingelserne: *“(...) jeg har lagt mærke til at de andre mødre, de har købt mad med, når vi er til babysang i hvert fald.” (bilag 13: 11).* Trine ser, hvad de andre mødre gør i de forskellige handlekontekster, de befinder sig i og justerer sine beslutninger ud fra, hvad de andre mødre vælger at gøre: *“Så hun får købemand, når jeg er alene med hende, og når vi så er to, så kan man lave mad.” (bilag 13: 9).*

I Trine og Rasmus' daglige livsførelse er der en knaphed af ressourcer, som de prioriterer og arrangerer deres daglige rutiner og vaner omkring. Trine er bevidst om, at de andre forældres holdninger betyder noget for, hvad hun vælger at gøre og prøver herudfra at tage sine egne beslutninger: *“Jeg tror bare, omkring det der mad, jeg tror bare at det er vigtigt at holde fast på min egen mening og ikke lade mig farve alt for meget af, hvad de andre gør.” (bilag 13: 11).* Således bliver normen vedrørende hjemmelavet mad versus færdiglavet mad en modsigelse til Familieiværksætternes formål om at styrke forældrene i forældrerollen, fordi Trine og Rasmus' holdning ikke passer ind. Med udgangspunkt i kritisk psykologi og forståelsen af det dialektiske forhold mellem individ og samfund har forældrene indflydelse på omverdensbetingelserne (Holzkamp, 1998: 17). Dermed ses hvordan forældrene påvirker hinanden, i dette tilfælde gennem normen om hjemmelavet mad. I dette eksempel synes det dog problematisk, da det er med til at begrænse Trines handlemuligheder og bliver en modsigelse i at styrke hende i forældreskabet.

10.2.4. Delkonklusion

I forældrenes daglige livsførelser analyserede vi betydningen af de faglige oplæg. Det er blandt andet gennem de faglige oplæg, at forældrene styrkes i forældreskabet og får udvidet deres

handlemuligheder. Dog er der modsigelser mellem de daglige livsførelser og nogle af de strukturelle betingelser, som begrænser den rolle som Familieiværksætterne har til hensigt at udfylde i forældreskabet. Når Familieiværksætterne i kommune Vest flere gange har måtte aflyse de faglige oplæg, har forældrene en oplevelse af, at de ikke bliver prioriteret højt nok, og at de går glip af viden, som de finder vigtig. Dermed får forældrene ikke udvidet deres handlemuligheder i den grad, de kunne have fået, hvis de faglige oplæg blev gennemført.

I kommune Øst er der modsigelser mellem alderssammensætningen på børnene og relevansen af de faglige oplæg. Temaerne i oplæggene er struktureret, så de relaterer til barnets motoriske og kognitive udvikling, men når der er stor aldersspredning, er oplæggene ikke relevante for alle. Dette har betydet for nogle forældre, at de ikke har fået den hjælp, de havde brug for i den første tid som forældre. Således bliver de strukturelle betingelser i kommune Øst en modsigelse til Familieiværksætternes formål om at styrke forældrene.

Derudover ses der modsigelser mellem Familieiværksætternes formål om at etablere netværk og forældrenes daglige livsførelser. Modsigelserne består i at nogle af forældrene har nogle livsbetingelser, som betyder de ikke har behov for netværksdannelse, og at de derfor i deres livsførelsesøkonomi ikke prioriterer denne del af Familieiværksætternes formål. Ligeledes er der nogle rammemæssige betingelser i kommune Vest, som virker begrænsende for netværksdannelsen.

For mødrenes vedkommende er der et stort ønske om, at mødregrupperne fungerer og fungerer med en vis kontinuitet. Men i Familieiværksætterne er det op til mødrene selv at tage initiativ. Flere af mødrene oplever, at deres forventninger til mødregruppen ikke lever op til forventningerne. En af mødrene føler sig ensom, og da mødregruppen i Familieiværksætterne ikke fungerer, vil hun opsøge en anden mødregruppe, hvor der er mere aktivitet.

Den sidste modsigelse vi fremhæver er, hvordan normer udtrykt i Familieiværksætterne bliver begrænsende for nogle forældres handlemuligheder, og hvordan de er med til at gøre forældrene mere usikre i deres forælderrolle. De fremhævede aspekter af Familieiværksætterne, som rummer modsigelser til forældrenes daglige livsførelser, har på andre områder været med til at udvide forældrenes handlemuligheder og styrke dem i deres forældreskab, derfor vil vi i den følgende diskussion diskutere Familieiværksætterne som koncept.

11. Diskussion

I dette afsnit vil vi diskutere Familieiværksætterne som koncept for at kunne pege på, hvordan Familieiværksætterne kan styrkes som en sundhedsfremmende indsats. Først vil vi diskutere de fremanalyserede modsigelser. Efterfølgende vil vi diskutere, hvorvidt Familieiværksætterne er en indsats, der er rettet mod alle førstegangsførelse.

11.1. Problematiske modsigelser

De fremanalyserede modsigelser, mener vi, i sig selv er dybt problematiske for forældrene. Forældrenes deltagelse i Familieiværksætterne kan medføre, at de får begrænset deres handlemuligheder, og de får sået tvivl om deres forældreskab og bliver usikre i forældrerollen. De faglige oplæg har stor betydning for samtlige forældre. Alle forældrene nævner, at det er de faglige oplæg, der giver dem brugbare input til deres forældreskab og udvider deres handlemuligheder. Det kan derfor undre os, hvorfor disse oplæg ikke bliver prioriteret højere i kommune Vest men derimod gang på gang bliver aflyst. Hvilke betingelser er der i den givne kommune, som begrundet denne prioritering? Problemet i kommune Øst synes ikke bedre. Hvad hjælper det at afholde faglige oplæg, som ikke er relevant for halvdelen af forældrene, grundet børnenes alder ikke passer til oplæggene? Kunne de faglige oplæg afholdes på andre måder, hvor der både er taget hensyn til ressourcer i afviklingen, men også relevans for forældrene? Svaret er ikke enkelt og kræver desuden indsigt i kommunernes betingelser, hvilket ikke har været vores fokus i dette speciale. Ikke desto mindre er det vigtigt at have for øje, hvis forældrene skal have det udbytte af de faglige oplæg, som de selv ønsker, og som er Familieiværksætternes formål. En anden modsigelse, der kan vække underen, er kommunernes manglende opmærksomhed på betydningen af mødregrupper. På nær Britt udtrykker alle mødre et behov og ønske om aktive mødregrupper, men dette bliver ikke løst på tilfredsstillende vis gennem Familieiværksætterne. Umiddelbart virker det ikke til, at Familieiværksætterne har øje for dette behov hos mødre. Ifølge Leif Christiansen fra Fonden for Socialt Ansvar er det grundtanken, at Familieiværksætterne skal erstatte de traditionelle mødregrupper (bilag 17: 5). Vi mener, at det bliver problematisk, når de traditionelle mødregrupper erstattes med Familieiværksætterne, da det bliver op til forældrenes ressourcer og initiativ at dække behovet. Kommunerne ender med at flere forældre oplever ensomhed, som er tilfældet hos Trine, hvilket også bliver en modsigelse i forhold til formålet om at undgå udenforskab.

Både i kommune Øst og kommune Vest handler det for forældrenes vedkommende om, at de arrangerer deres daglige livsførelser og laver prioriteringer grundet knaphed af ressourcer, så de kan deltage på Familieiværksætterne. Derfor kan det synes problematisk med kommunernes prioriteringer, da det kan blive et spørgsmål om, om hvorvidt forældrene fortsat vil prioritere at deltage, når de ikke får indfriet forventningerne til udbyttet af deres deltagelse. Dette kan måske endda sprede sig i lokalsamfundene, så kommende forældre vil fravælge det i udviklingen af deres livsførelsesøkonomi.

Det står klart, at forældrene er betingelser for hinanden i deres deltagelse i Familieiværksætterne, hvilket enten kan komme til udtryk som en begrænsende eller som en udvidende betingelse. Sundhedsplejersken er ligeledes en betingelse for forældrene, som er en del af den samfundsmæssige handlekontekst. Ifølge professor Jeppe Læssøe kan det på trods af, at det er hensigten at udvikle borgernes handlekompetencer gennem deltagelse, ses at de: *“(...) traditionelle ekspertrroller og medicinske sundhedsbudskaber kommer til at dominere processen og diskursen.”* (Læssøe, 2009: 247). Videre pointerer Læssøe, at sundhedsplejersker er systemets forlængede arm (ibid.: 252). Når forældre som Trine og Rasmus har andre holdninger til færdiglavede mad end de andre forældre og sundhedsplejersken, kan der opstå modsigelser til formålet om at styrke forældreskabet. Dette ses for eksempel, da Trine føler sig presset til at gøre noget, hun ikke kan overskue (jf. afsnit 10.2.3.). I den kritiske psykologiske forståelse af det dialektiske forhold mellem samfund og individ kan Familieiværksætterne på en og samme tid både udvide og begrænse forældrenes handlemuligheder. Mathilde og Frederik udvider deres handlemuligheder, når de evaluerer sig selv for at finde ud af, om de kan gøre noget bedre som forældre (jf. afsnit 10.1.2.3.3.), mens Trine bliver presset til at handle anderledes, end hun umiddelbart ville. Familieiværksætternes formål om at styrke forældreskabet kan blive modstridende med forældrenes daglige livsførelser, når samfundsnormer bliver betingelser, der begrænser handlemulighederne.

Modsigelserne mellem forældrenes daglige livsførelser og Familieiværksætternes betingelser kan være problematiske. Vi mener, det er væsentligt for kommunerne at kende til disse modsigelser, hvis de skal have mulighed for at ændre disse problematiske betingelser og gøre Familieiværksætterne mere sundhedsfremmende.

11.2. Er Familieiværksætterne en indsats rettet mod alle?

Familieiværksætterne præsenteres som en indsats, der er rettet mod *alle* førstegangsforældre (Familieiværksætterne c, 2019; bilag 17: 6), og grundtanken er at indsatsen skal udgøre kommunens tilbud til alle førstegangsforældrene (bilag 17: 5). Det betyder, at i de kommuner der tilbyder Familieiværksætterne, oprettes der ikke traditionelle mødregrupper, og der tilbydes heller ikke målrettede indsatser til socialt udsatte forældre (Kovsted & Jacobsen, 2012: 5). I analysen af forældrenes daglige livsførelse fremstår Familieiværksætterne på mange måder, som er et rigtig godt tilbud, hvor forældrene styrkes i forælderollen og i mange tilfælde udvides forældrenes handlemuligheder. Vi mener dog, ikke at Familieiværksætter er en indsats, der er rettet mod *alle* førstegangsforældre. Ifølge Leif Christiansen fra Fonden for Socialt Ansvar er Familieiværksætterne rettet mod alle førstegangsforældre bortset fra fire til seks procent, der er i en så udsat position, at de ikke kan håndtere et gruppeforløb som Familieiværksætterne (bilag 17: 6). Sundhedsplejersken i kommune Øst, der har været med fra starten af implementeringen af Familieiværksætterne i kommunen, har en anden opfattelse. Hun mener, at i praksis er Familieiværksætterne: "(...) *rettet lidt til de lidt mere velfungerende familier (...)*" (bilag 18: 5). Fra sundhedsplejerskens perspektiv, er indsatsen dermed ikke rettet mod dem, hun kalder *de tunge familier*. Hendes erfaring er, at de tunge familier bliver taget godt imod af de andre forældre, men ret hurtigt bliver de marginaliserede og føler sig ekskluderede i gruppen (bilag 18: 5). Ifølge Sundhedsplejersken kunne konceptet godt være rettet mod de tunge familier, men fordi der er en overvægt af de mere velfungerende familier, trækker de tunge familier sig og falder til sidst helt fra forløbet (bilag 18: 5).

De interviewede forældre er alle forældre, der prioriterer Familieiværksætterne, fordi de på forskellig vis får noget ud af at deltage. Vores empiri omhandler derfor kun de forældre, som indsatsen er rettet mod og som sundhedsplejersken kategoriserer som *velfungerende familier*. Vi kan således reelt ikke sige noget om, hvem indsatsen *ikke* er rettet mod. Vi ved derfor ikke hvilke familier, der er *de tunge familier*, men ifølge sundhedsplejersken i kommune Øst er det forældre, der ikke føler sig som en del af fællesskabet på Familieiværksætterne. I vores empiri finder vi dog eksempler på forældre, der på nogle områder ikke føler sig som en del af fællesskabet (jf. afsnit 10.2.3.), eller som kunne være faldet ud af fællesskabet, hvis den fælles konsensus vedrørende amning, havde været anderledes (jf. afsnit 10.1.5.3.4). Således er Familieiværksætterne ikke blot rettet mod de mere velfungerende familier, men der er også velfungerende familier som falder fra, fordi de ikke føler sig som en del af fællesskabet, eller fordi de har en anden holdning til for eksempel amning.

En overvejelse er, hvorvidt Familieiværksætterne som koncept er for alle førstegangsførelse. Ville det være bedre, at der også tilbydes en indsats, der er rettet mod de forældre, Familieiværksætterne ikke er rettet mod? Sundhedsplejerskerne i kommune Øst har diskuteret, hvordan de får støttet og inkluderet de *tunge familier*, der falder uden for fællesskabet på Familieiværksætterne. De har forsøgt at oprette mødregrupper for unge mødre samt grupper for forældre med tvillinger (bilag 18: 10). Da kommune Øst er en lille kommune, har de i de perioder, hvor der ikke har været nok forældre til at danne en sådan gruppe, købt en plads i nabokommunens grupper (bilag 18: 10). Kommunerne kan have lokale betingelser, der kan vanskeliggøre oprettelsen af målrettede Familieiværksætterne-forløb. For at styrke Familieiværksætterne som en sundhedsfremmende indsats, bør man ligeledes få en bedre forståelse for kommunernes lokale betingelser. Kan problemet også være, at det er svært at lave et koncept som passer alle kommuner?

12. Konklusion

Med et kritisk psykologisk perspektiv bliver viden aldrig færdig og kan ikke omfatte det hele, men er: “(...) *en del af noget fra en særlig vinkel.*” (Højholt, 2005: 27). Med udgangspunkt i dette vil vi i det følgende lave en konklusion af specialets undersøgelse, som svarer på problemformuleringen:

Hvilke modsigelser er der mellem den kommunale indsats Familieiværksætterne, og førstegangsførelses daglige livsførelse, og hvordan ændrer Familieiværksætterne forældrenes handlemuligheder?

Hvordan kan Familieiværksætterne styrkes som en sundhedsfremmende indsats set ud fra forældrenes daglige livsførelse?

For alle de interviewede forældre har det at blive forældre været en ekstraordinær begivenhed, som har ændret deres livsbetingelser. Forældrene har derfor organiseret deres daglige livsførelser på ny og udviklet en livsførelsesøkonomi, hvor de arrangerer og prioriterer de nye krav, der stilles til dem i deres forskellige livsområder. Alle forældrene har oplevet, at de på forskellig vis har fået begrænset deres handlemuligheder, efter de er blevet forældre.

Ved at deltage på Familieiværksætterne har alle forældreparrene udvidet deres handlemuligheder på flere forskellige områder. De faglige oplæg og sparringen med de andre forældre fremhæves som noget, der har stor betydning for forældrene. Det er blandt andet dette, der er med til at

udvide deres handlemuligheder og styrke dem i forælderrollen. De faglige oplæg giver forældrene nye input, som de diskuterer med de andre forældre og parrene imellem. På baggrund af dette får de mulighed for at evaluere deres eget forældreskab, finde accept samt opleve, at de andre forældre ofte har de samme problemer som dem selv.

Ligeledes har det stor betydning for mange af forældrene, at de ved at deltage på Familieiværksætterne får mulighed for at danne netværk med andre førstegangsførelse. De fleste af mødrene har et stort behov for at danne netværk, da deres daglige livsførelse har ændret sig, efter de er gået på barsel, og deres sociale liv derved er blevet begrænset. På Familieiværksætterne er specielt dannelsen af mødregrupperne med til at udvide mødrenes handlemuligheder. Fædrenes behov for netværksdannelsen er anderledes. Flere af fædrene har lyst til at danne netværk med de andre forældre, dog betyder netværksdannelsen mindre for fædrene end for mødrene. Dette begrundes med, at fædrene går på arbejde i løbet af dagen og efter arbejde, prioriterer de tid med familien.

Paradoksalt nok er det, som kan udvide forældrenes handlemuligheder ved at deltage i Familieiværksætterne også det, som fremhæves som modsigelser mellem forældrenes daglige livsførelser og Familieiværksætterne.

De strukturelle betingelser på familieiværksætterne bliver i nogle tilfælde begrænsende i forhold til Familieiværksætternes formål. I kommune Vest oplever forældrene, at de faglige oplæg ikke bliver prioriteret højt nok og ofte aflyses. Dette medvirker til, at forældrenes handlemuligheder ikke udvides. I Kommune Øst betyder den store aldersspredningen på børnene, at de faglige oplæg mister relevans for nogle af forældrene, som selv må opsøge relevant viden andre steder.

Selvom de faglige oplæg er noget af det, som udvider forældrenes handlemuligheder, er der forskellige betingelser som gør, at oplæggene ikke lever op til forældrenes forventninger. Således opstår der en modsigelse mellem hensigten med indsatsen og forældrenes behov for viden.

I Familieiværksætternes formål om at skabe netværk mellem forældrene opstår der ligeledes modsigelser til forældrenes daglige livsførelse. Grundet forældrenes forskellige livsbetingelser, har forældrene forskelligt behov for at danne netværk. Dette gør, at de prioriterer netværket i Familieiværksætterne forskelligt. Det samme gælder oprettelsen af mødregrupper i forbindelse med netværksdannelsen. Dette har medført, at en af mødrene føler sig ensom og har søgt en mødregruppe udenfor Familieiværksætterne.

I Familieiværksætterne er der normer tilstede, som både kan styrke forældreskabet, ved at forældrene bekræfter hinanden, i det de gør, men for nogle bliver normerne modsigelser. Dette

sker når nogle forældre falder udenfor normen, da de derved bliver usikre i forældrerollen og kan få begrænset deres handlemuligheder.

Når forældrene prioriterer og arrangerer deres daglige livsførelse, er modsigelserne problematiske, da de kan blive afgørende for, hvorvidt forældrene prioriterer at deltage. Desuden er konsekvensen af modsigelserne, at formålet med at styrke forældrene i forældreskabet ikke opnås i den grad, det er tiltænkt.

Gennem analysen og diskussionen af modsigelserne er det blevet klart at for at styrke en sundhedsfremmende indsats som Familieiværksætterne, er det nødvendigt at sætte sig ind i forældrenes betingelser, samt hvad betingelserne betyder for dem, så indsatsen bliver meningsfuld for forældrene at deltage i.

Da de forskellige kommuner ligeledes har forskellige betingelser, må der givetvis også forskellige løsninger til. Dermed findes en konkret og færdigbeskrevet løsning ikke. For at styrke Familieiværksætterne i en mere sundhedsfremmende retning, peger undersøgelsen på vigtigheden i at prioritere dels de faglige oplæg og dels netværksdannelsen. De faglige oplæg skal struktureres, så de bliver relevante for alle og på en måde, hvor kommunerne kan prioritere dem. Det samme gælder netværksdannelsen, hvor især mødrene har behov for et netværk, mens de er på barsel. Her skal kommunerne desuden være opmærksom på netværkets forskellige betydninger for forældrene, da det kan være med til at netværksdannelsen bliver en modsigelse, hvis forældrene prioriterer netværket forskelligt.

For at gøre Familieiværksætterne mere sundhedsfremmende er det væsentligt at have betingelser og betingelsernes betydning for øje både i forhold til forældrene, sundhedsplejersken og kommunerne, da de alle udgør betingelser for hinanden. Ligeledes bør Familieiværksætterne overveje, hvorvidt det skal være et koncept for alle, eller om det er nødvendigt også at tilbyde målrettede indsatser.

13. Perspektivering

I forlængelse af specialets diskussion om hvorvidt Familieiværksætterne er for alle førstegangsførelse, er det interessant at kaste et blik på Familieiværksætternes formål om at undgå udenforskab (Familieiværksætterne, c). På baggrund af specialets analyse konkluderes det, at der er modsigelser mellem Familieiværksætterne og forældrenes daglige livsførelser, som kan betyde at nogle forældre kan opleve ensomhed. Her balancerer Familieiværksætterne på kanten af

spørgsmålet om, hvorvidt de lever op til formålet om at undgå udenforskab. Dog kan undersøgelsen ikke svare fyldestgørende på dette, da perspektivet i denne undersøgelse er fra forældre som deltager på familieiværksætterne og moderen, som føler sig ensom har selv ressourcer til at gøre noget ved det.

I 2012 udgav Sundhedsstyrelsen rapporten '*Social ulighed i sundhed - hvad kan kommunen gøre?*', her fremgår det, at der gennem de sidste 20 år på daværende tidspunkt er en stigende social ulighed i sundhed. Rapporten peger på, at løsningen er tværsektorielle indsatser (Hvass m.fl., 2012: 10). Familieiværksætterne er netop en helhedsorienteret indsats, hvor det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde er omdrejningspunktet for konceptet, og dermed lever det op til Sundhedsstyrelsens løsningsforslag. Men hvad hvis denne indsats, som er henvendt til alle førstegangsforældre, ikke er for alle? Hvad hvis det trods alle gode intentioner netop er med til at skabe udenforskab?

I forlængelse af dette speciale mener vi, det kunne være relevant at undersøge, hvorfor nogle førstegangsforældre fravælger at deltage i Familieiværksætterne. Ved at undersøge denne gruppes daglige livsførelser ville deres livsbetingelser og modsigelserne mellem deres daglige livsførelser og Familieiværksætterne blive tydeliggjort. Ligeledes finder vi det væsentligt at undersøge, hvilke betingelser kommunerne har for at lykkes med indsatsen. Dette finder vi væsentligt for at forstå, de modsigelser forældrene oplever, og hvilke handlemuligheder kommunerne har. Hvis Familieiværksætterne skal styrkes yderligere som en sundhedsfremmende indsats, mener vi, at der ligeledes skal være fokus på dem, som ikke deltager samt deres grunde herfor.

14. Specialets kvalitet

I dette afsnit vil vi redegøre for specialets kvalitet og argumentere for specialets transparens og almenørelse.

I dette speciale har vi undersøgt førstegangsforældres hverdagsliv for at få indblik i, hvordan deres deltagelse i Familieiværksætterne har givet dem både muligheder og begrænsninger i forhold til deres handlemuligheder. I kvalitative studier er transparens i en undersøgelse et afgørende kriterium, da det giver andre mulighed for at vurdere gyldigheden af undersøgelsen (Tanggaard og Brinkmann, 2015: 523). For at opnå metodisk transparens, har vi beskrevet vores metodiske og etiske overvejelser undervejs, samt redegjort for hvordan vi har tilgået empiri og

analyse. Vi har desuden valgt at bibeholde sidetal i henvisningerne i teksten for at øge den metodiske og teoretiske transparens.

Vi har reflekteret over, hvorvidt dette speciale kan sige noget mere generelt om modsigelserne mellem Familieiværksætterne og førstegangsforældres daglige livsførelse. Ifølge Dr. Psych. Morten Nissen kan det anskues på denne måde:

‘Formuleringen ‘hvert jeg’ rummer en nøgle til generalisering. Tanken er, at en gennemarbejdning af handlemuligheder og handlegrunde i ét menneskes situation allerede rummer forslag til, hvad der er typiske mulighedsrum. Disse forslag kan andre så tage stilling til: Svarer dette til min situation – eller er der vigtige forskelle, som kan nuancere billedet af det almene og det særlige? Almengørelse, generalisering, forudsætter altså ikke et kvantificeret udefra-perspektiv. Enhver analyse udgør en ‘almengørelse ud fra enkelttilfældet’ i kraft af de almenbegreber, som den – forsøgsvis – tager i brug, og i kraft af dem, den resulterer i, og almengørelsens metodologi er refleksionen af denne stadige proces.’ (Nissen, 2002: 72).

Dermed kan det argumenteres for, at vores undersøgelse kan sige noget mere generelt om, hvad førstegangsforældrene får af handlemuligheder gennem deltagelse i Familieiværksætterne, og de modsigelser de oplever her. Ved at undersøge førstegangsforældrenes daglige livsførelse og derigennem få en forståelse for deres livsbetingelser og handlemuligheder som førstegangsforældre, mener vi, at der er åbnet op for forslag til typiske mulighedsrum for andre førstegangsforældre, der oplever de samme betingelser (Mørch & Nissen, 2005: 135).

Hvorvidt dette speciale er brugbart, kan i et kritisk psykologisk perspektiv ikke afgøres på forhånd.

Undersøgelsen viser sig først brugbar, hvis andre end undersøgelsens medforskere synes, at resultaterne er relevante i deres situation og forsøger at handle på baggrund af dem. (Jensen, 2012: 116). Ifølge Dreier lærer mennesker af forskelle, og derfor kan undersøgelsens resultater desuden anvendes som en vejledning i, hvad man ikke ønsker at gøre og ikke ønsker at blive, men tage stilling til resultaterne ud fra egne forståelser og situation og handle på baggrund af dette (Dreier, 2006: 22-23).

På nuværende tidspunkt kan vi ikke vide, hvorvidt dette speciale er brugbart, dog ved vi at vores interview har sat refleksioner i gang hos flere af forældrene. Eksempelvis fortæller Frederik:

“Jeg tror det gik lidt op for mig, at vi ikke rigtig havde fået taget kontakt til de andre fra Familieinværksatterne. Det tror jeg ikke er noget, vi har tænkt over i sådan hverdagen (...) jeg havde ikke tænkt over, hvorfor vi ikke havde snakket med dem, sådan udenfor Familieinværksatterne.” (bilag 12: 15).

Frederik går fra interviewet med en intention om at tage kontakt med de andre forældre. Dog ved vi ikke, hvorvidt han har gjort dette. For at specialet opnår en brugbarhed er vores intention at bringe specialet videre til kommune Øst, som har vist interesse i det. Her håber vi, at specialet kan inspirere og skabe handlemuligheder for både sundhedsplejerskerne og forældrene.

15. Referenceliste

Aagaard, T. (2018) Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse. I: Hounsgaard, L. & Gildberg, F. A. (red.). *Kvalitative Analysemetoder i Sundhedsforskning*. Aarhus: Forlaget Klim, s. 154-166.

Aamann, I. C. (2017) *Kampen for det sociale renommé: Forældreskab og forebyggelse i et klasseperspektiv*. Roskilde: Roskilde Universitet.

Akselvoll, M. Ø. (2016) *Folkeskole, forældre, forskelle. Skole-hjem-samarbejde og forældreinvolvering i et klasseperspektiv*. Roskilde: Roskilde Universitet.

Bjerg, O. (2006) De sociologiske metoders epistemologi. I: Bjerg, O. & Villadsen, K. (red.) *Sociologiske metoder- fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*. 1. udg. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur, s. 11-28.

Brinkmann, S. (2015) Etik i en kvalitativ verden. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.). *Kvalitative metoder - en grundbog*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, s. 463-479.

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015) Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: En introduktion. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) *Kvalitative metoder - en grundbog*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, s. 13-24.

Center for børneliv (2018) *Dit første barn- effektmåling af et universelt forældrekursus*. Tilgængelig hos: https://www.centerforboerneliv.dk/index.php?option=com_k2&view=item&id=225:dit-forste-barn-effektmaling-af-et-universelt-foraeldrekursus&Itemid=192&acm= 125 (Set: 8. maj 2019).

Deakin, H. & Wakefield, K. (2014) Skype interviewing: reflections of two PhD researchers. I: *Qualitative Research*, Vol. 14 (5), s. 603-616.

Dreier, O. (1993) *Psykosocial behandling - en teori om et praksisområde*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Dreier, O. (2006) Det almene og det særlige i viden. I: *Nordisk Udkast*, (2), s. 15-24.

Dreier, O. (2016) Conduct of everyday life. Implications for Critical Psychology. I: Schraube, E., Højholt, C. (red.). *Psychology and the conduct of everyday life*. New York: Routledge.15-33.

Familieiværksætterne (a). *For Kommuner*. Tilgængelig hos: <https://familieivaerksaetterne.dk/For-Kommuner> (Set: 8. maj 2019).

Familieiværksætterne (b). *Forløb*. Tilgængelig hos: <https://familieivaerksaetterne.dk/Om-os/Forloeb> (Set: 14. maj 2019).

Familieiværksætterne (c). *Formålet med Familieiværksætterne*. Tilgængelig hos: <https://familieivaerksaetterne.dk/Om-os/Formaalet-med-Familieivaerksaetterne> (Set: 8. maj 2019).

Familieiværksætterne (d). *Forældreudbytte*. Tilgængelig hos: <https://familieivaerksaetterne.dk/Resultater-og-potentiale/Foraeldreudbytte> (Set 8. maj 2019).

Forchhammer, B. H. (2001) Interviewet som handlesammenhæng. I: *Nordisk Udkast*, (1), s. 23-32.

Forsberg, L. (2009) *Involved parenthood. Everyday Lives of Swedish Middle-Class Families*. 1. udg. Linköping: Linköping University.

Furedi, F. (2002) *Forældrefælden. Den unødvendige bekymring*. 1. udg. København: Nordisk Forlag A/S.

Grumløse, S. P. (2014) *Den gode barndom - dansk familiepolitik 1960-2010 og forståelsen af småbarnets gode liv*. Roskilde: Roskilde Universitet.

Haslund, H. & Risør, M. B. (2018) Vi har efterhånden fundet vores egne ben som forældre - Forældreskab og sundhedspleje i spændingsfeltet mellem velfærdsstat og privatsfære. I: *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, (29), s. 121-146.

Holzkamp, K. (1998) Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept. I: *Nordiske Udkast*. (2), s. 3-31.

Hvass, L. R. m.fl. (2012) *Social ulighed i sundhed*. København: Sundhedsstyrelsen.

Højholt, C. (2005) Præsentation af praksisforskning. I Højholt, C. (Red.) *Forældresamarbejde: forskning i fællesskab*. København: Dansk Psykologisk Forlag, s. 23-46.

Højholt, C. & Schraube, E. (2016) Introduction: Towards a Psychology of Everyday Living. I: Schraube, E. & Højholt, C. (Red.) *Psychology and the conduct of everyday life*. New York: Routledge. s. 1-14.

Jartoft, V. (1996) Kritisk Psykologi - en psykologi med fokus på subjektivitet og handling. I: Højholt, C. & Witt, G. (red.) *Skolelivets socialpsykologi. Nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver*. København: Unge Pædagoger. s. 181-208.

Jensen, B. B. (2009) Et sundhedspædagogisk perspektiv på sundhedsfremme og forebyggelse. I: Carlsson, M., Simovska, V. & Jensen, B. B. (red.) *Sundhedspædagogik og sundhedsfremme - teori, forskning og praksis*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 11-29.

Jensen, T. B. (2005) Praksisportrættet – Om at indsamle og anvende skriftlige kvalitative data i en forskningsproces. I: Jensen, T. B. & Christiansen, G. (red.) *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. 1. udg. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, s. 95-122.

Kelstrup, J. D. & Lynggaard, K. (2016) Computerbaseret dokumentanalyse. I: Kristensen, C. J. & Hussein, M. A. (Red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*. 1. udg. Frederiksberg: Samfundslitteratur, s. 139-153.

Kjeldsen, S. B. (2015) Familiekurser med sundhedsplejersker afløser mødregrupper. *Sygeplejersken*, (7): 40-41. Tilgængelig hos: [familiekurser-med-sundhedsplejersker-afloser-modregrupper](#) (Set: 8. maj 2019).

KL (2018) *KL's udspil om sundhedsfremme og forebyggelse*. Tilgængelig hos: <https://www.kl.dk/media/15856/udspil-forebyggelse-for-fremtiden-2018.pdf> (Set: 8. maj 2019).

Kousholt, K. B. (2018) Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse - elevperspektiver på test som eksempel. I: Böttcher, L., Kousholt, D. & Winther-Lindqvist, D. (red.) *Kvalitative analyseprocesser - med eksempler fra det pædagogiske psykologiske felt*. 1. udg. Samfundslitteratur, s. 237-261.

Kovsted, J. & Jacobsen, R. H. (2012) *Samfundsøkonomisk potentiale ved indførelse af Leksand-modellen i Danmark*. Frederiksberg: Centre For Economic and Business Research.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. udgave, 1. oplag. København: Hans Reitzels Forlag.

Læssøe, J. (2009) Den sundhedsfremmende mediator - roller, tilhørsforhold og dilemmaer. I: Carlsson, M., Simovska, V. & Jensen, B. B. (red.) *Sundhedspædagogik og sundhedsfremme - teori, forskning og praksis*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 247-276.

Markard, M., Holzkamp, K. & Dreier, O. (2004) Praksisportræt. En guide til analyse af psykologpraksis. I: *Nordiske Udkast*, Nr. 2, s. 5-22

Mørch & Nissen (2005) Praksisforskning - Deltagende kritik mellem mikrofonholderi og akademisk bedrevenen. I: Jensen, T. B. & Christiansen, G. (red.) *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. 1. udg. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, s. 123-153.

Nissen, M. (2002) Det kritiske subjekt. I: *Psyke & logos*. Nr. 23, s. 65-85

Pedersen, O. (2015) *Sundhedspleje - Magt og normalisering i praksis*. 1. udg. Frederiksberg: Frydenlund academic.

Schraube, E. & Højholt, C. (2016) *Psychology and the conduct of everyday life*. New York: Routledge.

Sundhedsstyrelsen (2005) *Terminologi. Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed*. København: Sundhedsstyrelsen.

Szulevicz, T. (2015) Deltagerobservation. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) *Kvalitative metoder - en grundbog*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, s. 81-96.

Tanggaard L. & Brinkmann S. (2015) Kvalitet i kvalitative studier. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) *Kvalitative metoder - en grundbog*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, s. 521-532.

TrygFondens Børneforskningscenter (2019) *Familieværksætterne*. Tilgængelig hos: <http://childresearch.au.dk/udsatte-boern-unge-og-familier/projekter/familieivaerksaetterne/> (Set: 9. maj 2019).

VIVE (2018) *Dit første barn*. Tilgængelig hos: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/dit-foerste-barn-6975/> (Set: 9. maj 2019).

VIVE (2017) *Uklarhed om effekten af universelle forældrekurser*. Tilgængelig hos: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/uklarhed-om-effekten-af-universelle-foraeldreforloeb-12204/> (Set 9. maj 2019).

16. Bilagsliste

bilag 1: Observationsguide

bilag 2: Første interviewguide, forældre

bilag 3: Anden interviewguide, forældre

bilag 4: Interviewguide, sundhedsplejerske

bilag 5: Interviewguide, Leif Christiansen

bilag 6: Samtykkeerklæring ved deltagelse i interview (forældrepar)

bilag 7: Samtykkeerklæring ved deltagelse i interview (en person)

bilag 8: Samtykkeerklæring, Leif Christiansen

bilag 9: Observation i kommune Vest

bilag 10: Observation 1 i kommune Øst

bilag 11: Observation 2 i kommune Øst

bilag 12: Interview med Mathilde og Frederik

bilag 13: Interview med Trine og Rasmus

bilag 14: Interview med Britt og Michael

bilag 15: Interview med Mona

bilag 16: Interview med Tanja og Peter

bilag 17: Interview med Leif Christiansen

bilag 18: Interview med sundhedsplejerske Helle i kommune Øst